

mešič šole
Grič

Srbskohrvatska vadnica

za srednje in njim sorodne šole

Drugi letnik

Sestavil

DR. MIRKO RUPEL

s sodelovanjem

IVANA LÈSICE

Kot učno knjigo odobrilo ministrstvo prosvete z odlokom
S. n. br. 44.726/35 od 1. januarja 1936.

Cena vezani knjigi 42 din

LJUBLJANA 1938

Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

51633

Vse pravice pridržane

72C 312/1952

VEŽBE

Вежба прва

А. Пред по̀сао

Ја се Бѡга сѣтѣм	Чувāj ме и нѣ дāj
Кад гѡд с' кнѣгѣ лājтѣм.	Мѣни, ѡаку млāду,
Гѡсподе, помѡзи	Да беспѡслен јурѣм
Да свѣ лājко схвājтѣм!	Ў прājзнѡм нѣрājду!

Помòзи да нау́к	Пòмоз' да нау́чим
Òстанє у мєни,	Штò вийшє узмòгу:
Да óбраз пред лýдма	Вáзда с' мòлим Тєби,
Нй́кал не првєнй!	Гòсподу и Бòгу.

Милорад П. Шапчанин

B. Ândeo i dăvō

(Národnō vĕrovānje)

Svākī čòvek imā po jèdnoga àndela kòjī ga čùvā òd zla i po jèdnoga dāvola kòjī ga nāvračā nā zlo. Àndeo stòjī čòveku na dèsnòm rāmenu, a dāvō nā lěvòm. Kad čòvek činī dōbro, àndeo se vesèli i krìlom svòjim hlādī čòveka po òbrazu, a dāvō se tādā mřšti i ljúti. A kad čòvek stānē da grěši, àndeo se snevèseli i plāčē, dāvō pak svē poigrāvā od rādosti i přkosī àndelu gòvorēci: „È, mój je, mój je, mój!“

Milan Đ. Milićević

Gramàtika

Àzbuka i alfàbet (§ 1).

Rêd kôjim se glâsovi (slôva) sřpskohvâtskôg jêzika kâzuju (pîšû) jêdan zâ drugim zôvê se âzbuka ili alfâbet.

Alfabetiskī rēd (latinica): a, b, c, č, ć, d, dž, đ, e, f, g, h, i, j, k, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž.

Azbučnī rēd (ćirilica): a, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л, љ, м, н, њ, о, п, р, с, т, ћ, у, ф, х, ц, ч, џ, ш.

Vežbanja

1. Prepiši sastavak „Andeo i davo“ latinicom i ćirilicom.

2. Prepiši alfabetским i azbučnim redom ova imena: Eva, Nikola, Zora, Aleksandar, Radovan, Ћiril, Grozdana, Stevo, Uroš, Đorđe, Laza, Šimun, Branko, Njegoš, Ivica, Tihomir, Cveta, Janko, Ljubica, Čedomilj, Milica, Danica, Obrad, Hrvoj, Živko, Kosta, Dživo, Petar, Franjo, Vojislav.

3. Diktat: „Jelen i vinograd“ (u Dodatku).

Вежба друга

Домашњи лек

Петрови су родитељи били богати; испуњавали му и најмању жељу његову, али нису дugo живели. Петар је осиромашео и остао без потпорѐ. Зато отиђује у село своје стрицу. Сѐоски му се живот испрва није свиђао. У родитељској кући рѐтко је штo радио, а овде му је ваљало потпомагати стрица у послу. У родитеља је обикао раскошноме столу, а сада се морао задовољити прѐстом храном. У граду се кашто веселио са својим пријатељима до поноћи, на сѐлу после дневнога рада ваљало му је лѐгати одмах после заласка сунца.

Тѐшко је било Петру привиђи се такву живoту, али наскоро је осетио корист његову. Прѐ је готово непрѐстано био болестан, блѐд и чѐсто узимао лѐкове, сад је уживао слатко здравље, био је крѐпак и свѐж као пролећна роса и потпуно задовољан.

Разговор

Како је живео Петар у граду код родитеља? (Рад, храна, лѐгање.) Како је живео на сѐлу? Гдѐ је био здравији?

Граматика

I. Звучни и безвучни сугласници (§ 8).

а) звучни:	б	д	г	з	ж	ђ	џ	в		
б) безвучни:	п	т	к	с	ш	ћ	ч	ф	х	ц

II. Једначење сугласника по звучности (§ 9).

			звучни	безвучни
а) врабац	(враб-ца)	врап-ца	б	— п
сладак	(слад-ка)	сла́т-ка	д	— т
бег	(бег-ство)	бе́к-ство	г	— к
низак	(низ-ка)	ни́с-ка	з	— с
тежак	(теж-ка)	те́ш-ка	ж	— ш
омеђак	(омеђ-ка)	о́мећ-ка	ђ	— ћ
			безвучни	звучни
б) топ	(топ-џија)	то́б-џија	п	— б
сва́т	(сват-ба)	сва́д-ба	т	— д
сва́к	(свак-да)	сва́г-да	к	— г
гла́с	(глас-ба)	гла́з-ба	с	— з
ду́ша	(задуш-бина)	за́дуж-бина	ш	— ж
нару́чити	(наруч-бина)	на́руџ-бина	ч	— џ

Звучни и безвучни сугласник не могу стајати један до другога у истој речи, него се морају изједначити, тј. први се мора мењати према другоме:

а) ако је други сугласник безвучан, мора и први постати безвучан (б постанѐ п, д постанѐ т . . .);

б) ако је други сугласник звучан, мора и први постати звучан (п постанѐ б, т постанѐ д . . .);

Памти. Не мења се в испред безвучнога сугласника: овца, колѐвка.

Да ли постоји ово једначење и у словеначком језику? Да ли то у словеначком језику бележимо у писму? Правопис српскохрватског језика зовѐ се фонетски. (Пиши како гдвориш!)

Вежбања

1. Диктат: Исток, испит, потпора, општина, претседник, потпретседник, српски, друкчији, опколити, зепсти, гристи, потписати, истесати, искористити, ископати, отсећи, откад, отсад, женидба, сведоџба, срџба, свадбени.

2. Напиши: а) женски и средњи род од придева: гладак, узак, мрзак; б) генитив од именица: долазак, предак, хрбат, напредак, лажац, кобац, богац.

Вежба трећа

Писмо

Драга пријатељице,

Прошле недеље нисам могла да Те походим, јер ми је мајка била нешто болесна. На срећу болест није била опасна, те није било ни нужно да зовемо лекара. Данас је већ добро, па Ти јављам радосну вест да ћу идуче недеље сигурно доћи. Код нас је красна јесен. У вртovima и виноградима све је живо и весело, јер има необично много грмља и другог воћа.

Данас имам још много да учим; друге причају Ти усмено. Лепо Те поздравља Твоја

3 октобра 1931 год.,
у Марибору.

Милица.

Госпођици

Мари Барићевој
ученици II разреда гимназије

Цеље

Прешернова ул. бр. 14

Разговор

А. Опишите рану јесен (в. I 8*): природа, птице, воће, берба, рад на пољу.

Б. Прочитајте у Додатку опис „Јесен у селу“ и опишите суморан дан позне или дубоке јесени (небо, магла, киша, ветар, дрвета, човек).

В. Писмо. Чиме се служимо за саопштења? (Поштанском дописном картом или писмом.) Зашто се писмо шаље у омоту (коверту)? Шта мора бити на омоту десим

* в. I 8 — види Водница I стр. 8.

адресе? (Поштанска марка.) Да ли бацамо препоручена писма у поштанско сандуче? Камо их треба однети? Кому их предамо? Ко разноси писма? (Писмоноша.)

Граматика

Испаданье сугласника т и д (§ 14₃).

1. листак — (листка) — ли́ска
уста — (устмено) — у́смено
болестан — (болестна) — бо́лесна
годиште — (годишњи) — годишњи́

Сугласник т испадан између два сугласника од којих је први с или ш, а други к, м, н, њ.

2. ну́ждан — (нуждна) — ну́жна
гро́здан — (гроздна) — гро́зна

Који сугласник је испео у ова два примера? Између којих се сугласника налазио?

Вежбања

1. Напиши: а) женски и средњи род од придева: радостан, жалостан, пакостан, дражестан, нуждан; б) генитив једнине од именица: листак, гроздак; в) у множини: болестан ученик, користан предмет.

2. Напиши саставак „У јесен“.

Vežba četvrtá

Läv i mēdved

Läv i mēdved pōdū u pūste dūbrave
Da štōgod za rúčak sprēmē i nābavē.
Nāmerē jēlēnče, mládo kō što žēlē,
Lāko ga ūhvatē; al' kāko da dēlē?
Svākōm se činila polōvica mālo,
Gládni ōba, svākōm čítavo b' trēbalo.
Svākī sēbi pōcnē tō jēlēnče vúci,
Pa zà guše ōndā ščēpajū se túci.
Lisica pōlako dō njih se privúče,
Pa ūzmē jēlēnče, ū šumu odvúče.

Ljubomir P. Nenadović

Räzgovör

1. Zäšto pôdû läv i mëdved u dûbrave? 2. Štä ûhvatë? 3. Zäšto se pôsvadë? 4. Kô je imao kôrist ôd togä? 5. Käkvu nam pôuku däjë ôvâ bâsna?

Gramatika

I. Ĭnfinitiv (§ 37): *trés-ti, pî-ti, vîde-ti, déli-ti, glêda-ti*.

Ôsnova je *tres-, pi, vide-, deli-, gleda-*, završetak je *-ti*.

Potráži ôsnove i završëtke:

- a) plës-ti je pôstalo od plet-ti (ispor. plèt-ëm)
 kräs-ti " " " krad-ti (" krád-ëm)
- b) rèci " " " rek-ti (" rëk-ao)
 vúci " " " vuk-ti (" vúk-ao)
 striçi " " " strig-ti (" strîg-ao)
 lëci " " " leg-ti (" lëg-ao)
 vrëci " " " vrh-ti (" vrh-ao)

Pâmti: dîgnu-ti, krënu-ti — slov. dvigni-ti, kreni-ti.

II. Prèzent (§ 38).

Jednina:	1 l.	trés-ëm	pî-jëm	dël-îm	glêd-ãm
	2 l.	trés-ëš	pî-jëš	dël-iš	glêd-áš
	3 l.	trés-ë	pî-jë	dël-i	glêd-â
Množina:	1 l.	trés-ëmo	pî-jëmo	dël-îmo	glêd-ãmo
	2 l.	trés-ëte	pî-jëte	dël-îte	glêd-âte
	3 l.	trés-û	pî-jû	dël-ë	glêd-ajû

Kôji su završëci u prèzentu? Kôjë se lîce rázlikujë od slôvenačkôga? Kôji glägoli îmajû u 3 lîcu množinë završetak -u, kôji -ju, kôji -e, a kôji -aju?

Pâmti. A.	1 l.	rëč-ëm	(od rek-ëm)	striž-ëm	(od strig-ëm)
	2 l.	rëč-ëš	(od rek-ëš)	striž-ëš	(od strig-ëš)
	3 l.	rëč-ë	(od rek-e)	striž-ë	(od strig-e)
	1 l.	rëč-ëmo	(od rek-ëmo)	striž-ëmo	(od strig-ëmo)
	2 l.	rëč-ëte	(od rek-ëte)	striž-ëte	(od strig-ëte)
	3 l.	rëk-û	(od rek-u)	strîgû	(od strig-u)

Pred kôjim samôglasníkom prëlazî k u č, g u ž? Zäšto 3 lîce množinë glâsî rëk-û, a ne rëčû, strîgû, a ne strîžû?

Kao rèci ménjajū se i túci, pèci, vúci . . . , a kao strići još lèci, žèci. — Vřci mēnjā se ovākō: vřš-ēm, -ēs, -ē, -ēmo, -ēte, vřhū.

B. víka-ti,	vīč-ēm	(od vik-jem)	k + j = ě
lāga-ti,	lāž-ēm	(od lag-jem)	g + j = ž
jāha-ti,	jāš-ēm	(od jah-jem)	h + j = š
kréta-ti,	krēč-ēm	(od kret-jem)	t + j = č
glōda-ti,	glōđ-ēm	(od glod-jem)	d + j = đ
mīca-ti,	mīč-ēm	(od mic-jem)	c + j = č
véza-ti,	věž-ēm	(od vez-jem)	z + j = ž
písa-ti,	pīš-ēm	(od pis-jem)	s + j = š
kāpa-ti,	kāplj-ēm	(od kap-jem)	p + j = plj
zōba-ti,	zōblj-ēm	(od zob-jem)	b + j = blj
ōra-ti,	ōr-ēm	(od or-jem)	r + j = r

Trèčē lice množinē glāsī vīčū (iz vik-ju), lāžū itd. (ali: rēkū, vúkū, strīgū . . .).

Spájānje sūglasnikā sa j zōvē se jōtovānje

C. iči, idēm; póci, pōdēm (od po-iti, po-idēm, slov. poiti, pojdem); dóci, dōdēm; náci, nādēm.

Vežbanja

1. Reci infinitiv od ovih glagola: berem, zovem, vidim, kupujem, trgujem, uzmem, grizem, zebem, kradem, pletem, meljem, mažem, dišem, brišem, češem, umirem.

2. Načini prezent od ovih glagola: plesti, krasti, tresti, grepsti, peći, vući, žeći, klati, čuti, krenuti, šaptati, plakati, dihati, mazati, zobati, umirati, bežati, trčati, bojati se, platiti, padati.

3. Preobradi u množinu ove rečenice: Na prozor dolazi ptica, jer tu dobiva hrane. Kljunom kuca na staklo. Posmatram mali stvor i radujem se. — Pekar peče dobar kruh. Pastir striže ovcu. Konj vuče kola; striže ušima. Reka mirno teče. Dovuče se do šume i leže. Učenik čita i piše. On više bez potrebe. Miš glode, ptica zoblje. Laže i krade. Seljak kopa, ore, seje, žanje i vrše. Junak jaše dobra konja. On se ne kreće s mesta. Čega se boji?

Вежба пета

Паўк и пуж

Паўк: Како мѡжеш, прїјатељу, жївети у такѡ теснѡј и прѡстѡј кўћици? Нї је ли ти дѡсадно? Ја ти жївїм у кра́сним и ўдобним па́лачама, па своју мрѣжу разапи́њем ча́к и у са́мїм кра́левскїм двѡрима. Хо́ћу да ўжїва́м!

Пуж: Чўди́ш се ка́ко мо́гу жївети у ова́квој кўћици? Не зна́ш ли да је ђва́ кўћица мо́ја, а „мо́ја кўћица, мо́ја слобѡдица“? Јест, дра́гане, ти ста́нујеш и у кра́левскїм па́лачама, али те́ су па́лаче ту́ђе, па́ те њїх и не́милице́ те́рајў.

Разговѡр

А. Їспрїча́јте по́ гѡрњѡј ба́сни разговѡ́р између мїша и вра́пца.

Б. Опи́шите сеѡскў кўћу (по́друм, прїзе́мље, прѡвї ка́т, та́ван, кро́в, двѡрїште и згра́де на њѡму, ба́шта) (в. I 12, 26).

Грама́тика

Прѡзѡнт гла́гола́ бїти, хтѣти, мо́ћи (§ 39 и 38₉).

	Потврдно:	Одрично:
1. бїти:	јѡсам или сам	нїсам
хтѣти:	хо́ћу „ ћу	не́ћу

Потврдно-упитно:

јѡсам ли?	или	да́ ли сам?
хо́ћу ли?	„	да́ ли ћу?

Одрично-упитно:

нїсам ли?	или	да́ ли нїсам?
не́ћу ли?	„	да́ ли не́ћу?

2. Напи́сао сам пи́смо. Ја́ сам напи́сао пи́смо.

Скра́ћени ђблици (сам, ћу) не́мајў сво́га а́кце́нта, не́го се на́слањајў на́ рѣч ко́ја сто́ји пре́д њима. Та́кве се рѣчи зо́вў е́нклїтике. Е́нклїтике не́ могу́ ста́јати

на почётку реченицѣ. (Можѣ ли се рѣћи: сам напи́сао пи́смо?)

3. моћи:	једнина	1. могу	множина:	1. можѣмо
		2. можѣш		2. можѣте
		3. можѣ		3. могу́

Вежбања

1. Преобрати ове реченице у упитне: Ми смо ђаци. Трговци су марљиви људи. Ви сте у школи пажљиви. Здрав сам као риба. Јанко је често болестан. Писаљка је црвена. Цвеће је миришљиво. Јелен је брз. Ти си каткада лен. Лав, вук и медвед су зверад. Небо није увек облачно. Тиме ниси задовољан. Сви нисмо родом из овога града. Ово воће није добро. Данас нису сви ђаци у школи. Још нисам посве здрав. Ви нисте сваки дан код нас. Болесну човеку нужни су лекови.

Хоћу млека. Дете хоће меда. Жедни хоће воде. Он хоће да пише. Нећемо да певамо.

2. Преобрати ове реченице у одричне: Ја сам пако-стан. Град је мален. Ми смо весели. Шума је велика. Куће су покривене сламом. Ово писмо је за тебе. Прозори су отворени. Ви сте сада у другом разреду. — Хоћу писмо. Хоћемо да видимо. Хоћете да радите. Ко хоће јабуку?

3. Одговори на ова питања: Јеси ли здрав? Је ли море дубоко? Јесу ли трговци марљиви? Јесте ли сви овде? Да ли сте људи? Да ли је злато скупо? Је ли поврће корисно? — Хоћеш ли перо? Хоће ли уморени путници хлеба?

4. Милош (писати): Милош хоће да пише. Милош неће да пише. Према томе начини реченице из ових речи:

Он (спавати). Ми (гледати). Мајка (пећи) хлеб. Коњ (зобати). Сељак (орати). Месар (заклати) јагње. Трговац (платити).

5. Место пртице кажи потребни облик глагола моћи у презенту: Како — да нам науде животиње? Коњ и магарац — да ударе, уједу и прегазе. Крава — да убоде. Свиња, ован и јарац — да свале. Мачка — да огребе. Од уједа и греботине — се и разболети. — Ти — све што год хоћеш. Ја — да научим. Пријатељу, да ли — прескочити овај камен? — ако хоћу.

Vežba šesta

Prāvila prīstōjnosti

Na ūlici. Pòzdravljāj ūglēdne ljuđe što ih srētnēš na ūlici skīdajūci šēšīr ili kăpu! Ūklanjāj se s pūta stārijīma od sēbe!

Za stōlom. Nē sedāj dok nē sednū stārijī od tēbe! Čēkāj dok te ōtac ili mājka pōnudi! Ne pōčinji jēsti dok nīsu stārijī pōčeli! Ne māši nōžem i žlīcōm (kāšikōm)! Nē mlješti ūstima! Nīkad nē pīj s pūnīm ūstima! Ne srči! Kōsti mēci nā krāj tanjīra, a ne nā stō! Ne ūpiri se lāktom nā stō!

Ū kući. Prē nego što ūdēš ū sobu, pōkucāj! Ūlazēci pōzdravi skīnūvši šēšīr ili kăpu! Odgōvārāj prīstōjno nā sva pītānja što ti ih stāvljajū! Ako nīsi razūmeo pītānja, ne rēci „hā“ ili „štā“, nēgo „zapōvēdāte?“ ili „mōlim?“!

Gramatika

Īmperatīv (§ 40) īmā za 2 līce jedn., za 1 i 2 līce množ. ōvē završētke: A. -i, -imo, -ite; B. -aj, -ajmo, -ajte; C. -j, -jmo, -jte; Č. -ji, -jimo, -jite.

A. Prēzent na -em ili -im: trēs-ēm — trēs-i, -imo, -ite; rēc-ēm — rēc-i (od rek-i); strīž-ēm — strīz-i (od strig-i); nōs-īm — nōs-i.

B. Present na -am: glēd-ām — glēd-āj.

C. Present na -jem, prēzentskā ōsnova na samōglasnik: čū-jēm — čū-j.

Č. Present na -jem, prezentska ōsnova na sūglasnik: vī-čem (od vik-jem) — vīči (od vik-ji), lāži, jāši, krēci, glōdi, mīči, vēži, pīši, kăplji, zōblji, ōri.

Pāmti: 1. brōj-im, krōj-im — brōj (ne: broj-i!), brōjmo brōjte; krōj... 2. bīti: būdi, būdimo, būdite.

Vežbanja

1. Potraži u gornjem sastavku sve imperative.

2. Kaži štivo „Pravila pristoynosti“ u 1 licu množine (Pozdravljajmo ugledne ljude...) i u 2 licu množine (Pozdravljajte ugledne ljude...).

3. Načini imperativ od ovih glagola: videti, reći, peći, vući, strići, krasti, bežati, držati, čuvati, vezati, metati, brati, kupovati, viknuti, moliti, brojiti, napojiti.

4. Napiši sastavak: „Kako se vladam na ulici, za stolom i u kući.“

Вежба седма

Вра̀на и ра̀к

Лѣтела вра̀на на̀д мо̀рем. Опази́вши ра̀ка где пѹжѣ, шче́па га и одне́се да га, се́дну́вши на ка̀кву гра̀нчицу, сла́тко по́једѣ. Ра̀к ви́дѣ́ћи да му́ је ѹмре́ти ка́жѣ вра̀ни: „Е́ј, вра̀но, вра̀но, позна́вао сам ја́ ха́ћу тво́га и ма́јку тво́ју — љзврени су то́ љу́ди би́ли!“ — „Ў!“ одго̀вори вра̀на не о́твара́ју́ћи ўста. „Бра́ћу и се́стре тво́је позна́вао сам. Ка́ко су то́ до́бри љу́ди би́ли!“ — „Ў!“ — „И све́ што су о́ни љзврени би́ли, те́би ра́вни ни́кад. Ме́ни се чи́ни да ни на све́ту не́ма разѹмни́је од те́бе.“ — „Е́!“ гра́кне вра̀на на́ сва ўста и ѹпусти́ ра̀ка ѹ мо̀ре.

Ра̀зговѹр

Шта́ је на̀умио ра̀к да би се спа́сао? Да́ ли је могу́ће изговѹ́рити „у“ не о́твара́ју́ћи ўста? Да́ ли се код „е“ ўста о́твара́ју? Ка̀кву нам по̀уку да́је ова́ ба́сна?

Грама́тика

Гла̀голски при́лог са́дашњи и про́шли (§ 43).

I. Та́ко љдѹ́ћи до́ђе на́ кра́ј све́та. — Та́ко љдѣ́ и до́ђе . . .

Не зна́ју́ћи да не сме́м ѹлазити, о́твѹрио сам вра́та. — Ни́сам зна́о . . . и о́твѹрио сам . . .

Ра̀к ви́дѣ́ћи да му́ је ѹмре́ти ка́жѣ . . . — Ра̀к ви́дѣ́ . . . и ка́жѣ . . . Гле́дају́ћи не ви́дѣ. — Гле́дају́ и не ви́дѣ.

Гла̀голски при́лог са́дашњи пра́ви се од не́сврше́них гла̀гола́. Он по́стаје ка́да се 3 ли́цу мно́жинѣ прѣ́зента до́да заврше́так **-ни**:

љдѹ	зна́ју	ви́дѣ	гле́дају
љдѹ- ни	зна́ју- ни	ви́дѣ- ни	гле́дају- ни

II. Опази́в(ши) ра́ка, вра́на га шче́па. — Ка́д је опази́ла ра́ка, вра́на . . .

Истрéсāв(ши) жѝто, крѐнѐ сѣља́к о́пѣт у́ поље. Чѝм (пѝшто) је и́стрéсао жѝто, крѐнѐ . . .

Глаголскѝ прилог прѝшли пѝстајѐ од ѝнфинитѝвнѐ основѐ. Ако се ѝнфинитѝвнā основа свршујѐ на самѝгласнѝк, завршѣтак је **-вши** или **-в**, ако се ѝнфинитѝвнā основа свршујѐ на сѝгласнѝк, завршѣтак је **-āвши** или **-āв**:

опази-ти	опази́-вши, опази́-в
истрѣс-ти	истрѣс-āвши, истрѣс-āв
испѣћи (од испек-ти) . . .	испѣк-āвши, испѣк-āв

Памти: до́ћи, у́ћи — дошāвши, ушāвши.

Вежбања

1. Начѝни глаголски прилог садашњѝ од овѝх глагола: носити, куповати, певати, улазити, пити, везати, писати, хвалити, тонутѝ.

2. Уместо косо штампаних глаголских облика постави глаголске прилоге садашње: *Улазим* у собу и скинем шешир. *Једемо* и пазимо да не прљамо прсте. Мајка је *чекала* сина и молила се Богу. *Писао је* и уморио се. Јелен је *бежао* од ловаца, и сакрио се у виноград. Један сељак је *долазио* из вароши кући, и јахао на магарцу. Миш стане бежати по угловима, јер *није знао* где ће се сакрити. Враћају се и *кукају*. *Сѝјајали смо* и ручали. *Пушовала је* по свету, и видела је много народних обичаја. *Чишао је* књиге, и много је научио.

3. Начѝни глаг. прилог прошли од овѝх глагола: ући, наћи, испећи, одговорити, дигнути, оставити, запевати, испити, похвалити, угледати.

4. Уместо косо штампаних глаг. облика постави глаг. прилоге прошле: Кад су га *видели*, зачуде се. Чим је *изговорио* лекцију, ученик седе. Пошто су мало *починули*, путници су продужили пут. Кад то *чује*, отпусти га. Пошто је *испекао* колаче, намаже их медом. Пошто су га *опљачкали* до голе коже, наставили су пут. Кад цар то *чује*, позове момка. Кад је *дошао* кући, скинуо је капут. Пошто *сѝупи* у воз, потражи згодно место крај прозора.

Вежба осма

Пѡсловице

И пањ је лѣп обѹчен и накићен. Рањени зна јаѹкати. Рањенога је лако уврѣдити. Жѣжен кашу хладѣ. Дѹг непланен, грѣх неопроштен. Имање криво стечено није благословено. Оѣто — прѡклѣто. Чѡвек самац као ѡтсечена гра̀на. Сакривени и хѣмбени непријатељи гѡри су од пѡзнати́х и ѡтворени́х. Прѣтисну́то јаче све на више ска́че.

Грама̀тика

Гла̀голски при́дев трѣпни́ (§ 44₂) имају са̀мо пре́лазни гла̀голи; прѡви́ се од ѣнѣинитѣвнѣ ѡсновѣ завршецима: 1. -ен, -ена, -ено; 2. -и, -на, -но; 3. -т, -та, -то.

1. а) Њнѣинитѣвнѣ ѡснова на сѹгласни́к: трѣс-ти — трѣс-ен, -ена, -ено; плѣт-ен, -ѣна, -ѣно; пѣч-ен (од пек-ен), -ѣна, -ѣно; обѹч-ен (од обук-ен), -ена, -ено; жѣж-ен (од жег-ен), -ѣна, -ѣно.

б) Њнѣинитѣвнѣ ѡснова на -и: ра̀ни-ти — ра̀нен (од рани-ен, ранѣ-ен); рѡђ-ен (од роди-ен, родѣ-ен); кѣћ-ен (од кити-ен, китѣ-ен); кѹпљ-ен (од купи-ен, купѣ-ен).

Па̀мти: ѡпроштен, крѣштен; сакрѣ-в-ен, -ѣна, -ѣно; умѣвен, -ѣна, -ѣно.

2. Њнѣинитѣвнѣ ѡснова на -а: ко̀па-ти — ко̀пѡ-и; вѣзѡ-и.

3. Њнѣинитѣвнѣ ѡснова на -ну: прѣтисну-ти — прѣтисну́-т; дѣгну́-т.

Па̀мти: прѡклѣ-т, ѡтѣ-т.

Вежбања

Потражи гла̀голске придеве трѣпне: Ўниѣе без одѣла, а ѣзиѣе обѹчен. (Хлеб.) — Ти́па на ти́пу, крпа на крпу, ни иглом бодѣно, ни концем шивѣно. (Главица купуса.) — Водѣница трѣм ѡграђена. (Зуби ѡграђени брадом и брковима.) — Није криво, а везано. (Дете у повојима.)

Узда позлаћена не чини вреднијега коња. — „Речено, учињено“, каже се за нешто где не треба сумњати у извршење. — Не судите и нећете бити суђени. — У нашем граду нема малих, сламом покривених кућа; подигнуте су саме велике зграде.

Dežba deveta

Svèti Sáva i mājka

„Ūmrlo mājci déte jedínče, a òna, siròta, čùla za svètoga Sáva, pa ga dònèla njèmu da ga ožívì.

„Ožíveću ti déte,“ rèkao je svèti Sáva, „ako mi u svétu nàdèš mǎ i jèdnu kùcu u kòjòj nìko nìkad nìje ūmro.“

Zálud je nèsrečnǎ mājka zǎdugo i dũgo trǎžila tǎkvu kùcu; nìje mògla da je nǎdè. Nǎjposlè se vrǎti i kǎžè tò svètòm Sávì. A svèti Sáva njòj: „Sǎd si vídela da nìsi sǎmo ti nèsrečna na òvome svétu, jer nèmǎ tǒgǎ kòji se ròdio, a da nèće ūmrèti. Bòg dǎjè, Bòg i ùzimǎ.“

Narodna pripovetka

Rǎzgovør

Zǎšto je mājka dòšla svètòm Sávì? Pod kòjim je ùslovom obècao svèti Sáva mājci da joj ožívì déte? Zǎšto svèti Sáva nìje ožíveo dète?

Gramàtika

I. Glǎgolski prídev prošli (§ 44₁).

trǎži-o, trǎži-la, trǎži-lo; rèk-ao, rèk-la, rèk-lo.

Kǎdǎ je završètak glǎgòlskòg prídeva prošlòg ù muškòm ròdu -o, a kǎdǎ -ao? Kǎko glǎsè ti završèci u slòvenačkòm jèzikú?

Pǎmti: a) Ako se ìnfinitivnǎ òsnova svršujè na -t ili -d, tǎ dvǎ sùglasnika ìspadajũ ispred završètka -l (-o), -la, -lo: plèo, plèla, plèlo (od plet-l, plet-la, plet-lo), cvǎo; krǎo (od krad-l), jèo, sèo — slov.: pletel, cvetel; kradel, jedel, sedel.

b) ìci — ìšao, dóci — dòšao.

II. Pèrfekt (§ 45).

1. trázio (trázila, trázilo) sam, si ...

rèkao (rèkla, rèklo) sam, si ...

Pèrfekt pràvi se od glàgolskòg prideva prošlòg i od kràtkòg (nenàglàšenòg) prezenta glàgola bìti. — Kàko glàsi òdrični òblik? Kàko ùpitni?

2. Òstareo, a pàmèti nè 'stekao. Ùranila víla i dèvòjka. Ûm̃flo mājci déte. Bìo jèdan càr. Vòdili svàtovi dèvòjku.

Smējao se òd srca. Milan se stídeo. Bøjao se Bòga.

Čèsto se u pòslovicama, u pèsmama i u počétku pripòvèdākà izòstavljajū u pèrfektu réčce je i su, a òbično se réčca e izòstavljā kod pòvratnih glàgòlā.

Vežbanja

1. Načini glagolski pridev prošli od glagola: dati, dignuti, videti, nositi, gledati, tresti, gristi, peći, teći, leći, žeci, moći, krasti, umreti, rasti (rastao), doći, poći, pasti, mesti, bosti, sresti, prestiti.

2. Preobradi u perfekt: Pred kišu. Sunce žeže. Vrućina je. Na nebu pojavi se oblak. Nadamo se kiši. Drveta òpustè lišće. Laste lete vrlo nisko; krilima biju ò zemlju. Kokoške valjaju se po pesku. Vrapci se kupe ù jata i cvrkuću. Marva okreće njušku nà vetar, zatim se kupi u čopor, traži hlada. Ovce neće da pasu. Pas laje, izgleda kao da je tužan. Komarci i muhe jako bodu. Kišica se spusti. Idèmo kući da ne pokisnemo.

3. Napiši sastavak „Pred kišu“.

Вежба десета

Задружни имѹтак

Ево нас у зăвичăју òчеву. Нăшли смо кòд кућè стріца. Он нас је лèпо прімио и показівао нам свè што је мйслио да ће нас занімати. Вòдио нас у житницу, где је бйло мнòго свăкојăкòга жйта и брашна.

На мòје пйтăње кòлико ймă чланòвă у зăдрузи, одгòворй стріц: „Ймă нас òсам òжењених љўдй, двă мòмка, јèдна одрăсла дèвòјка, трй дèвòјнице и пèторо нèјăкè кòје мўшкè, кòје жèнскè дèцè. Дòма сам данас јă сăм

и редуша с нејакѡм дѣцѡм. Сви су друѓи љ пољу на послу, а пастири с благом на паши.“

„Како је година пѡнѣла?“ запитѡ отац. „Хвала Бѡгу, добро“, рѣчѣ стриц и настави: „Пшѣницѣ и рѡжи имамо ѡвѣ годинѣ преко двѣста крѣтѡва, јѣчма преко педѣсѣт, а зѡби четрдѣсѣт. И кукуруз нам лѣпо кажѣ, биће га преко тридѣсѣт кѡла. Прѡсо је такођер лѣпо урѡдило. Бѡдѣ ли кишѣ, биће и сѣна. Испѣћи ћемо рѡкијѣ до педѣсѣт ѡковѡ, а биће и дѡста сѹхих шљивѡ. Свака је жѣна љ кући имала пѡ стѡ мѡчионицѡ лаѡа. Вѡну сам подѣлио на жѣне да начинѣ ѡд њѣ вѡнених прѣгѡчѡ, ткѡницѡ, зѡмских ѡбојакѡ итд. Имаћемо нешто мѣда и вѡска. Вѡћа и пѡврћа биће лѣтѡс прилично. Крѡха и смѡка неће нам понѣстати, а наѡамо се да ћемо дѡбити и виѡа кѡлико нам трѣба.“

„Биће и нѡвацѡ“, настави стриц, „кад продѡмо ѡно мѡрвѣ и свињѡ што је ѡдрѣђено за прѡдају. Плѡтићу ѡндѡ пѡрез, а ѡд ѡнога што ѡстанѣ, ѡставићемо за кућу кѡлико трѣба, и ѡденућемо кѡћѡне. Ако бѡдѣмо имали вишка, подѣлићемо међу ѡжењенѣ нека свѡки госпѡдарѡ тим нѡвцем како знѡ.“

Разговор

1. Шта је задруга? — 2. Кѡлико је дѡнѣла година стрицу?

Грамѡтика

I. Фѹтѹр (§ 46):

jȃ ћу имати или имаћу

jȃ ћу испѣћи „ испѣћи ћу

Фѹтѹр правѡ се ѡд инфинитива и ненѡглашенѡг презентѡ глагола хтѣти (ћу, ћеш...).

Каѡ се ѡблици ћу, ћеш... спѡјају с инфинитивом? Шта се ѡдбацујѣ у инфинитиву? Код кѡјих глаголѡ нѣма спѡјања ни ѡдбацѡвања?

Пѡмти: плѣшћу, плѣшћеш..., довѣшћу... (с испред завршѣтка -ћу, -ћеш... прѣлази у ш).

II. Ёгзактни фѹтѹр (§ 47).

Ако бѹдѣте пѹзили, дѹбро ћете свѣ наѹчити.

а) Ёгзактни фѹтѹр прѹви се од глаголскѹг прѹдева прѹшлѹг и трѣнѹтнѹг прѣзента глагола бѹти (бѹдѣм...).

Јединина :

Множина :

1. бѹдѣм пѹзи-о, -ла, -ло

1. бѹдѣмо пѹзи-ли, -ле, -ла

2. бѹдѣш " " "

2. бѹдѣте " " "

3. бѹдѣ " " "

3. бѹдѹ " " "

б) Ёгзактни фѹтѹр стѹји сѹмо у зѹвиснѹм речѣни-
пама, нарѹчито у ѹнѹма кѹјѣ се ѹтпѹчињѹ свѣзицама кад,
ако и чим; прѹви се пѹнѹјвишѣ од несвршених глаголѹ.
Њѹме се назначујѣ радња кѹја се у бѹдѹћности ѹмѹ
догѹдити пре ѹнѣ радњѣ кѹја се спѹмињѣ у главнѹј
речѣници.

Пѹмти. Место ѣгзактнѹга фѹтѹра свршених глаголѹ
стѹји и прѣзент, на пр.:

Чѹм бѹдѣм дѹшаѹ кѹћи, написѹћу задѹтак.

" дѹђѣм " " "

Вежбања

1. Потражи у горњѣм сѹставкѹ фѹтур и ѣгзактни
фѹтур.

2. Начини фѹтур од ѹвих глагола: делити, дигнути,
писати, рећи, пећи, поћи, бити.

3. Преобрати у фѹтур вежбањѣ 2 (Пред кишу) на
стр. 17.

4. Потражи ѣгзактни фѹтур у ѹвим речѣницама: Ако
будѣмо марљиво учили, бићѣмо срећни ѹди. Кад будѣте
полазили у Загреб, сетите се и нас. Ако га будѣш зѹаѹ,
можда ћѣ се ѹдазѹвати. Ако будѣш казаѹ истину, бићѣ
добро. Бићѣ ми драго, ако ѹам будѣм могаѹ послѹжити.
Ако будѣш ти ишаѹ, ићи ћѹ и ја. Чѹм будѣм имаѹ новаца,
купићѹ књѹгу. Кад гѹд будѣм могаѹ, радо ћѹ ти помоћи.
Коѹе буду ѹни слѣдили, томе ћѣмо и ми. Ко буде учиѹ,
тај ћѣ и знати.

Чѹм прочитѹм (будѣм прочитѹ) књѹгу, даћѹ јѣ своѣ
дрѹгу. Кад научѹм (будѣм научѹ) задѹтке, играћѹ се.
Кад поћѣм (будѣм пошаѹ) у град, купићѹ ѹделѹ.

Vežba jedanaesta

Stánko pòstajè hàjduk

Ůmì se hàrambaša, poumívaše se i hajdúci, pa kao u kàkvu dòmu okrétaše se sùnčevu ròdāju te se pomòliše Bògu.

Stánko je stáo uz jèdan hrást i posmátrao svè tó. „Hòdide òvāmo!“ zòvnu ga hàrambaša. Ůn prìde.

„Ti rèce da ti je ime . . .?“

„Stánko.“

„Jä, jä, Stánko. Pa, vèliš, ràd si da bùdèš hàjduk?“

„Tò mi je želja!“ rèce Stánko.

„A znāš li štā je hàjduk?“

„Òd rāna dètínjstva slūšao sam kākò ò njima gūsle pèvajū!“ òdgovori Stánko slòbodno i òdrešito.

„Jèste, pèvajū; ali tó je mūčan žìvot . . .“

„Mlād sam, snāžan sam. Tò mi nèce bìti téško.“

*

„Mòžèš li skòčiti?“ upíta ga hàrambaša.

„Mògu!“ rèce òn pòuzdāno.

Hàrambaša pokāza jèdan visok pānj nedalèko od sèbe.

„Dèdè!“ rèce òn.

„Ìz mesta?“ upíta Stánko.

„Jòk, iz zātrkè!“

Stánko se zākasā. Kad dóde do pānja, kāo da kríla dòbi.

„Žèstoko!“ povíkaše hajdúci, kòji su tó svè glèdali nètre-nimicè. Stánko se òkurāži. Pònosit kao sòkò pògledā oko sèbe pa rèce: „Mògu i iz mesta!“

Hajdúci odmáhnuše glāvama.

Stánko prìde pānju. Māhnu dvápūt rùkama, i — već bi nā drugòj strāni.

Hajdúci zīnuše òd čuda. Da nísu vīdeli svòjim òcima, nè bi vèrovāli. Pānj je bìlo vřlo visok.

„Zāvřzāne! Zāvřzāne!“ zāgrajaše sa svíjū strānā, „òvāj i tèbi òtskoči!“

Mladić jèdan, ònizak, krùteljast, sjájnih òčiju i veòma žìvahan, kòga su svì zvali Zavrzanom, òdvoji se od družinè i pride Stánku.

„Jèsi li r̀vāč?“ upíta ga, a iz oka mu se mòglo pročitati da mu je pònos ùvrèden.

„Jèsam,“ òdgovori Stánko.

„Hòdi!“

Uhvatiše se i pònèše, ali ga Stánko bez pò m̀kè òborì. Svì se začudiše, čak i sâm hàrambaša. Āli se Zavřžān rasrdio. Bilo mu je krivo što se náde nẽko bõljì od njega.

„Obòrio si me, priznājẽm. Āli ako te je nena ròdila, ùspuži se uz òvāj gĩm!“

Stáblo je bilo prāvo i vřlo visòko. Svè do sámè krùnè nẽmā ni jèdnè grānčicè.

Stánko pride drřvetu, pljũnũ ù dlane i pòčè se pũzati břzo i vèšto kao māčka. Kad se ùspuzā dò krunè, òn òdlomì jèdnu grānčicu, mètũ je ù zũbe pa se spũsti nā zemlju.

Hajdũci su se sve višè i višè dívili òkretnosti i veštini Stánkovõj. Ėni su vòleli Zavržāna sa òkretnosti njègovè, pa zavòleše i Stānka. I sâm mu se Zavřžān dívio.

„Dòbro!“ rèče òn kad mu Stánko prũži òdlomljenũ grānčicu, „tò je svè dòbro, āma kāko ti pũškõm gādāš?“

Stánko ùzè svõju šāru, prĩvũče je k sèbi i pògledā u Zavržāna.

„Skĩni mi ònāj suvārak!“ rèče Zavřžān i pokāza mu na vřhu drřveta na kòjè se mālo prè pèõ suvārak. „Āli hòcu da ga bijèš u sāmu pètèljku.“

Stánko prũži pũšku. Nāsta tājac. Vřisnu šāra i — suvārak pāde. Hajdũci skòčiše oko njega.

„Ėvo, vālā, skĩnuo ga je bāš u pètèljci!“

Zavřžān zāgledā, pa prũži Stānku rāku:

„Ė, èjvalā ti! U svèmu si bõljì od mènè.“

Hàrambaša mu pride, pa ga pòtapšā po plèćima. Ėči su mu sijale od zadovoljstva.

„Rêd je,“ rěče ôn, „da družinu ùpitām prīmā li te. Āli, êvo, nēcū pītati. Ů ime mōjih trîdeset drugōvā vėlīm ti: dōbro mi dōšao!“

Janko Veselinović

Gramatika

Aorist (§ 41) (dovršno pretekli čas) prāvī se pōnājviše od svřšenih glāgōlā te imā òvê završétke:

A. 1. -h	B. 1. -oh
2. —	2. -e
3. —	3. -e
1. -smo	1. -osmo
2. -ste	2. -oste
3. -še	3. -oše

A. Přvī se završēci dōdajū ĩnĳitivnōj òsnovi, āko se svřšujē na samòglasník, na pr.:

	<i>skòči-ti</i>	<i>pokáza-ti</i>	<i>pòčē-ti</i>	<i>máhnu-ti</i>
1. (ja)	skòči-h (skočil, -a, -o sem)	pokáza-h	pòčē-h	máhnu-h
2. (ti)	skòči	pokáza	pòčē	máhnu
3. (on)	skòči	pokáza	pòčē	máhnu
1. (mi)	skòči-smo	pokáza-smo	pòčē-smo	máhnu-smo
2. (vi)	skòči-ste	pokáza-ste	pòčē-ste	máhnu-ste
3. (onī)	skòči-še	pokáza-še	pòčē-še	máhnu-še

Pōmoční glāgol *bīti*: bīh (bil, -a, -o sem), bī, bī, bīsmo, bīste, bīše.

B. Drūgī se završēci dōdajū ĩnĳitivnōj òsnovi, āko se svřšujē na sūglasník, na pr.:

	<i>strés-ti</i>	<i>rèci</i> (od rek-ti)	<i>dīci</i> (od dig-ti)
1.	strés-oh	rèk-oh	dīg-oh
2.	strēs-e	rèč-e	dīž-e
3.	strēs-e	rèč-e	dīž-e
		(od rek-e)	(od dig-e)
1.	strés-osmo	rèk-osmo	dīg-osmo
2.	strés-oste	rèk-oste	dīg-oste
3.	strés-oše	rèk-oše	dīg-oše

Zāpāmti jōš:

pāsti — 1. pād-oh, 2. i 3. pād-e, 1. pād-osmo, 2. pād-oste, 3. pād-oše;
dóci — 1. dód-oh, 2. i 3. dód-e, 1. dód-osmo, 2. dód-oste, 3. dód-oše;
póci, náci, úci, síci — pód-oh, nád-oh, úd-oh, síd-oh ...

Vežbanja

1. Potraži u gornjem štivu sve aoriste!

2. Načini aorist od ovih glagola: nasmejati se, poslužiti, metnuti, umeti, potrčati, napisati, pročitati, zaboraviti, nabrati, pomisliti, pokisnuti, pretrpeti, poginuti, ispeći, stići (od stig-ti), dići, poći, naći, sići, ući.

3. Pretvori u aorist:

a) U lovu. Pošao sam s prijateljem u lov. Dotrčao je zec. Opalio sam. Prijatelj se nasmejao i rekao: „Ti si opalio, ali nisi pogodio.“ Sad je uzeo prijatelj pušku i ispalio na zeca. Pogodio ga. Onda smo legli i odmorili se.

b) Srbi su udarili na Turke. Mi smo se oslobodili od naših tlačitelja. Danica sine i dan osvane. Umorni putnici napiju se vode. Njemu nije žao. Kako si rekao? Zašto me ne poslušate? Stigao sam jučer. Došao sam, video i pobedio. Kad si ti došao, ja nisam bio kod kuće. Oni počnu graditi veliku kulu. Zašto si zaplakao? Ništa nisu rekli. Oklade se u stotinu cekina. Što smo rekli, to smo i učinili. Došli su kući i našli sve u redu.

Вежба дванаеста

Ў топлōј сōби

Рано је настао мрāk, па је ваљало поћи кӯћи. У соби бeјāше угоднo тōплo. Кōд пећи сeђāше тeткa. Скупили смо се окo нe, a oна нам припoвeдāше свāкo-јакe причe. Нeкe бeјāху врлo дӯгe, тe нам се чињāше да се нeћe никaдā свршити. Ипāk нас свe зaнймāху. Тeткa нам јoш причāше кaкo бeше нeгдa кaд бeјāше oна дeтe тe иђāше у шкoлу. Oндa пeвāсмo пeсмицe, писāсмo, цртāсмo и изрeзивāсмo од папира рāзличнe ликoвe. Мāјкa крпљāше кoшуљe, a тeткa плeтијāше чaпaпe.

Рāзгoвoр

1. Oпишите зиму (в. I 28): дāни и нōћи — вeтaр, снeг и лeд — дрвeћe, трāвa — живoтињe — зимскe зāбaвe.

2. Кāкo крaтимо дӯгe зимскe вeчeри? (Рāзгoвoр, пeвāњe, читāњe итд.)

Граматика

Имперфект (§ 42) (nedovršno pretekli čas) прѣви се од нѣсврѣненѣх глагола.

А. плѣт-ијѣх	Б. чѣнѣх (од чин-јѣх)	В. пѣв-ѣх
плѣт-ијѣше	чѣнѣше („ чин-јѣше)	пѣв-ѣше
плѣт-ијѣше	чѣнѣше („ чин-јѣше)	пѣв-ѣше
плѣт-ијѣсмо	чѣнѣсмо („ чин-јѣсмо)	пѣв-ѣсмо
плѣт-ијѣсте	чѣнѣсте („ чин-јѣсте)	пѣв-ѣсте
плѣт-ијѣху	чѣнѣху („ чин-јѣху)	пѣв-ѣху

Плѣтијѣх = слов. pletel, -tla, -tlo sem. — Кòји су завршеци?

А. Завршѣтак -ијѣх дòдѣјѣ се ѣнфинитѣвнòј òснòви, ѣко се òна свршујѣ на сѹгласнѣк:

трѣс-ти	—	трѣс-ијѣх
плѣс-ти (од плет-ти)	—	плѣт-ијѣх
пѣћи („ пек-ти)	—	пѣц-ијѣх (од пек-ијѣх)

Б. Завршѣтак -јѣх дòдѣјѣ се прѣзентскòј òснòви (пòнѣјвишѣ òндѣ, ѣко се прѣзент свршујѣ на -ѣм):

лѣт-ѣм	— (лет-јѣх)	— лѣћѣх
вѣд-ѣм	— (вид-јѣх)	— вѣћѣх
сѣд-ѣм	— (сед-јѣх)	— сѣћѣх
нòс-ѣм	— (нос-јѣх)	— нòшѣх
трѣп-ѣм	— (трп-јѣх)	— трѣпљѣх
мѣм-ѣм	— (мам-јѣх)	— мѣмљѣх

Пѣзи на јòтовѣње!

Пѣмти. Завршѣтак -јѣх прѣмајѹ и глаголи с ѣнфинитѣвнòм òснòвòм на -ну: тòну-ти, тòн-ѣм — тòњѣх (од тон-јѣх); гѣнѣх.

В. Завршѣтак -ѣх дòдѣјѣ се ѣнфинитѣвнòј òснòви, ѣко се òна свршујѣ на -ѣ:

пѣсѣ-ти	— (писа-ѣх)	— пѣсѣх
лѣжѣ-ти	— (лежѣ-ѣх)	— лѣжѣх
купòвѣ-ти	— (купова-ѣх)	— кѹповѣх

Глагол бѣти гласѣ у ѣмперфекту: бѣ-јѣх ... или бѣх, бѣше, бѣше, бѣсмо, бѣсте, бѣху (слов. bil, -a, -o sem, bil, -a, -o si ...).

Вежбања

1. Начини имперфект од ових глагола: прести (инф. осн. пред-), молити, гледати.

2. Потражи имперфекте: а) На клизалишту. Бејах на клизалишту. Лед бејаше врло леп, пометен и очишћен те управо мамљаше љубитеље клизања да на њ ступе. Видео сам како неки скопчаваху клизаљке. Други леђаху по леду као стрела. Мој пријатељ такођер се клизаше; прављаше окрете као да изводи какве плесове. Почетнике вођаху и вежбаху старији и вештији клизачи.

б) Зими у врту. Бејасмо у нашем врту. Путови бејаху обрасли коровом, а по блатну тлу лежаху свуда натруло лишће. Воћке стајаху голе. Све бејаше тужно. Само гдегде одјекиваху звонки гласови птица које су презимиле у нас.

3. Напиши: „На леду“ и „Зими у врту“.

Вежба тринаеста

Чудне дечјѐ жѐље

Чѐтворо чѐбанчѐди сѐдело кѐд мѐрвѐ у пољу у хладу пѐд некѐм старѐм гранатѐм храстом па се ђ свачем разговѐрали. Јѐдно између њѐх рѐчѐ дрђгѐме до сѐбе ѝзненѐда: „Дрђже, штѐ би тѐ радио, да пѐстанѐш цѐр?“

— „Е, нѐје ме тѐга страћ, ѐли да пѐстанѐм, јѐ бих дѐо натрпати пђна кѐла плѐвѐ, пак бих лѐгао у кола на ѐнѐ мѐканѐ плѐву и дѐо се вѐзати цѐлѐ дѐн.“

„Штѐ би тѐ“, упѐтѐ дрђгѐга, „чѐнио као цѐр?“

— „Јѐ бих, брѐте, цѐлѐ дѐн лѐжао лѐпо под храстом у хладу, а вѐ бисте мѐрали за мѐне чѐвати бѐлаго ђд квѐра.“

„А штѐ би тѐ чѐнио, да бѐдѐш цѐр?“ запѐтѐ трѐћѐга.

— Јѐ бих се хранио свѐ сѐмѐм бѐлѐм пѐгачѐм и лђковѐм кличицама.“

Сѐд [свѐ три дрђга упѐтајѐ њѐга штѐ би ѐн радио, да пѐстанѐ цѐр.

— „Штѐ знам бѐрати“, рѐчѐ, „кад сте вѐс трѐјица пѐграбили свѐ што је бѐлѐ.“

Народна приповѐјка.

Разговѳр

Какове су жеље имали млађи чобани? Шта бисте ви жељели?

Граматика

Потенцијал (§ 48) је сложени глаголски облик од помоћног глагола ја бих, ти би, он би, ми бисмо, ви бисте, они би и глаголског придева прошлог.

Једнина :

Множина :

1. дао (дала, дало) бих	дали (дале, дала) бисмо
2. " " " би	" " " бисте
3. " " " би	" " " би

Вежбања

1. Реци потенцијал ових глагола: купити, носити, служити, желети, гледати, јести, плести.

2. Имати новаца — купити нову књигу. Кад бих имао (или: да имам) новаца, купио бих нову књигу.

Тако начини реченице од ових речи: Бити здрав — поћи у школу. Бити лепо време — шетати. Учити — знати. Јабука бити зрела — отрести је. Брат доћи — бити срећан. Бити војник — имати пушку.

Вежба четрнаеста

A. Čizmārskī šègrt

„Alà já, mājko, vōlīm ònoga Dàvida,“ rěče mālī Mlloš svòjōj māteri.

— „Kòga Dàvida?“

„Pa ònog čizmārskōg šègrta što rādī kod mājstor-Vásē.“

— „A štò da ga nè voliš, kad ti nije nīkakva zlā učinio?“

„Ōn vēc ùmē da šījē čizme, a kad rādī, ōn se ùvěk směškā ili pěvā. Jūčē sam sēdeo pō sāta kod njēga, pa mi je rěkao da i ōn mēne vōli.“

— „Tò je znāk da i ōn lmā dōbro sŕce.“

„Još kākò je dōbar, pa òpēt mu se nèkī dāci na ūlici rúgajū, vīčū zā njīm: Šègrte, bègrte, spāo si sa grānē, člŕišem te hrānē!“

— „A štã òn nã tã?“

„Òn se sãmo òkrẽnẽ pa kãžẽ: Nẽka, nẽka! Nĩkad nĩkog nẽ psujẽ.“

— „Ê, òndã bãš imãš prãvo što ga vòliš. A ònĩ kòji mu se rúgajũ, tã su rãskalãšna dẽca.“

„A bih li jã, mãjko, sãd òpõt smẽo otĩci k Dãvidu da vĩdĩm šta rãdi?“

— „Smẽš, ali sãmo pričekãj mãlo da ti jõš kòju rẽknẽm. Kõ se rúgã prostãku, rãtãru ili ma kòme rãdnĩku, tãj grẽšĩ Bõgu, tãj trẽbã da se stĩdĩ sãm od sẽbe. Da nẽmã rãtãra, kòji zẽmlju òrẽ, sějẽ i žnjẽ, zãr bi ti dãnas imao hlẽba, a kãmoli kolãčã? Da nẽmã zidãra, zãr bismo mĩ imali òvũ kũcu? Da nẽmã krojãca, kã bi ti sãšio kãpũt? Da nẽmã čizmãra, ti bi sãd išao bõs. Kad gõd vĩdiš rãdnĩka, sěti se da òn rãdĩ i za sẽbe i za drugẽ. Břzo bi pròpale zẽmlje i dižave da ù njima nẽstanẽ rãdnĩkã. A ònĩ dãci što se tãmẽ Dãvidu rúgajũ, vãljda mĩslẽ: Mĩ ćemo bĩti gospòda, nãma će pãdati pećẽne šẽve s nẽba. Jãdni su tã dãci i jãdno im gospòdstvo. Ni ti, sĩnko, ne ùćĩš škõle da pòstanẽš lãnština i badavãdžija. Svẽ vãs dãke čẽkã rãd, drũkčijĩ rãd, — ali tẽk rãd. Pa ako želite da pròsti rãdnĩci vãs pòštujũ, pòštujte i vĩ njĩh. Mĩ se nẽ smẽmo jẽdni òd drugĩh ponòsiti; svĩ smo mĩ jẽdni drũgĩma pòtrebni. Tã zapãmti, pa sãd idi da pòhodiš Dãvida; neka i òn vĩdĩ da se od njẽga ne pònosiš. Rẽci mu sãmo neka ùvẽk òstanẽ pòšten i vrẽdan, a kã mu se rúgã, tãj ne zaslužujẽ da se zovẽ đãkom.“

Jovan Jovanović Zmaj

B. Zanímãnja

Ù našem mẽstu imã svãkẽ vrstẽ ljũdi: rãtãrã, zanãtljĩja, trgovãca i činõvnikã.

Rãtãr (tẽžãk) obrãdujẽ zẽmlju. Òrẽ je plũgom, dĩljã je dĩljãčõm (brãnõm). Òn i gãji stõku. Stãrã se ò tomẽ da svõt imã hrãnẽ.

Ali osim hrãnẽ trẽbã čõvek jõš odẽlo i òbuću. Tã izrãdujũ zanãtljije: krojãci, šẽširdžije i čizmãri. Krojãci šijũ odẽlo od čõhẽ,

súkna i drugē rōbē. Òni kròjē ili rēžu sūkno nōžicama (màkazama), a šijū kóncem i iglóm. Šeširdžije (klobučári) prāvē šešire. Čizmári (òbučári) izràdujū cipele.

Vàljān stān i ònō što je pōtrebno u stānu, mōgū da nāčinē sāmo ljūdi od zanāta, nāročito zidári, stolári, drvòdelje, brāvári, lončári i staklári. Zidári zidajū kùcekāmēnjem, òpekama (cíglama) i vāpnom. Àlāt (òrūde) im je čèkić i mistrija. Stolári i drvòdelje trēbajū sèkire, testère, pìle, strūgove, svřdlove i dr. Stolári prāvē stòlove, stòlice, klùpe, vrāta, prózore, krèvete, ormāre i drugī sōbni nāmeštāj, a drvòdelje grādu na kùcama, stāje òd drva i kāpije. Brāvári grādē brāve i kljùčeve, kùke i drugē sītnijē gvōzdene stvāri. Lončári ili pečári pōstavljajū pēci i štēdnjāke, a staklári ùmeću stākla u prózore.

Kováči, pèkári i mesári tàkōder su zanātlije. Kòvāč kùjē gvōžde. Njègov je àlāt nākōvanj, čèkić i klēšte. Pèkári mēsē i pèkū hlēb. Mesári kōljū; òni pròdajū mēso.

Trgōvci pròdajū rāznu rōbu u dućānu. Činōvnici rādē u kancelārijama.

Rāzgovōr

A. Štā rādī Dāvid? Kākav je? Kāko se vlādajū nèki dāci prema njemu? Zāšto trēbā pōštovati zanātlije?

B. 1. Štā obràdujē rātār? Číme? — 2. Kō izràdujē odélo i òbuću? Štā svē trēbajū krojáči, šeširdžije i čizmári? — 3. Kōjē zanātlije nāčinē ònō što je u stānu? Kōji àlāt trēbajū? — 4. Štā rādī kòvāč, štā pèkār, štā mēsār? — 5. A trgōvci i činōvnici?

Gramàtika

Prōmena īmenicā mūškōga rōda (§ 17_{1-6 a, 7}).

1. Ponōvi prōmenu īmenicē jēlen! Na kākav se sūglasnik svřsujē tā īmenica? Kōjē se jōš īmenice mēnjajū tàkō?

Ponōvi prōmenu īmenicē prijatelj! Na kākav se sūglasnik svřsujē tā īmenica? Kōjē se jōš īmenice mēnjajū tàkō?

Ispòredi òbe prōmene i potráži rāzlike!

2. Mārko, Vùle, Bóžo, bábo, zèlénko, brāle.

Īmenice mūškōga rōda na -o i -e kōjē su imēna lícā i živòtinjā mēnjajū se kao jēlen; samo im je vōkativ jēdnāk nōminativu.

3. Kòjega su ròda ìmenice vòjvoda, starèšina, zanàtlija, sùdija? Da li se ménjaju kao jèlen ili prìjatelj?

4. Kāko glāsi vok. jedninē od strīe i stārac? Kāko od dāk, drūg, siròmah?

Kāko glāsi nom. množinē od ìmenicā: dāk, drūg, siròmah? Kāko dat., lok. i instr. množinē?

U kòje sùglasnike prèlazē k, g, h ù tim pádežima?

5. Tìrgovac pròdājē. — U grādu imā mnògo tìgovācā.

Kāko se zòvē a u ìmenici tìgov'ac? Kòji glās stòji u slòvenačkòm jèziku mesto òvog a?

Kòje ìmenice imaju nēpostojānò a u nom. jedninē (trgovac, starac, vrac), imaju ga i u gen. množinē: tìgovācā, stārācā, vrābācā.

6. Pòsao, kòtao, pākao.

Kāko pišēmo tē ìmenice u slòvenačkòm jèziku? Od čēga je pòstalo o nà kraju rēči? Kòji glās imāmo u slòvenačkòme mesto a ù gòrnjim ìmenicama? Ìzmēnjaj ih!

7. Žètelac mārljivo rādī. — Vīdeo sam žèteoca.

Kākvo je a u ìmenici žètelac? Òstajē li glās l ù drugim pádežima? (Ispòredi slov. palec, palca!)

U ìmenicā na -lac prèlazi l u o gde gòd stòji nà kraju slòga (žetel-ca prèlazi u žeteoca). — Zāšto gen. množinē glāsi žètelācā?

8. Òtac je pohòdio súa. — Súdac se šètā s òcem.

Òtac — gen. (otca), òca — vok. (otče), òče;

súdac — gen. (sudca), súa — vok. (sudče), sūče.

Ispred sùglasnikā c i ě ispadaju t i d.

Vežbanja

1. Reči u zagradama zameni pádežem koji treba: U našim šumama ima mnogo (jelen). Evo naših (junak)! Poštuj, (sin), roditelje! Ja sam ovde, (gospodin učitelj)! Oj (mesec, moj noćni putnik)! (Gospodin lečnik), ja sam nešto bolestan. Pevaj, (pevač)! (Oj čovek pravednik)! (Miloš), dodi brzo! (Stric), pomozí! (Drug), šta je s tobom? Mili (Bog), čuda velikoga! Gospode, budi milostiv nama (grešnik)! (Vojvoda) se zakunu Karađorđu.

Ima li mnogo (trgovac) u ovom gradu? Čuo sam od onih (lovac) da je poginulo pet (pas). Gle, koliko (vrabac)! Život (starac) nije lak.

Ne bojim se nikakva (posao). Čuo sam (petao). Dade mu trista (pratilac). Jedan žetelac pabirči po polju za drugim (že-

telac). Govorio sam sa (žetelac). Kazao sam (žetelac) da se divim njegovoj okretnosti. Narod ostade bez (vladalac).

Bio sam u šetnji s (otac); kazao sam mu: „(Otac), zašto neki daci pišu tako rdave (školski zadatak)? Meni se čini da su svi (zadatak) vrlo laki.“ O (zadatak) nismo više govorili, jer je došao gospodin sudac, prijatelj moga (otac). Otac je razgovarao sa (sudac).

2. Preobrati u množinu: Poštuj radnika! Nije lepo što se dak ruga šegrtu. Drvodjelja je zanatlija. Bojim se brzoga konja. Moj drug je bolestan. Orah je dobar. Dajte siromahu hleba! Hrabrome vojniku dugujemo zahvalnost. Putnik putuje. Težak obrađuje zemlju. Voće sadimo po voćnjaku i po vinogradu. Šetao sam s prijateljem. Poznaje se koza po rogu. Bio sam kod trgovca. Momče, potrči! Brijaču, gde ti je britva? Svetac je u nebesima. Pratilac je onaj koji prati, žetelac onaj koji žanje, vladalac onaj koji vlada.

3. Napiši sastavke „Zanatlije“ i „Kako su gradili novu kuću“.

Dežba petnaesta

Karadžorđe

Đorđe Petrović, prozvan Karadžorđe, bio je čovek neobično rédak.

Seljak šumadinac, vrlo visoka rasta, málko pògurenih pléća, vrlo snázna tēla, visoka čēla, živih plāmenih očijū, prēplanūta líca, ōstro srēzāna nōsa, malēnih bŕčícā, krátka ōtsečna gōvora, tānka jāsna glāsa, ūvěk ōbrijānē brádē, a ūdārca svākad pōuzdāna, gōtovo neprōmašna.

Odélom svōjim Đorđe se nije mnōgo rāzlikovao ōd drugih imūćnijih seljākā, sūsēdā svōjih: na glāvi je ōbično nōsio šūbaru od crnē jāgnjetinē ili od sāmurovinē, a někad i crven fēs pod šūbarōm; na sēbi je imao bēlu šumādīnskū kōšulju, po kōšulji džamādan i jēlek svīlenīm gājtanom ōptočen. Pōvrh svēga je oblāčio, ōsobito zīmi, dūgačak rēsnať gūnj. Od pōjāsa, za kōjim su svākad bīla dvā pištōlja, spūštala se do kōlena bēla kōšulja; od kōlena tōzluci, pōdvezice, čārape i ōpānci.

Tō je bīlo odélo Đorđevo.

Kāko se prōsto odévaο, tākō je prōsto i žīveο. Kad je njēgova kūća več bīla bōgata, pūna svākē ūgodnosti, kad su njēgovi ūkućāni i gōsti īmali gōspodskē prōstirke i pōkrīvke, ōndā je Đōrde spāvao na tvrdōj pōstelji i bēz meka ūzglāvlja.

I kāko je bīo neōbīčan tēlom i odēlom, tākō se īstō odvājao od svōjīh sūvremenikā i snāgōm svōjē dūšēvnē vōljē i bistrīnōm svōjega ōka.

Ōn je nēpunīh dēsēt gōdinā dāvao ōtpor sīli jānjičārskōj i sūltānskōj: ōteo je tvrdī grād Beōgrad i drūgē tvrdave u Srbiji, ōčistio zēmļu od Tūrākā, urēdio vōjsku, nābavio tōpove, pōstavio sūdove, otvōrio škōle: krātko rēci, vāksrsao sīpskū džzavu!

Milan Đ. Milićević

Rāzgovōr

1. Kākav je bīo Karādōrde? (Rāst, plēća, tēlo, čēlo, ōči, līce, nōs, bīci, gōvōr, glās.) — 2. Kākvo mu bēše odēlo? — 3. Kāko je žīveo? — 4. Čīme se jōš odvājao od svōjīh sūvremenikā? — 5. Kōjē su njēgove zāsluge?

Gramātika

I. Krātkā i dūgā množīna (§ 17₆).

Jednōsložne īmenice:

a) tōp	— tōp-ov-i	mūž	— mūž-ev-i
sīn	— sīn-ov-i	brōj	— brōj-ev-i
vō	— vōl-ov-i	cār	— cār-ev-i
b) kōnj	— kōnj-i	přst	— přst-i
pās	— ps-ī	vlās	— vlās-i
cřv	— cřv-i	Rūs	— Rūs-i
mrāv	— mrāv-i	Čēh	— Čēs-i
rāk	— rāc-i	Gřk	— Gřc-i
c) glās	— glās-ov-i ili glās-i	mīš	— mīš-ev-i ili mīš-i
drūg	— drūg-ov-i ili drūz-i	nōž	— nōž-ev-i ili nōž-i

Jednōsložne īmenice mūškōga rōda īmajū: sāmo dūgū množīnu (a) ili sāmo krātkū (b), a pōnājvīšē īmajū i dūgū i krātkū (c).

Zāšto īmajū nēkē īmenice u dūgōj množīni -ov-, a drūgē -ev-?

Dvòsložne ímenice:

a) jèlen — jèlen-i	lònac — lònac-i
òbraz — òbraz-i	sèljāk — seljác-i
b) tròšak — tròšk-ov-i	vètar — vètr-ov-i
tòčak — tòčk-ov-i	pòsao — pòsl-ov-i
c) sòkò — sokòl-ov-i ili sokòl-i	gòlub — gòlub-ov-i ili gòlub-i
òrao — òrl-ov-i ili órl-i	slùčaj — slùčaj-ev-i „ slùčaj-i
lābūd — lābud-ov-i ili lābūd-i	čěšalj — čěšlj-ev-i „ čěšlj-i

Dvòsložne ímenice mŭškòga ròda ímajŭ pònājvišè samo krátkŭ množinu (a), mǎlo ih ímǎ samo dŭgŭ (b), a nèkè i dŭgŭ i krátkŭ (c).

Tròsložne i višèsložne ímenice mŭškòga ròda ímajŭ samo krátkŭ množinu (dobrotvor-i, trgove-i, pomoćnic-i, vodeničar-i).

II. ùkućan-in — ùkućan-i	Sřb-in — Sřb-i
grādan-in — grādān-i	Zágrepcan-in — Zágrepcan-i
čòban-in — čòban-i	hrišćan-in — hrišćan-i

Gòtovo svè ímenice kòjè se u jednini svršujŭ na -in odbacujŭ u množini tāj završetak.

III. Òdrèdení i neòdrèdení prídevi mŭškòga ròda (§ 22—24).

Gdè ti je šěšir? — Kòji? — Zèlení šěšir. (Òdrèdení òblik.)

Nášao se šěšir. — Kākav? — Zèlen šěšir. (Neòdrèdení òblik.)

Òdrèdení òblik prídeva (zèlení) naznačujè nèšto pòznato, i odgòvārā na pítānje kòjī, a neòdrèdení òblik (zèlen) naznačujè nèšto nèpoznato ili òpćenito, i odgòvārā na pítānje kākav.

Potrāži rǎzliku u nòminativu! Ponòvi i napiši pròmenu òdrèdenòg i neòdrèdenòg prídeva mŭškòga ròda u jednini i množini, i potrāži rǎzlike!

Ízměnjāj: cřven plāmēn! Upòredi nǎstāvke prídeva i ímenicē! Pròmena neòdrèdenòg prídeva zòvè se i ímenskā. Zǎšto?

Vežbanja

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba: Mnogi (kraj) naše zemlje su znameniti zbog svoje lepote. Letela dva jata (golub). To su (grob) naših (vojnik). Zašto su ti (prst) uprljani? Na glavi imámo (vlas). U onoj kući bilo je mnogo (miš).

2. Kaži u množini: Koja je dužnost građanina? Tobdžija upravlja topom. Pas laje. Druže, gde si bio? Čuješ li, moj sokole? Orao traži visoku liticu. Sused ima vola. Vo ima rogove, konj ih nema. Sin našega suseda je bolestan. Čobanin svira u frulu. Na uglu stoji redar. Otišao je za poslom. To je golem trošak. Labud, golub, miš, crv i mrav su živctinje. Čeh mi je brat.

3. Kaži u jednini: Srbi su hrabri. Učili smo o Rimljanima i Grcima. Mi smo hrišćani. To su Beograđani, a ono Dubrovčani. Ukućani slušaju kućnog starešinu.

4. Nadi u ovoj basni prideve i odredi im oblik:

Dvê kòze. Dvê se kòze srêle nà usku mòstu kòji je bîo sàgrađen preko dubòka, brza pòtoka. Svākā je òd njih htêla prva da prêdê preko ùškòga mòsta, i tākò se òne òd svadê potùkū. Sàgnūvši glāve nāvālê rògovima jêdna nā drugū. Pādoše u dūbokī pòtok te pòtonū u njemu.

5. Prideve u zgradama zameni padežem koji treba:

Stari Sloveni bili su (visok i vitak) stasa. Sit (gladan) ne veruje. Drži se (nov) puta i (star) prijatelja! Žaba gleda ispod (tanak) leda. (Nezvan) gostu mesto za vratima. Dobar čovek traži (dobar) druga. Pokloni se (kraljev) sinu. U (susedov) vrtu ima mnogo voćaka. (Zdrav) čoveku i voda je slatka, a (bolestan) je i med gorak.

Вежба шеснаеста

Додоле

Нèколико дèвојākā, кад је сyша, идy по сèлу òд куhē дò куhē, те пèвајy и слyтè да yдарī кйша. Јèдна се од дèвојākā свyчè до кòшуљè, па се yвèжè и òбложī рāзличнòм трāвòм и цвèћем, тākò да се нигде нè видī нимало, и тò се зòвè дòдола. Онда зāћy òд куhē дò куhē. Кад дòћy прèд кућу, онда дòдола йгрā сāма, а òнè дрyтè дèвојке стāнy y рèд и пèвајy рāзличне пèsме; пòтом домāница или дрyгò кākво чeљāде yзмè пyн кòтао или кāбао вòдè, те йзлијè на дòдолу, а òна јèднāко йгрā и òкрећè се. У дòдолскйм се пèsмама припèвā нā крају узā свакy врсту „oj дòдо, oj дòдоле!“ на пр.

Наша до́да Бо́га мо́ли,
Ој до́до, ој до́доле!
Да у́дарѝ ро́сна кѝша,
Ој до́до, ој до́доле!

Да по́кисну́ свѝ ора́чи,
Ој до́до, ој до́доле!
Свѝ ора́чи и копа́чи,
Ој до́до, ој до́доле!

И по́ кући́ посло́вачи,
Ој до́до, ој до́доле!

У Србији су не́кад у до́доле њшле на́ше до́маће де́војке, а са́д по́највише́ љду́ цѝга́нке да би што́ испро́силе. „Начѝни́ла се као до́дола“, ре́ку де́војци́ или же́ни ко́ја се мно́го на́кити́ла по гла́ви.

Вук Сѝефановић Караѝић

Разговѝр

Када́ љду́ де́војке с до́долѝм по се́лу? Ка́ква је до́дола? Шта́ ра́ди до́дола? Шта́ де́војке? А до́маћи́ца? Ко́ да́нас јѝш љде́ у до́доле?

Грама́тика

1. Њменице же́нско́га ро́да на -а (§ 18).

1. Понѝви про́мену ѡменице́ кѝн-а!

2. Ка́ко гла́се ѡменице де́војка, кѝнѝга, сна́ха у да́тѝву и ло́кати́ву же́днѝне? Пре́д ко́јѝм са́могласни́ком пре́лазе́ к, г, х, у, ц, з, с?

3. Дра́га се́стро! — Дра́га при́јатељи́це!

Ко́јѝ заврше́так ѡма́ у во́кати́ву ѡменица́ се́стра (же́на, кѝна...), а ко́јѝ при́јатељи́ца (се́стрица, ма́јчица...)?

Тро́сло́жне и више́сло́жне ѡменице на -и́ца ѡмају́ у во́кати́ву ѝбично́ заврше́так -и́це: се́стрице, ма́јчице.

За́што во́кати́в од пѝтѝца гла́си пѝтѝцо?

4. Не́колико де́воја́ка љду́ по се́лу. Чѝба́ница се́ди ко́д о́ваца́.

Ко́лико сѝгласни́ка ѡмају́ ѡменице де́војка и ѝвца́ у ѡмина́ти́ву же́днѝне испре́д -а?

Њменице на -а пре́д ко́јѝм су два́ сѝгласни́ка ѝбично́ ѡмеђу́ у ге́нити́ву мно́жинѝ између́ ѝва́ два́ сѝгласни́ка не́постоја́но а: де́војк-а — де́воја́ка, крѝшк-а — крѝша́ка, гѝск-а — гѝса́ка, ѝвц-а — о́ваца, пѝсм-а — пѝса́ма.

Памти. Између ст, шт, зд, жд не умеће се непостојањо а; ген. множ.: краста, ташта, звезда, нужда.

II. Промена придѣва жѣнскога рѣда (§ 22—24).

Измѣњај нѣва (нѣва) кѣћа у јединици и у множини! (Нѣва је одрѣђени, а нѣва неодрѣђени ђблик; завршеци су исти, само су њи код неодрѣђенѣ променѣ у ном. и ак. јединицѣ и множинѣ кратки.)

Потражи разлике између српскохрватскѣ и словеначкѣ променѣ!

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба: а) у јединици и (где је могуће) у множини: Жаба живи у (бара). Врабац лети око (наша кућа). Воћку ваља требити од (гусеница). Момак је очистио (радња) и плочник пред (радња). Рука (рука) помаже, а нога (нога). Он је у (велика брига). Београд лежи на (највећа наша река). (Гаревица, зелена горица), не храниш ли у себи јунака? Јунак кује (сабља). Тешко ногама под (луда глава). Растао се са (родитељска кућа). (Драга сестра)! (Драга сестрица)! (Мајка мила)!

б) у множини: Набрали смо много (трешња). Ту има лепих (овца). Колико (народна песма) смо читали? Дочека их огњем из (пушка). Колико (сестра) имаш? У граду има више (црква). Певају и без (гусле).

2. Измењај: црвена јабука, вредна домаћица, лепа народна песма.

Вежба седамнаеста

★ Матерња рѣч

Шта је слађѣ, шта милијѣ од матерњѣга гласа? Зора својом сјајношћу, маи својим слатким гласом привлачѣ младиха и учѣ га високим мислима. Природа својом неисказаном красотом и свемоћном силѣм, а маи својом рѣчју стварају у човеку темељ знању, храм мудрости. Узор живота јавља се првим природним утиском и првашњом матерњом рѣчју.

Мило ми бѣјаше глас мојѣ матерѣ; бѣше ми милији од свију за зорѣ мога дѣтинства. Мило је чути славуја

где нѣху пѣва у лѣвору, зѣбу јутром у маслини, зрі-
кавца вѣчером у грму, али је мѣлијѣ чѣти мѣтер свѣју.
Лѣпо си, жѣркѣ сѣнце, врѣло живѣта, видело вѣчнѣ;
али је лѣпшѣ мѣтернѣ чѣло! Штѣ би сѣн без мѣтернѣг
лица? Штѣ би ѣн без мѣтернѣ рѣчи? Видѣх љѣде кѣји
нѣ видѣше свѣјѣ мѣтерѣ. Нѣсрећни сѣнови! Они нѣ ви-
дѣше лица свѣјѣ мѣтерѣ; нѣ чуше јѣј глѣса; нѣ знајѣ јѣ
ли их рѣћенѣ мѣти ѣкад пољѣбила. Блѣди су ѣнѣ цвѣ-
тови: нѣти их је видело нѣти ѣгрејало сѣнце мѣтернѣ
љѣбави.

Мѣтернѣ рѣч је почѣтак и тѣмѣљ нашѣг дѣховнѣг
живѣта. Чѣвѣчјѣ ѣмѣје је плѣд ѣнѣ рѣчи; чѣвѣк ѣѣм
пѣстајѣ, и прѣмѣ рѣзѣм и врѣднѣст. Мѣти нам развѣзујѣ
јѣзик, ѣчи нас глѣсовима; ѣѣм прѣмѣмо ѣ срѣце нѣжна
и плѣменита ѣсећѣња. Мѣтернѣ рѣч љѣбављѣ испѣ-
ћавѣ чѣвѣка; хрѣбри га нѣдѣм да би свѣ љѣбио и ѣмаѣ
нѣду вѣчнѣ. Мѣти свѣјѣм вѣштѣм рѣкѣм ѣводи сѣна у
живѣт и вѣжбѣ га, а рѣчју га ѣчи жѣвљѣњу, утѣнчѣвѣ
му пѣмѣт, уразѣмљѣјѣ га. Штѣ Бѣг пѣчѣ, ѣна довѣршѣјѣ,
и Бѣг хѣћѣ да мѣти свѣјѣм рѣчју довѣрши дѣло ѣѣговѣ
рѣчи, ѣѣгова ствѣрѣња.

Људевѣић Вуличѣвић

Рѣзговѣр

1. Кѣ ствѣрѣ у чѣвѣку прѣвѣ спѣсобнѣст да тѣчѣ
знаѣње? На кѣји нѣчин? — 2. Од чѣга је мѣлијѣ мѣтернѣ
глѣс? — 3. Штѣ је лѣпшѣ ѣд сѣнца, врѣла живѣта? —
4. Кѣ ѣводи чѣвѣка у живѣт? Кѣко? На кѣји га нѣчин
ѣчи жѣвљѣњу? — 5. Чѣјѣ дѣло довѣршѣјѣ мѣти?

Грамѣтика

**Прѣмена ѣменицѣ жѣнскѣга рѣда на сѣглас-
ниѣ (§ 19).**

1. Пѣнѣви прѣмену ѣменицѣ рѣч!

2. а) Бѣг хѣћѣ да мѣти свѣјѣм рѣчју довѣрши дѣло
ѣѣговѣ рѣчи. Чѣвѣк се нѣ мѣри пѣћју, нѣго пѣмѣћју.
Зѣра свѣјѣм сѣјѣношѣју прѣвлѣчи мѣладићѣ. Мѣтернѣ
рѣч љѣбављѣ испѣћавѣ чѣвѣка. Кѣѣ се хрѣни зѣбљѣу.

Кòји је завршѐтак у инструмента́лу? (реч-ју). Кòјѐ су се прòмене сугласни́ка догоди́ле у обли́цима пѐћу, памѐћу, сја́јношћу, љубављу, зòбљу?

б) нòћ, чаћ — инстр. нòћу, чаћу (иза **ћ** и **ћ** губи се **ј**).

Ка́ко се зòвѐ спа́јање сугласни́ка са **ј**?

3. мѝсао, мѝсл-и... инстр. мѝшљу.

Ка́кво **а** је у именици мѝсао? Од че́га је по́стало -о? — У инстр. место мѝсљу гòвори се мѝшљу, јер **с** испред палаталног сугласника (**љ**) прèлази у **ш** (испòреди сја́јношћу).

4. Мажѐ се ма́шћу. — Мажѐ се дòбрòм ма́шћу (ма́сти). Ма́ти свòјòм рѐчју (рѐчи) довршујѐ дѐло Бòжјѐ рѐчи. При́знајѐ са жа́лошћу (жа́лости).

Инструментал свршавá се на -ју, али кад прѐд њим сто́ји при́дев, за́меница или прѐдлог, мòжѐ да се свршавá та́кођер на -и.

5. Именица **кћи** има́ осим ном. једнинѐ свѐ обли́ке по обрасцу рѐч. Напи́ши прòмену!

Именица ма́ти ме́ња се у једнини каò у слòвеначкòм јѐзику осим инстр. једнинѐ, кòји глáси ма́тер-òм. У мно́жини ме́ња се по обрасцу кў́ћа.

Вежбања

1. Начини инструментал једнине са завршетком -ју од ових именица: смрт, старост, крв, со, јесен, жуч, пећ, зоб, чаћ, жећ.

2. Речи у заградама замени падежем који треба (где је могуће једн. и множ.): Био сам у (варош). Умро је од (глад и жећ). Човек се познаје по (реч) као птица по песни. Зашто се ругаш (људска слабост)? Мисао је тесно везана са (реч), а реч са (мисао). Наш град са (сјајна прошлост) нама је драг. Са (радост) познајем да си опет здрав. Не греши ни (мисао, инстр.) ни (реч, инстр.)! Чорбу солимо (со, инстр.). Без (бојазан) отиде к њему. Одликује се (љубав, инстр.) према народу. Враћају се кући са златом и слоновом (кост). С (љубав) сам те дочекао. Био је с (мати) у граду. Наша тетка беше јучер са (кћи) у казалишту. Добра кћи је (мати) особита радост. Болест (марљива кћи) тешко је задесила (мати). Отац шета са (кћи).

Vežba osamnaesťa

A. Kõnj u rátu

Kõnj imā tolikõ dõbrih svõjstāvā da je, bez súnjē, nājplemenitijā dõmācā živõtinja. Nājvišē se rázlikujē òd drugih živõtijnā svõjõm hrábrošcu.

U rátu õn je prāvī junāčina. Nā p̄rvī glās trúbē i tõpa ùzdršcē mu se cēlõ tēlo kao da znā kākav će strášan pòkolj glēdati. Ali čīm čujē svõje ime, vēc ga je stráh òstavio. Sād tek da ga vidiš kako je sřčan i hrábar. Řžući lēti u neprija-teljškē rédove. Nē mārī što mu oko ùšijū zviždē tanēta. Grī-zē i kīdā nēprijetelja i njēgova kònja, lúpā ga kòpítima. Pògo-dī li ga táne lāko, samo se strésē i òdmāh nāpadā dāljē kao da mu se nije ništa dogòdilo. Ali āko ga pògodī u nēzgodno mēsto, stropòštā se nā tle, pòginē mīrno, nīti pīsne nīti mākne kao prāvī junāčina. Ako mu gospòdār pādnē rānjen ili mřtav sa sēdla, stānē nād njīm i tūžan ga glēdā dok ga òdānlē si-lõm ne odvèdū ili ne ùbijū.

B. Jāstrēb i kūkavica

Zāpītā jāstrēb kūkavicu číme se òna hrānī. Òna mu kážē: „Jēdēm mrāve i svākojāke cřvice; no nājlepšā mi je čāst kad ùhvatīm mlādõg pòljškõg mīša.“

Nāsmejā se jāstrēb i rēcē: „Bāš si prāvā kūkavica! — Ta ēto te po veličini kòliko i jā, a ni pērje ti nije òd mõg pērja gõrē, pa zāšto nē hvatāš gòlubove, kòkoši i pīlād?“ — Tõ rēkāvši zalēte se jēdnõj kùci meðu kòkoši. Mòmče jēdno òdāvno ga s pūškõm vrēbāše, pūknē na njēga i prēbijē mu dēsno krílo, vēcē ga jõšte žīva zā nogu i òbesī nēgde u dvò-rīštu da se njīme i drūgī jāstrebovi plāšē. Onda kūkavica vī-dēci ga gde se òbešen jõšte kopřcā, rēcē mu: „Sād mi kāži kò se bõljē hrānī, jā ili tī?“

Rāzgovõr

A. Kākva je živõtinja kõnj? Číme se òdlikujē? Kāko se vlādā u rátu, ako je rānjen? Kāko òndā, ako mu gospòdār pòginē?

B. Číme se hrání kůkavica, číme jástrěb? Štā je rēkao jástrěb kůkavici? Štā je učinio? Štā mu se dogòdilo? Štā mu je kázala kůkavica? — Pòuka?

Gramatika

I. Pròmena ĩmenicā srědnjěga ròda (§ 20 A₁₋₂, B; § 21).

Jednina:

A. 1., 4., 5. sèl-o,	pòlj-e	B. ĩme,	táne
2. sèl-a,	pòlj-a	ĩmen-a,	tánet-a
3., 6. sèl-u,	pòlj-u	ĩmen-u,	tánet-u
7. sèl-om,	pòlj-em	ĩmèn-om,	tánet-om

Množina:

1., 4., 5. sèl-a,	pòlj-a	imèn-a,	tanèt-a
2. sèl-ā,	pòlj-ā	imén-ā,	tanét-ā
3., 6., 7. sèl-ima,	pòlj-ima	imèn-ima,	tanèt-ima

A. 1. U čěmu se rázlikujě pròmena ĩmenicě sèlo od pròmeně ĩmenicě pòlje? Kòjě se ĩmenice ménjajū kao sèlo? Kòjě kao pòlje?

2. Napísao sam pět písāmā. Stārī bròdovi ĩmali su mnògo vesālā. Pās ĩmā i zlih svòjstāvā.

Kòjě ĩmenice ĩmajū ĩspred -o ili -e u nòminativu jednině bār dvā sùglasníka (písm-o, kòplj-e), òně ùmečū ĩzmedū njīh u gen. množině nēpostojānò a: písāmā, kopáljā, vesālā, sědālā, rěbārā, svòjstāvā. (Īspòredi slov. *pismo* — *pisam vesel*, *sedel* itd.).

(B. Gěnitiv jednině: ĩmen-a, tánet-a.

Na kòjī se sùglasník svřšāvā òsnova?

Kao ĩme ménjajū se ĩmenice srědnjěga ròda kòjīma se òsnova ù svīm pádežima, osim nòminativa jednině, svřšujě na -n (na pr. brěme, vrěme, plěme, rāme), a kao táne òně kòjīma se svřšujě na -t (dùgme, čěbe, těle, pīle, čòbānce, mòmče, ùnuče, siròče, ždrěbe, jāgnje, déte).

Pāmti. (1) ĩmenice s òsnovòm na -t rětko ĩmajū množinu. ĩmajū je na pr. ĩmenice táne, dùgme, čěbe. Mesto množině òstālīh ĩmenicā slůžě zbírně ĩmenice žěnskòga ròda na -ad: těl-ad, pīl-ad, čòbančad, mòmčad, ùnučad, sīročad, ždrěbād, jāgnjād (slov. *teleta*, *piščeta*, *pastirčki*, *fantiči* itd.). ĩmenica déte glāsī u množini dēca (slov. *otroci*).

Imenice na -ad ménjaju se kao reč (zâpovêd), ali môgû u dâtivu, lôkativu i instrumentâlu imati i završetak -ma, dâkle:

1. tēlād	4. tēlād
2. tēlād-i	5. tēlād-i
3. tēlād-i ili telád-ma	6. tēlād-i ili telád-ma
7. tēlād-u ili tēlād-i ili telád-ma	

(2) Dêca skâčû. Mômčâd pēvajû. — Mâlâ dêca su žíva. Nâša mômčâd su vēsela.

Ako su zbîrnê imenice na -a ili -ad sùbjekt, onda predikât ôbično stôji u množini (skâčû, pēvajû, su). — Dodâci (atribúti) ûz tē imenice i prídevnê rêči predikâta ôstajû u jednîni u žênskôm rôdu (mâlâ, nâša, žíva, vēsela).

Kôjê su još zbîrnê imenice žênskôga rôda na -a? (go-spôda... § 21).

II. Prômena prídevâ srêdnjêga rôda (§ 22—24).

Prídevi srêdnjêga rôda ménjaju se ôdrêdeno i neôdrêdeno kao prídevi mûškôga rôda, izûzêv nom., ak. i vok. jednînê i množinê. Kôji su završeci û tím pádežima?

Vežbanja

1. Koje imenice služe mesto množine ovih reči: pile, zvere, bure, Srpče?

2. Reči u zagradama zameni pádežem koji treba (gde je moguće jedn. i množ.):

Vinograd je za (brdo). Jeka se razleže po (polje). Crkva je na (brdo). Oko (selo) je polje. Na mnogim (stablo) su gnezda. Starac baci breme s (rame). Ne sećam se (ime). Ljudi govore često da se (vreme) menja, ali (vreme) se ne menja, ljudi se menjaju s (vreme). Poginuo je od (tane). Počeše padati (tane).

Vojnici skaču preko (koplje). Dobio sam mnogo (pismo). Oslobođi nas, Bože, od (zlo)! Ispod (stablo) ne raste trava. Prelomio je nekoliko (rebro). Koliko (veslo) ima ova lađa? Jaše bez (sedlo). U našem gradu ima mnogo (društvo).

Bio je sluga u (tuđe selo). Preko (pusto polje) duva vetar. Oko njega stajalo je kolo malih anđela sa (srebrno krilo). Ne dode li brzo lekar, ne znam šta će biti s (moje bolesno grlo). Obradio sam polje (novo oruđe, instr.). Prelja nema (brzo vreteno, neodr.). Živeo sam kraj (mirno jezero, neodr.). Od (dobro seme, neodr.) dobar plod. Beše car (srce milostivo, gen. neodr.). On je (crno oko, gen. neodr.). Kuća je na (lepo mesto, neodr.). Prođi se (rdavo društvo, neodr.)! Retko je veselo srce u (iznemoglo telo, neodr.).

3. Kaži u množini: Momče stane pevati. Čeljade jede. Čobanče je došlo. Mlado momče skače. Mlada koza zove se jare. Momče je išlo uoči Božića od kuće do kuće i pevalo pesme. Kakvu korist imamo od teleta, od jagnjeta, od jareta? Dete se igra s jagnjetom. Ima li vina u buretu? Ide sa čobančetom. Video sam prase, tele, jare, ždrebe. Siročetu dao sam parče hleba. Siroče je nesrećno. Baka se igra sa unučetom. Ona često priča unučetu lepe pripovetke. Brat se svađa. Velik gospodin ima svoj grad. Došao je vlastelin. Da si zdravo, Srpče mlado!

Вежба деветнаеста

Магарац и слон

Тужио се магарац: „Лѡшѣ сам ти срѣћѣ!

Људима су смѣшне сѡмо љши магарећѣ, —

А љ слона љши кљд кѡмо су вѣћѣ!“

Слѡн тѡ чљо, пак се зѡмислљ дубѡко:

„Да су мѡје љши вѣћѣ, вљдљ свѡко ѡко, —

Ал' јѡ свѡје љши нѣ дижѣм висѡко.“

Јован Јовановић Змај

Грамѡтика

Їменице ѡко и љхо (§ 20₃).

Кѡјѣга су рѡда чменице ѡко и љхо у једнљни? У множљни? У једнљни мѣњајљ се ѡбе чменице као сѣло (ген. ока, уха), а у множљни као рѣч. Гѣнитљв множљнѣ им је двѡјѡк: ѡчљ или ѡчи-јљ, љшљ или љши-јљ. Напљши прѡмену!

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба: Колико (ухо и око) имѡмо? Коњ стриже (ухо, инстр.). Магарац има (велико ухо). Што је (око) светло, то је (ухо) звук. У (туђе око) види сламку, а у своме греду не види. Више ваља веровати (око) него (ухо). Ко не зна читати, слеп је код (око).

2. Напиши горњу басну својим речима.

Вежба двадесета

Путовање железницом

О фѣријама био сам у Београду.

Дан пре одласка спремио сам кѡвчег и опрѡстио се с пријатељем. Весѣлило ме што ћу разгледати град у кѡји свакога Југословѣна срце вучѣ.

Рано љутру ѡтишао сам с ѡцем на станицу. Ћосмо љ некѡ великѡ двѡрану. Ћ њѡј видео сам љѡде кѡји су нѡсили тѡрбе и дрѡгѡ пртљагу. Вика и бѡка. Ѓтац пристѡпи јѣдној од благајницѡ и рѣчѣ: „Мѡлим, господине благајниче, двѣ кѡрте за Београд. Трѣћи рѡзред, брзи вѡз!“ Онда плѡти, примѡ кѡрту, и пѡѡсмо у чѣкаоницу. Скѡро се ѡтвѡрише вѡрата. Изѡѡсмо напѡље, на пѣрѡн.

Чѡ се звѡждѡк. Вѡз дѡлази: лѡпѡ, дѡвѡ и дѡмѡ се. Стѡнѣ. Брзо ѡѡсмо ѡ кола трѣћѣг рѡзреда, где наѡсмо згѡдно мѣсто уз прѡзор. Ѓдѡтлѣ мѡгао сам промѡтрѡти како ѡдѡл дѡлазѣ нѡви пѡтници; некѡ ѡправо трѣчѣ бојѣћи се да не зѡдоцнѣ вѡз. И заѡста вѡзовѡѡ вѣћ зѡтвѡрѡ вѡрата ѡд кѡлѡ, и зазвѡждѡ у свѡју свѡралицу. Зазвѡждѡ и у локомѡтиви. Вѡз крѣнѣ.

Кроз прѡзор мѡтрио сам брѡда и дѡлине, рѣке, шѡме и пѡља, сѣла и граѡве. Дѡвио сам се лепѡти наѡшѣ великѣ ѡтаѡбинѣ. Вѡз је јѡрио свѡм брзинѡм. Брзојѡвни стѡпови и дрвѣта испрѣд наѡ као да су бѣжѡла и ишчѣзѡвала. Вѡз се заѡстављаѡ сѡмо на вѣћим стѡницама, али ѡпак ми се чѡнио пѡт вѣѡма дѡг.

Бѡло је вѣчѣ, и мрѡк се вѣћ пѡчѣо хвѡтати, кад ѣво нас у Београду. Њишли смо ѡз кѡлѡ, и нашли смо се на великѡј стѡници. Сѡлно сам био ѡзбѡѡен, јер сам јѣдва чѣкао да дѡѡѣм ѡ нашу прѣстѡницу, ѡ кѡјѡј сам чѡо толико лѣпа приповѣдати.

Разговѳр

А. Како сте путовали жељезницѳм? (1. Спрѳмање; 2. ѳдлазак на стањицу; 3. на стањици; 4. на перѳну; 5. ѳдлазак; 6. у вѳзу; 7. на циљу.)

Б. Прѳчитайте у Додатку сааставак „Град“ и опишите шта сте видели са звѳника:

1. Прѳви поглѳд (крѳвови, дѳмњаци, трг, ѳуди, ѳлице и ѳличице; пѳривѳји и дрвѳта);
2. живот по ѳлицама (ѳуди, кѳла, кѳњи);
3. ѳколина (твѳрнице, лађе, жељезничка кѳла);
4. вѳчѳ (свѳтѳљке).

Граматика

Именице кѳло, дрѳво, вѳчѳ, чѳвек, дан (§ 17₈₋₁₀, § 20₃₋₄).

1. Мала водѳница има само јѳдно кѳло. — Место колѳса кажемо и тѳчкови. — Вѳзим се кѳлима.

Једнина: кѳло (мѳња се као сѳло) — слов. „kolo“

Множина: колѳса, колѳса, колѳсима... — слов. „kolesa“
кѳла, кѳла, кѳлима... — слов. „voz“

2. Дрѳво слѳжи за грађу. Дрѳво цвѳта. — Дрѳва слѳже за гѳриво. Ё шуми има много висѳких дрвѳта.

Једн. дрѳво, дрѳва, дрѳву...

или
дрѳво, дрвѳта, дрвѳту... | сл. „drvo“ и „drevo“

Множ. дрѳва, дрѳва, дрѳвима... — слов. „drva“

дрвѳта, дрвѳта, дрвѳтима... — слов. „drevesa“

3. Добар вѳчѳ! Добрѳ вѳчѳ! Ја не дѳбох прѳву вѳчѳр. — Јѳсѳњѳ су вѳчѳри хладне.

Једн. 1., 4., 5. вѳчѳ (м. или ср. род) вѳчѳр (ж. род)

2. вѳчѳра

3., 6. вѳчѳру

7. вѳчѳром

Мења се
као рѳч.

У множини је та именица само жењскога рѳда и мѳња се по ѳбрасцу рѳч (вѳчѳри, вѳчѳри, вѳчѳрима...).

4. Једн.: чѳвек — множ.: 1., 5. ѳуди

2. ѳуди

3., 6., 7. ѳуд(и)ма

4. ѳудѳ

5. Именица дан мѳња се ѳбично: дан, дана, дану...

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба: Коњ вуче (коло). Возимо се (коло). Точкови значе исто што (коло). Колико је (човек) било? Добар вече, (човек)! Брабац ретко кад узлети више крова или (дрво). Велика (дрво) обично дуго расту. У нашем врту расте много (дрво); нека су стара; зато ћемо их посећи, па ћемо имати много (дрво) за зиму. Чувај беле паре за црне (дан)! Где нема каменог угља, ложе пећи (дрво, INSTR. МНОЖ.).

2. Кажи у множини: Вече је хладно. Дрво цвета. Ово дрво неће да гори. Уза сухо дрво и сирово изгори. Вода је оштетила воденично коло. Зиме је дан кратак. Овоме човеку не веруј! Гле, онога човека! Познajeм ја већ тога човека. У богатству није човек увек задовољан.

3. Напиши: а) Наш град. б) Како сам путовао железницом из А. у Б.

Vežba dvadeset i prva

X Králjević Mârko

Pròslavljeni národní jùnâk Králjević Mârko pòznât je u istòriji kao sâpski krâlj Mârko, kòji je vlâdao u zèmljama Stârè Sârbijè i Maçedònijè jùžno od Šâr-Planinè. Krâljevina mu je dòpala u nâslède posle òčevè smârti, a vlâdao je ù njòj dvâ-desèt i tri gòdine, od 1371 do 1394, te je tâkò zâ pèt gòdinâ nadživeo kòsovsku bitku. Prèstònica mu je bila u grâdu Prilepu.

Ò Mârku mnògo nam pričajù národna predânja.

Svòje dètinstvo je pròveo u krâljevskòm dvòru zâjedno s brâtom Ândrijòm, s kòjim je izùčio „sîtnè knjìge“, a u dvâ-naestòj gòdini stâsao do „kònjica i bòjnâ òružja“. Ali gdèkojâ národna predânja slikaјù Mârkovo dètinstvo téškîm i bèdnîm: bîo je çòbanin i pâsao gòveda; slâb i nējâk, podnòsio je zlòstavljânja òd drugih dok nâjposlè nije dòbio snâgu.

Njègova snâga bila je ògròmna, a bîo je râstom krùpniji od òstâlih ljúdi. I njègovo jùnâštvo bîlo je nèdostižno.

Kad se zã bõj sprémao, onda bi prigínuo ćurak od kũrjãka, nã glãvu bi tũrio kãpu od kũrjãka, a Šãrca pòkrio „mĩrkõm mēdedinõm“.

Rēdõvno je nõsio brĩtku sãblju (dõrdu), kãkvĩh nĩje bĩlo ù drugĩh junãkã, i buzdõvãn, a pònekad kòplje, strėlu i nõže.

U bõrbama i na megdãnima je ĩmao svõje vėrnē i čēsto vřlo mõcnē pomagãće: Šãrca, sokõla i pòsestrimu vĩlu.

Mãrkove su vrline raznõvrsne i mnogõbrõjne. Ōn nam se jãvljã kao prãvi vĩtēz, sa svĩma dõbrĩm òsobinama i vrlinama srednjovėkõvnõg vĩtēza. Brãnio je ĩstinu, prãvdu i čēstitõst, šćitio udõvice, sĩroćãd, bēdnē i nēvõljnē.

Rãzgovõr

1. Štã znãmo iz ĩstõrijē o Krãljeviću Mãrku?
2. Štã prićajũ nãrodnã predãnja? (Dētinjstvo, snãga, õprema, õružje, pomagãći, vrline.)

Gramãtika

I. Prédlozi (§ 50).

1. Sřpskohřvãtskĩ prédlozi kõji su jēdnãki ili slĩčni slõvenačkĩma: bez (brez), do, duž (vzdolž), iz, iznad, ispod, između (izmed, med), iza (izza), od, blizu, oko (okoli, okrog), vrh, zbog, radi, kraj, mesto, preko; k; kroz (skozi); pri (tik pri); s(a); na; nad, pod, pred, među (med); za. — S kõjim pádežima se vėžũ?

2. Pãmti. Ŭdario je õ kamēn. — Ő klinu vĩsĩ, a ò zlu mĩslĩ.

Põslali su po lekãra. Smřt rõditēljã nãjtežĩ je ũdarac pũ decu. — Őblãk se vĩjã po vėdrõme nēbu.

Idēmo ù škõlu. — Ŭ škõli ućĩmo. — Tãkvē sãbljē nĩje bĩlo ù drugĩh junãkã. Bõžić ù Sřbã.

Pródosmo mimo jēdno õstrvo. — Bõrio se protiv Tũrãkã.

o — slov. o, ob, na;

po — „ po, za;

u — „ v, pri.

S kõjim se pádežima vėžũ prédlozi o, po, u? S kõjim se pádežem vėžũ mimo i protiv?

3. Prédlozi kòjih nēmā u slòvenačkòm jèziku:

a) Kòd kućē je nājboljē. Nižē crkvē pòstavio tåbor. Poslè togā. Prē zòrē. Vòda svē òperē osim gréha. Više glávē kòplje ùdario. Porēd vatrē sēdi domācin. Ŭoči Bòžića.

b) Silazim niz dugē stēpenice. Što je pòšlo niz vodu, nē vrāti se ũz vodu. Ljūdi hódaju ũz kuće.

c) Okrénuo se prema vatri. Ljubav prema dòmovini.

a) S gēnitivom: kod (pri), niže (pod), posle (po), pre (pred), osim (razen), više (nad), pored (polest, ob, pri), uoči (dan pred);

b) s ākuzativom: niz (navzdol po), uz (navzgor po, ob);

c) s lōkativom: prema (proti, do).

II. Ĭnstrumentāl s prédlogom i bez njēga (§ 50).

a) Zājedno s bråtom izũcio je „sĩtnē knjĩge“. Ĭdēm s mājķōm i sa sēstrōm.

b) Šārca je pòkrio mřķōm mēdedinōm. Pišēmo pērom. Glēdāmo òčima.

Kad ĩnstrumentāl znāči nēķũ zājednicu ili drũstvo, prēd njim stōji prédlog s (sa); āli kad znāči srēdstvo ili òrũde, prēd njim nēmā prédloga.

Vežbanja

1. Reči u zagradaama zameni padežem koji treba: Naša je međa duž (potok). Meso pri (kost), a zemlja pri (krš) valja. Dva su bora naporedo rasla, među (oni) tankovrha jela. Pred (četa) je junak harambaša. Pa on uze Markova sokola te ga udri o (jela zelena). Visi kao kaplja o (list). Na zlo po (junak), gore po (devojka). Uze pušku u (desnica ruka). U (svaka kuća) ima dima. U (ratar) crne ruke, a bela pogača. U (ko) je pogača, u (taj) je i nož. U (Milica) duge trepavice. Proći ću mimo (vaša kuća). Neću ja protiv (on).

Stajao je kod (neko drvo). Posle (večera) pevaju. Niže (kuća) teče potok. Svi su došli osim (on). Uoči (nedelja) čisti se po kućama. Medved silazio niz (kruška). Ždrebe trči uz (kobila). Na Dunavu prema (Beograd).

2. Reči u zagradaama postavi u ĩnstrumentāl s predlogom ili, gde treba, bez njega: Soko leti (perje), a ne (meso). Lepe su crkve (visok toranj). Vatra se (slama) ne gasi. Nade jedan pehar (zlatan poklopac). Ljudi idu (sekira) u šumu; (sekira) obaraju drveta. Lastavica hrani se (mušica) i (sitan kukac). Ko tebe (kamen), ti njega (hleb). Pišem ti (bolest) u srcu. Misli

su tesno vezane (reč), a reči (misao). Došao je (otac). Bolje je pokliznuti (noga) nego (jezik). Zima je pokrila (sneg) doline i brda.

Čime se što radi. Ljudi ne mogu raditi (gola ruka) sve poslove. Oni rade (različita sprava i orude). (Nož) režu. (Kašika) jedu. (Sekira) seku. (Čekić) biju. (Srp) žanju. (Kosa) kose. (Veslo) veslaju. (Motika) kopaju. (Metla) metu.

Вежба двадесет и друга

А. Девѡјка и рѡба

Девѡјка сѣди крај мѡра,

Пак сáма сѣби гѡворѡ:

„Ах, мѡлѡ Бѡже и дрáгѡ!

Имá л' штѡ шѡрѣ ѡд мѡра?

Имá л' штѡ дѡжѣ ѡд поља?

Имá л' штѡ брѡжѣ од кѡња?

Имá л' штѡ слáђѣ ѡд меда?

Имá л' штѡ дрáжѣ ѡд брата?“

Гѡворѡ рѡба из вѡдѣ:

„Девѡјко, лѡдá бѡдало!

Шѡрѣ је нѣбо ѡд мѡра,

Дѡжѣ је мѡре ѡд поља,

Брѡжѣ су ѡчи од кѡња,

Слáђѡ је шѣћер ѡд меда,

Ал' нѡшта дрáжѣ ѡд брата,

Вѣћ сáмо ѡтац ѡ мáјка.“

Народна песма

Б. Загѡнѣтке

1. Кáд је кѡњ нáјтежѡ? 2. Гдѣ се вѡда нáјскупљѣ прѡдáјѣ? 3. Кѡјá је вѡда нáјширá и нáјплићá? 4. Кѡјá је рѡба нáјмањá? 5. Штá је вѣћѣ ѡд кућѣ, мањѣ ѡд шакѣ, грчѣ од пѣпела, слáђѣ од шѣћера?

Одгòнѣтке

1. Кад нам стāнѣ нā ногу. 2. У апотѣци. 3. Рòса.
4. У кòјѣ је рѣп нāјближѣ глāви. 5. Орах (др̑во и плòд).

Грамāтика

Пòредба прїдѣвā (§ 25).

- I. Кòмпаратїв пòстајѣ нāстāвцїма: 1. -їи, -їа, -їе;
2. -иїи, -иїа, -иїе; 3. -ши, -ша, -ше.

Нāстaвaк -їи їмају:

1. једнòсложни прїдеви са дугосїлазнїм (_) āкцен-
том:

јāк	— (јак-їи)	— јāчї
дрāг	— (драг-їи)	— дрāжї
сūх	— (сух-їи)	— сūшї
жūt	— (жут-їи)	— жūћї
чвр̑ст	— (чврст-їи)	— чвр̑шї
блѣд	— (блед-їи)	— блѣћї
бр̑з	— (брз-їи)	— бр̑жї
врūћ	— (врућ-їи)	— врūћї
рїћ	— (рић-їи)	— рїћї
скūп	— (скуп-їи)	— скūпљї
грūб	— (груб-їи)	— грūбљї
жив	— (жив-їи)	— жївљї
кр̑њ	— (крњ-їи)	— кр̑њї
цр̑н	— (црн-їи)	— цр̑њї

Тāј нāстaвaк їмају и прїдеви: бѣо (бѣл) — бѣљї,
дўг — дўжї и тїх — тїшї.

2. двòсложни прїдеви на -ак и -ок, кòјї у кòмпара-
тїву губѣ тāј завршѣтак, и прїдеви дāлек и дѣбео:

крāт-ак	— (крат-їи)	— крāћї
жѣст-ок	— (жест-їи)	— жѣшї
слāд-ак	— (слад-їи)	— слāћї
нїз-ак	— (низ-їи)	— нїжї
вїс-ок	— (вис-їи)	— вїшї

дуб-ок — (дуб-ји) — дубљй
 шир-ок — (шир-ји) — шйрй
 тан-ак — (тан-ји) — тањй
 дал-ек — (дал-ји) — даљй
 деб-ео — (деб-ји) — дебљй

Кòјё гласòвнё прòмене вйдймо у кòмпаратйвима на -ји?

Памти: тёж-ак — тёжй.

2.

Наставак -ији имају:

1. једносложни придеви са краткосйлазним (˘) акцёнтом, а нёкй и са дугосйлазним (˘) акцёнтом:

чйст — чйст-ијй, лòш — лòш-ијй, нòвијй, слабијй, спòријй, стàријй, стрмијй, здравйјй; пýст — пýст-ијй, слàнијй, свèтијй, лèнијй;

2. двòсложни и вишòсложни придеви:

марљив — марљив-ијй; задовòљан — задовòљн-ијй итд.

3. придеви гйбак, крёпак, лъубак с кòмпаратйвима гйпчијй, крёпчијй, лъупчијй или лъупкијй, а крòтак и вйтак с кòмпаратйвима крòткијй, вйткијй.

Наставак -ши имају:

три придева: лак, лёп, мёк — лакшй, лёпшй, мёкшй.

Неправилне кòмпаратйве имају:

дòбар — бòљй, зàо — гòрй, вёлик — вёћй, мален — мањй.

II. Сýперлатйв прàвй се од кòмпаратйва с предметком нàј-, на пр.: нàјдражй, нàјјачй, нàјслаћй, нàј-стàријй, нàјмарљивијй, нàјкрёпчијй, нàјлепшй, нàјгорй.

Кòмпаратйв и сýперлатйв мёњају се као одрёђени придеви.

Вежбања

1. Начини компаратив од ових придева: тврð, дрàг, сýх, тйх, жйв, прн; плйтак, глàдак, рёдак, ўзак; чйст, лòш, хрòм, прàв, прòст, пýн, рàд, сйт, слаб, трòм, вёшт.

2. Придеве у заградама стави у компаратив: (Тешка) је рана од језика неголи од мача. Од риса је злоба (зла), а од лава завист (јака), а од гује душман (љут). Поштуј брата (старога), и тебе ће (млади) твоји! (Широко) је

небо од мора. (Јака) су двојица него сам Радојица. Кад је врућина све (велика), дозревају жита, а трешње и вишње све су (црвене). Лишће на дрвећу бива све (тамно), жито све (жуто). Косци гледају да им косе и српови буду што (оштри). Диван је летњи дан, али је (дивно) летње вече.

3. Придеве у заградама стави у суперлатив: Кућни праг је (велика) планина. (Зло) прасе (добру) крушку добије. (Зао) је залогај којим се човек удави. Бог је (праведан) судица. Дунав је (широк) од наших река.

4. Теле, крава, во — јак. Теле је јако, крава је јача, а во је најјачи.

Тако пореди још ове именице: Со, хлеб, месо — скуп. Кола, аутомобил, аероплан — брз. Зид, креда, снег — бео. Стаза, пут, друм — широк. Овај, тај, онај шешир — нов. Кава, чај, чорба — врућ. Поток, река, море — дубок. Дрво, кућа, торањ — висок. Јанко, Марко, Бојан — марљив. Ова, та, она црква — стар. Коњ, пас, мачка — чист. Орах, мед, шећер — слadak. Сунђер, вуна, перје — мек. Уже, канап, конач — танак.

Vežba dvadeset i treća

A. Rōbinsōnov kalēndār

Bila je nēdelja. Nā svōme pūstōm ōstrvu Rōbinsōn ne imadāše ni cřkvē ni svēštenika, ali je ipāk htēo, kōliko je mōgao, da svētkujē tāj dān ōdmora. Ōn sřdačno zāhvālī Bōgu što ga je zaštītio, dāo mu krōv nad glāvōm i priprēmio mu pōtrebno izdržāvānje. Mōljāše Bōga da zāštiti i njēgove rōditelje i da mu dōпусти da jōš jēdnōm vīdī svōju kūcu.

Zālud je mōtrio preko širokōga plāvetnōg mōra nē bi li spāzio kākvo jēdro. Nīgde nīje mōgao spāziti nī trāga od ljūdī.

Htēo je vōditi račūna o dānima, i zātō ōdlučī da nāpravi sēbi jēdan kalēndār. Zā tū svřhu īzabrā četiri dřveta kōjā imadāhu rāvnu kōru i stājāhu nāporedō. Na přvōme dřvetu je zarezīvao po jēdnu cřtu zā svakī dān svōga bāvljēnja na ōstrvu, na drūgōme je nāmislīo da zarēzujē po jēdnu cřtu zā svakū nēdelju, na trēćem po jēdnu cřtu zā svakī mēsēc, a na četvřtōm po jēdnu cřtu zā svakū gōdinu kōjā bi prōšla. Ali ōn se ōd

srca mōljāše Bōgu da mu nīkad ne zātrebā i četvrtō dīvo zā tāj kalēndār.

Dok je tō rádio, pāde mu nā pamēt da svī mēsēci nēmajū jēdnāk brōj dānā. Ali kōliko je dānā imao svākī mēsēc? Pō-dužē je razmīšljao ò tomē. Nājzād se sēti nēčega što je naučio još ù svōme dētīnstvu. Stīsnūvši svōju lēvū rūku u pēsnicu, pokāzivāše prstom dēsne rúkē četiri ispupčēnja i tri ùdoljice izmedù njih brōjēci pri tom imēna mesēcā: prvē ispupčēnje: jānuār, prvē ùdoljica: fēbruār, drūgō ispupčēnje: mārť, drūgā ùdoljica: āprīl, trēcē ispupčēnje: māj, trēcā ùdoljica: jūn, četvrtō ispupčēnje: jūl, òpēt prvē ispupčēnje: āvgust, prvē ùdoljica: sēptēmbār, drūgō ispupčēnje: òktōbār, drūgā ùdoljica: nōvēmbār, i trēcē ispupčēnje: dēcēmbār. Sād se sēti da će svākī mēsēc kōjī pādā na ispupčēnje imati po 31 dān, a svākī mēsēc kōjī pādā na ùdoljicu imaće po 30 dānā, osim fēbruāra kōjī imā sāmo 28 dānā. Dākľe: jānuār 31, fēbruār 28, mārť 31, āprīl 30, māj 31, jūn 30, jūl 31, āvgust tākōde 31, sēptēmbār 30, òktōbār 31, nōvēmbār 30, dēcēmbār 31.

„Sāmo da se ne prēvarīm,“ govōrio je u sēbi Rōbinsōn, „jer āko mi se tō dēsī, bīće mi kalēndār sāsivīm pōgrešan. Īzvesno sam jā tō nā drugī nēkī nāčin ūcio i ù škōli. A, jēst, sād se sēcām! Tō bēše ovākō:

Trīdesēt dānā imā nōvēmbār,

Āprīl, jūn, pa i sēptēmbār;

Fēbruār sāmo dvādesēt ōsam,

A svī òstālī trīdesēt jēdan.

Hājde da vīdīmo kako se tō sād slāžē s òvīm mōjīm račūnānjem po ispupčēnjima! Jēst, sāsivīm tāčno! O, pa tō je bīlo veōma dòbro što sam òvō naučio ù škōli, te sam se sād tōgā sētio i ùverio se nājpouzdanijē da mi je račūn tāčan.“

Ōvāj mālī pronālazak ōbradovā i ōhrābrī Rōbinsōna. Ali ĩpāk nē mogāše da sēbe ne prēkorī:

„Kōliko li bih drūgīh dōbrīh i kōrisnih stvārī mōgao naučiti, samo da nīsam u svōje vrēme bīo tākō lēn ù škōli!“

Daniel Defoe

B. Čūdna trí lóvca

Bíla jèdnôm trí lóvca: dvâ su bíla gòla, a trèci nije bío obúčen. Imali su trí púške: dvê su bíle prázne, a trècâ nije bíla nâpunjena.

Jèdnog dâna zâpútē ū lów dalèko, dalèko i jòš dâljē. Ū šumi su pūcali nâ trí zēca. Dvâ ne ūbiše, a trèci pòbeže. Ōni ga mētnū ū džep ōnomē lóvcu što nije bío obúčen. Tâdâ se dogòvorē kako će ispèci zēca kòji je ūtekao. Ōdū ōdatlē dalèko, dalèko i jòš dâljē. Nâpokōn stīgnū do jèdnē lépē kŭcē. Kŭca nije imala ni tēmeljâ, ni zidóvâ, ni prózōrâ, ni vrâtâ, ni krōvâ. Ōni pòkucajū na vrâta víčŭci: „O domâcine!“ İz kuće se odâzovē nêko kòji nije bío unútra, i upíta ih šta hòcē. „Dâj nam lònac, mōlimo te lēpo,“ vėlē ōni, „da skŭhâmo zēca što nam je ūtekao!“ — „Jâ bih vam dâo lònac, ali nēmâm nī jâ, nego sâmo trí: dvâ su razbijēna, a u trècēga nēmâ dnâ.“

Râzgovōr

I. Dâ li znáte kako je dōšao Rōbinsōn na svòje pŭstō ōstrvo? — Kâko je naćinio kalēndâr?

II. Vrême. Čâsōvnik (v. I. 32). Kōliko čâsōvâ (sâti) imâ dân? Kōliko minútâ imâ čâs? Kâko se zòvū dâni? Kâko mē-sēci? Kōliko dâná imajū? — Kōliko dâná imâ gōdina?

Čēmu nam slŭží čâsōvnik (sât)? Kâkvih čâsōvnikâ imâ?

Gramâtika

I. Ōsnovni bròjevi (§ 32—33).

Ponòvi ōsnovnē bròjeve! Upòredi ih sa slòvenačkîma! Prōmena: a) jèdan, -dna, -dno imâ osim u nōmi-nativu završétke ōdrēdenih prídēvâ.

b)	m., sr.	ž.	m., ž., sr.	m., ž., sr.
1., 4., 5.	dvâ	dvê	trī	čētiri
2.	dvájū	dvējū	trījū	čētirījū
3., 6., 7.	dvâma	dvéma	trîma	čētirma

Kao d'vâ ménjajū se i ōba, ōbadvâ, a kao dvê mé-njajū se ōbe, ōbadvê.

c) Prēbio je pēt rēbārâ. Izgòrelo je sēdam kŭcâ. Ūstalo je trīdesēt momâkâ.

Dā li se bròjevi pět, šest itd. ménjajū? U kòjēm su pádežu ĩmenice ũz njih?

č) Od stòtinē pòginula je polòvica. — Dòšao je sa stòtinu momákā. Tò bējāše prē hĭljadu (tĭsuću) gòdinā.

Bròjevi stòtina i hĭljada (tĭsuća) ménjajū se kao ĩmenice žēnskōga rōda, ali čēsto stōjē u ākuzativu mesto ũ drugim pádežima.

II. Dvojina (§ 34).

1., 4., 5. dvā lónca	dvā písma
2. dvájū lōnācā	dvájū písāmā
3., 6., 7. dvāma lōncima	dvāma písmima

Uz òblike dvā (òba, òbadvā), trĭ, četiri stōjē ĩmenice m. i sr. rōda u dvojini. ĩmenice ĩmajū sāmō jēdan òblik dvojīnē, i tō za nōminativ, ākuzativ i vōkativ (= gen. jedn.: lónca, písma); za òstālē pádeže ũzimajū se òblici iz množīnē (lōnācā, lōncima, písāmā, písmima). — Uz òblike dvē (òbe, òbadvē) trĭ i četiri stōjē ĩmenice ž. rōda u množini: dvē pūške, dvējū pūšākā, dvēma pūškama.

Pāmti. Iza prédloga ti se bròjevi i ĩmenice ũz njih òbično ne ménjajū: Čūo sam òd dvā lóvca (mesto: od dvájū lovācā). Bĭo sam sā dvā lóvca (mesto: sa dvāma lóvcima).

III. Rēdnĭ bròjevi (§ 35).

Ponòvi rēdnē bròjeve! Kāko dōbijēmo od òsnovnih bròjēvā rēdnē (osim pĭvi, drŭgi, trēcĭ, četŭrtĭ, stòti, hĭljaditĭ, tĭsućnĭ)? — Kāko se ménjajū?

Pāmti. Kad se rēdnĭ bròjevi píšŭ brōjkama, izā njih ne stōjĭ táčka, na pr. jā sam u 2 rāzredu.

Vežbanja

1. Čitaj, a zatim napiši slovima: 14, 24, 48, 116, 3811, 1354, 6490, 4268, 2977, 39.189.

2. a) Sabírānje:	6782	2824
	<u>3263</u>	<u>1946</u>

Zbĭr ili zbrōj = ? ?

b) Odŭzimānje:	9999	2563
	<u>6325</u>	<u>1264</u>

Rázlika (ostátak) = ? ?

c) Mnòženje:	<u>478 . 32</u>	<u>156 . 95</u>
--------------	-----------------	-----------------

Proizvod = ? ?

d) Déljēnje: 19.968 : 26 = kòlićnĭk? 4788 : 57 = ?

3. Reči u zgradama zameni padežem koji treba:

a) Kupio sam samo (1 knjiga). Video sam (21 momak). Januar ima (31 dan). Od (hiljada) poginula je polovica. Zemljotres je srušio (101 kuća). Koliko je ljudi poginulo? (181 ...).

b) 2 (momak), 7 (momak), 4 (vrabac), 3 (veslo), 4 (pesma), 5 (pesma), 3 (knjiga), 2 (polje), 8 (polje), 2 (ruka), obe (ruka), oba (oko), obadve (puška), oba (trgovac), 24 (pismo), 3 (sin), 6 (sin), 3 (ugao), 43 (građanin), 48 (građanin), 3 (ime), 52 (ime), 8 (veslo), 4 (top), 105 (top), 2 (čovек), 94 (čovек), 183 (čovек), 6 (čovек), 100 (dinar).

Majka je kupila 4 (metar) robe. Ljubljanski grad je visok 64 (metar). Od Ljubljane do Zagreba je 143 (kilometar), a do Beograda 575 (kilometar). U našoj školskoj sobi ima 192 (kubni metar) vazduha.

4. Napiši brojeve slovima: Nemam tih 2 knjiga. Radimo 2 rukama. Dajemo hranu 3 ženama. Osedlaj 3 konja. Dao sam hleba 4 siromasima. Trgovac je kupio 100 ovaca. Treba mi 1000 listića. Sećam se onih 3 lovaca. Sedeli smo u hladu naših 2 lipa.

5. Reči u zgradama zameni oblikom koji treba: Otac ide sa 2 (sin). Majka šeta sa 3 (kći). Bili smo u 3 (selo). Otišao je preko 4 (brdo). U sva 3 (slučaj) imaš pravo. Konj stoji na 4 (noga). Bio sam kod tebe pre 3 (godina). Sa 4 (sin) ode na vojsku.

6. Napiši brojeve slovima, a reči u zgradama zameni padežem koji treba: Sedim u (4 klupa). Doći ću (8 maj). Rodio sam se (24 mart 1920 god.).

Вежба двадесет и четврта

Свѣту се нѣ можѣ угодити

Јѣдан чѣвек ѣдѣи из вѣроши кѣи јѣхао на магарцу, а његов сѣн, мѣмчић од десѣтак пѣтнаест гѣдинѣ, ишао поред њѣга пѣшицѣ.

Сѣсретнѣ их јѣдан чѣвек, па рѣчѣ: „Тѣ нѣје прѣво, брѣте, да тѣ јѣшѣш, а дѣте да ѣдѣ пѣшицѣ; твѣје су нѣге јѣчѣ од њѣговѣх.“ Онда ѣтац сѣјашѣ с магарца, и пѣсѣдѣ сѣна на њ. Мѣло дѣљѣ срѣтнѣ их дрѣгѣ чѣвек, па рѣчѣ: „Тѣ нѣје лѣпо, мѣмче, да тѣ јѣшѣш, а ѣтац да ти ѣдѣ пѣшицѣ; твѣје су нѣге млѣбѣ.“ Онда ѣзјашѣ обѣјца, и

поћу тако мало, али их срѣтнѣ трѣћи човек, па речѣ: „Каква је то будалаштина: два матора магарца на једној слабој животињи! Право би било да човек узме батину па да вас обдојицу стѣра.“ Онда сјашу обдојица и поћу пѣшицѣ; отац с једнѣ странѣ, син с другѣ, а магарац у среди.

Срѣтнѣ их четврти човек, па речѣ: „Ала сте ви чудна три друга! Зар није доста да двојица идѣ пѣшицѣ? Нѣ би ли лакшѣ било да један од вас јашѣ?“ Онда отац речѣ сину: „Ми смо обдојица свакојако јахали на магарцу, сад ваља да магарац јашѣ на нама!“ Па онда обалѣ магарца на земљу, те му један свѣжѣ преднѣ ноге, а други стражнѣ, па га онда узму на колац између себе, и тако га понесу.

А кад се људи који су их срѣтали и стизали стану сад још већма смејати и чудити, онда отац, уједанпут бацивши магарца на земљу и почевши га дрешити, повичѣ: „Та онај је сваки човек лѣђи од овога магарца који хоће свѣму свѣту да угоди! Ја ћу са својим магарцем да чиним како сам и најпрѣ по својој вољи чинио, а људи нека говоре шта им је драго!“ Па онда узјашѣ на магарца, а син поред њѣга пѣшицѣ; и тако отидѣ кѣћи.

Народна приповѣстка

Разговѣр

1. Како су се отац и син враћали кѣћи?
2. Ко их је путем срѣо? Шта им је поједини саветовао? Да ли их је отац слушао? Шта су отац и син најпоследѣ учинили?
3. Зашто су се људи смејали? Шта је онда учинио отац и о чему се уверио?

Граматика

Бројнѣ именице (§ 36).

Обдојица идѣ пѣшицѣ. Он ради за трдојицу. — Познајеш ли ону трдојицу ловаца? Нас петорица дођосмо.

Место брòјевā 2—99 мòгӯ се ўзѣти брòјнѣ йменице на -ица: двòјица (обòјица), трòјица, четвòрица, пèтòрица итд.; употребљавајӯ се сāмо за лица мӯшкога рòда.

Ако су тѣ брòјнѣ йменице сӯбјект, онда је глаголскй предикāt у множини (йдӯ, дòђосмо). Рѣчи ўз њих стòјѣ у гѣнитиву множинѣ (ловѣцā, нāс).

Кāко се мѣњајӯ тѣ брòјнѣ йменице?

Вежбања

Кажи место основних бројева бројне именице: Дошла су два старца. Дивимо се трима јунацима. Познајеш ли она три сељака? Отац остави двама синовима сав новац. Видео сам (10) непријатеља. То је рад (5) људи. Нас (2) нећемо остати. Познајем вас (3).

Vežba dvadeset i peta

Māterine sūze

Ўмрѣ јèднòј млáдòј māteri пīвò дѣте òд десѣт месѣци. Жāлila òна зā нјīm дāн и нòѣ, и нīкад не прèстajала плāкати. Тѣšиле је суседе и говòрile јој да тò не вāлјā, али се òна нīје дāла ùтѣšити.

Јèднѣ нòѣи, тѣк што се изā плача завѣла ù сан, а нјѣзино дѣте прохòдало и дòшло нјòј. Исто је онāкò обùчєно као кад је лѣжало мīртво, сāмо му по òбrazу и по рùкama вѣлике црне пѣге као опѣкотине.

Ќbradovā се òна кад га ùгledā, и полѣте да га зāгрли. Али се дѣте нīкāко нѣ дā. „Šтò бѣžiš од мѣне?“ пīтā га òна, „и šтā тī је тò по òбrazу и по рùкama?“ — „Ќвò је с тѣбе,“ вѣлī јој òно, „што ми мīртву нѣ дāш да пòчинѣм. Ђво òвѣ рāне, свѣ су од твòјīх сùзā што ме пѣкù као жīва вāтра.“

И тākò га нѣстade, а òна òдondā нѣ пusti за свòјīm дѣтетом вīше нīјèднѣ сùзѣ.

Razgovor

Zašto je mladá mati uvijek plakala? Ko ju je tešio? Šta joj se prikázalo? Kakvo je bilo njeno déte? Od čega mu rane? Da li je majka posle tōgā još plakala? Zašto ne?

Gramatika

I. Prísvojné zámenice (§ 28) istě su káo u slóvenačkóm jěziku, sámo se pored njěn gòvorí i njézin.

Ľzměnjaj: a) mój (tvój, svój, náš, váš) prijatelj; mója (tvója, svója, naša, vašá) knjiĝa; mòje (tvòje, svòje, naše, vaše) pèro;

b) njègov, -a, -o; njìhov, -a, -o; njěn, -a, -o; njézin, -a, -o (prijatelj, knjiĝa, pèro).

Kòje se ód tih zámenicā ménjajú kao neòdrědení prídevi?

II. Líčné zámenice (§ 27). Kòje su? Ľzměnjaj ih!

a) U kòjim pádežima imá pored pòtpunih òblikā (na pr. mène, njemu, njìh) i kráćih òblikā, tj. enklitikā (na pr. me, mu, ih)?

b) Mì smo màrljive. Vì ste pèvale.

Dá li imajú líčné zámenice za 1 i 2 líce u množini i òblik za žěnski ród? Kázite gòrnjě rečénice u slóvenačkóm jěziku!

III. Pòvratná zámenica sèbe imá instr. sòbóm; òstáli pádeži su jědnáki slóvenačkíma.

Vežbanja

1. Reči u zagrada^{ma} zameni pádežem koji treba (jedn. i množ.): Knjigu sam uzajmio (tvoja drugarica). Da li si video (moja knjiga)? Gledao sam (tvoj konj). (Moj prijatelj) dogodila se nesreća. O (moj dragi drug)! Putovaću s (tvoja sestra). U (tvoja kuća) lepo se živi. Ne mogu da pišem (tvoje pero, instr.). — Ostao sam bez (svoj drug). Mì imamo jabuke i kruške iz (svoj vrt). Svaki ciganin hvali (svoj konj). Svaka ptica (svoje jato) leti.

2. Mesto *moj*, -a, -e i *tvoj*, -a, -e upotrebi u gornjim rečenicama *naš*, -a, -e i *vaš*, -a, -e.

3. Mesto crtice metni potrebne oblike zámenicā *njegov*, *nje(zí)n* i *njihov*: Ovo je voće iz — vrta. Čuo sam to od — suseda. — prijatelju ne ide baš najbolje.

4. Líčne zamenice u zagrada^{ma} zameni pádežem koji treba: Tvoj brat je stariji od (ti); ti si manji od (on). On je jači od (mi). To je dao (mi), a ne (vi). Ljudi su s (mi) veoma

prijazni. (Oni) sam video, ali njihove prijatelje ne. Video sam (oni), ali nisam govorio s (oni). Dao sam čitanku (ona), a ne (on). Ako ideš sada sa (ja), poći ću kasnije s (ti). Naša Mara je marljiva; ko nije zadovoljan (ona)? Škola je velika zgrada; u (ona) učimo. Naš vrt je velik; u (on) ima mnogo voćaka.

Vežba dvadeset i šesta

Kürjāk i kõnj

Stār kürjāk ōpazī dōbra kōnja. On nē smede da na njēga ūdarī ōtvoreno, jer se bōjao da će mu utēci, ili da ga nēce mōci savlādati. Nāmislī da ga prīdobijē prēvarōm. Prībliži mu se i prijatēljskī ga upīta za zdrāvlje. Ali kõnj se dōseti njēgovu lukāvstvu, pa nāumi da mu vrāti īstōm mērōm. Kāza mu da se īnāče dōbro nāhodi, ali da mu se ū stražnjū nōgu zābō trn i da ga nōga ljūto bōli.

„Tō je nājlakšē!“ rēknē kürjāk. „Hōdi, jā ću ti ga izvaditi zūbima.“

Kōnj stānē i pōdignē nōgu, ali kad vīdi kürjāka blīzu, lūpī ga nōgōm u gūbicu, te mu svē zūbe rāzbijē. Zātīm pōbegnē prēko polja, a kürjāk ōstanē jaučūci.

Po Dositeju Obradoviću

Rāzgovōr

Zāšto kürjāk nīje smēo da ūdarī na kōnja? Štā nāmislī i štā ūcini? Dā li se kõnj dāde prēvariti? Štā zātrāži od kürjāka? Kāko kõnj plāti kürjāku?

Gramatika

Enklitike (§ 53) su:

zāmenice: me, te, se, nas, vas, ga, ju, je, ih; mi, ti, si, nam, vam, mu, joj, im;

glāgoli: sam, si, je, smo, ste, su; ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će; bih, bi, bi, bismo, biste, bi (potencijāl); — partikula: li.

1. Jā sam ū škōli. Ū škōli sam. Nēmā ih. Nisam mu dāo niti ėu mu dāti. Pōzdravī ga i rēče mu. Trāžio sam ga, a nīje ga bīlo. — Jē li dōšao?

Enklitike nē mogū stājati na počētku rečēnicē ni iza svēzicā i i a; izuzétak činī réčca je u pítanjima.

2. Kad sam dōšao, svē sam sāznao.

Da mi je óvde knjīga, dāo bih je.

Iāko nisam htēo, jā sam mórao dóci (ili: mórao sam dóci).

Kōliko rečēnicā imā ū svakōm rétku? Dā li mōgū u počētku drūgē rečēnicē (iza zāpetē) stājati enklitike?

(Ne vāl jā: Kad sam došao, sam sve saznao. Da mi je ovde knjiga, bih je dao. Iako nisam hteo, sam morao doći.)

3. a) Tī ėeš ga náci. Našao si ga. Zlātna su joj kríla. (Ali: Ōn ga je našao. Zlātno joj je krílo.)

b) Žāo mi ga bējāše. Bōji ga se. Ōn mu ga dāde. Pokázah vam ga. Čūdīm joj se. Tākō mi se činilo. Približi mu se. Jā ėu ti ga izvaditi. Mī ėemo joj ga pòslati.

c) Hōċeš li hlēba? Znāš li ėitati? Hōċeš li mi dāti? Nē znāš li písati?

Kad imā u jēdnōj rečēnici vīšē enklitikā jēdna dò drugē, ōne stōjē ōvīm rēdom: a) nājprē glāgolskē enklitike (osim je), onda zāmenice; b) od zāmenicā stōji nājprē dātiv i gēnitiv, a onda tēk ākuzatīv; c) partíkula li stōji iza pŕvē rēči ili, āko je prēd tōm réčca ne, iza drūgē rēči u rečēnici.

Vežbanja

1. Spreži: Ja ėu ih náci. Našao sam ga. Bojim ga se. Bojao sam ga se. Približio sam mu se. Nisam je se setio. Hoću li mu dati?

2. Koso štampane reči zameni zamenicama (enklitikama): Ti si našao *novce*. On ėe izgubiti *novčanicu*. Mi smo videli *majku*. Kada ėeš kupiti *odelo*? Gde ėete náci *stan*. Bojim se *vuka*. Nisam se setio *majke*. *Sestri* se svida šešir. Ne rugaj se *drugovima*! Odmah sam se setio *svojih drugova*. *Bratu* ne poznaje se bolest. Nemoj se bojati *učitelja*! *Đorđu* javio se prijatelj iz Beograda. Knjige su se svidale *đacima*. Mnogi su se protivili *vođi*. Jesu li se protivili *vođi*?

3. Napiši: „Konj priča kako je isplatio kurjaka.“

Вежба двадесет и седма

Свѣтѣ Сава и двѣ сѹп̑арника

Заузео сељаџак сељаку комад земље, а општењени дошао светом Сави на жалбу. Када је свети Сава чуо и разумео жалбу, позове отмицара и посаветује га да на леп начин врати заузету земљу своје суседу и да се помире, па да живе као рођена браћа. Кад овај никако није хтео на то да пристане, онда га свети Сава одведе у један плодан крај земље, па му рекне: „Кад хоћеш да имаш што више земље, онда ево ти; иди, и колико год будеш данас опколио земље у овом пу-стом плодном крају, толико ће твоје бити; само пази добро да ми у сунчани заход будеш тачно на овоме месту одакле полазиш, иначе на теби главне бити неће.“

И запѣ отимач и грамжљивац. Запѣ да трчи око лепог имања из пѣтних' жила. Те хајде да опколи и овѹ лепѹ ливаду, па овѹ велики гај, па и овѹ вѣћњак, па и овѹ винограђ, па овѹ њиву, па онѹ пашњак, па ђвѡ, па онѡ... И тако је сирѡмах без дѹше трчао глѡдан и жѣдан без ѡдмора вѡс дѹги лѣтњи дан. Сѹнце је вѣћ пѡчѣло за брѡда да запаѡа, а он је, бѣдник, јѡш опкољавао ливаѡе и гѹсте шѹме. А кад је вѣћ био близу мѣста ѡѡаклѣ је пѡшао, сѹнце је вѣћ бѣло зашло. Оѡ великог ѹмора он је пѡо и изѡхнуо не дѡшѡв до бѣлеге ѡѡаклѣ је пѡтрчао.

Народна приповејка

Граматика

Показнѣ зѣменице (§ 29).

1. Òvāj sheshīr je mōj, tāj je tvōj, a ònāj je Mārkov.

Kòjē pòkaziñē zàmeniçe zniáte? Kàko se mébajū? (ov-aj, ov-oga . . . ; t-aj, t-oga . . . ; on-aj, on-oga . . .) Štā naznačujēmo zàmeniçòm òvāj, štā zàmeniçòm tāj, a štā zàmeniçòm ònāj?

2. Kūdā hesh ovākī? Prōhē li ovūdā tākī čovek? Kačav gōst, onākva mu čāst. Nīsi pokāzao onōlikē mārļivosti kōliko tvōj brāt.

Meђу pōkaznē zāmēnice jđū jōsh:

ovākav, tākav, onākav; ovākī, tākī, onākī;
ovōlik, tōlik, onōlik; ovōlikī, tolikī, onōlikī.

Kōjē se méňajū kao ōdrēhēnī (ovak-i, ovak-oga ... ovōlik-i, ovōlik-oga ...), a kōjē kao neōdrēhēnī prīdevi (ovakav, ovakv-a ... ovōlik, ovōlik-a ...)?

Вежбања

1. Постави место пртице показне заменице овај, тај, онај: Јеси ли био у — селу? Сећам се — човека. Чуо сам већ о — јунаку. Био је на — брду. Помози — сиротици!

2. Постави место пртице показну заменицу која треба: а) Гле, — моја књига је лепша од — твоје. Видиш, — дрво крај мене је крушка, а — крај тебе је јабука. — ваш врт је лепши него — наш. Ако — букву што је до тебе можеш ишчупати из земље, онда ћу те пустити да идеш. Ако — рану преболим што је сад на мени, боље ћу се чувати. То је било 5 маја — године. Каква мајка, — кћи. Дуго нисам видео — људи какве сам видео јучер. Наша су дрвета — колика и ваша.

б) У трговини. Муштерија: „Имате ли оваких пера?“

Трговац: „— немам више, али вам могу дати — као што су у излогу.“

М.: „Дајте ми десет пера!“

Т.: „Могу вам дати само читаву кутију.“

М.: „Шта ће ми — пера! Зар ми не можете дати — колико тражим?“

Т.: „— вам не могу дати.“

Vežba dvadeset i osma

Čavka i ptice

Kad su ptice izabrale órla za cara, dogovore se da se jėdnoga đana sakupė, i da se svākā ōd njih pōkāžē za što je kōjā. Čavka, kōjā se stídela da se pōkāžē onākva kākva je stvōrena, skūpī pėrje od rāznih šarėnih pticā, nākiti se

njime, i dōdē. Ali ptice upòznajū njēnū majstōriju, i svākā izvūčē svōje pērje, te čāvka òstanē čāvka, ali svā postīdena.

Neka se nīko ne izdājē za ònō što nīje.

Po Dositeju Obradoviću

Rāzgovōr

Štā su se ptice dogovōrile? — Štā je učinila čāvka? — Čijē pērje je skūpila? — Kō je upòznao njēnū majstōriju? — Kāko je pròšla čāvka? — Kākvu nam pòuku dājē òvā bāsna?

Gramàtika

Ūpitnē i òdnosnē zāmenice (§ 30).

Kō visòko lēti?

Ko visòko lēti, nā nisko pādā.

Štā si rēkao?

Što si rēkao, nīje īstina.

Kòjū si pēsmu naūčio?

Rēci ònū pēsmu kòjū si naūčio!

Ūpitnē:

Òdnosnē:

kō? — kdo?

kō — kdor

štā? — kaj?

štō — kar

kòji? — kateri?

kòji — kateri, ki

čiji? — čigav?

čiji — čigar

kākav? — kakšen?

kākav — kakršen

Kāko se mēnjajū?

Vežbanja

1. U ovim rečenicama potraži koso štampane reči upitnom zamenicom: Ptice su izabrale *orla* za cara. Bio sam s *Markom*. Došao je s *prijateljem*. Umivamo se *vodom*. Bojim se *učitelja*. Bojim se *kiše*. To je *kamen*. Govorili su o *majci*. Govorimo o *peru*. Idem u *drugi* razred. Bojim se *toga* psa. *Onome* siromahu treba pomoći. To je *tvoja* knjiga. U *tvojoj* sam knjizi našao ovaj listić. Ptice upoznaju *njenu* majstoriiju. *Markovu* konju bilo je ime Šarac. Našao je *naše* novce. Pas je *velik*. Leti je prijatno u *hladnoj* šumi.

2. Čija je krava? — Čija (je) krava, onoga i tele.

Slično pretvori i ove rečenice: Ko to zna? Šta si kupio? Koja kokoš mnogo kakoće? Komu si dao pero? Čime je tvoj brat zadovoljan? Šta si izgubio? O čemu smo govorili? Ko je od vas najbrži?

Вежба двадесет и девета

Прѡдрти су ми ѡпѡнци

У јѣдном сѣлу у Хѣрцеговини нѣкакво мѡмче сѡмо по сѣби наўчило чѣтати и нѣ што мѡло писати. Кад гѡд је кѡјѣму сѣљаку било пѡтребно да штѡ пишѣ, хѡдили су ѡнѡме мѡмку. Али ѡн дѡзна да комѣ је гѡд писао, нѣко није мѡгао прочѣтати. Збѡг тогѡ се ѡкѡни писѡња одговѡрајући се на много нѡчинѡ: нѣкѡме да нѣмѡ хѡртијѣ, нѣкѡме да нѣмѡ дѡвита или пѣра.

Нѣкѡме сѣљаку није мѡгло бѣти да нѣ пишѣ у Дѡбрѡвник књигу за нѣкакаѡв гѡлемѣ пѡсао. Да му се мѡмак нѣ би пѡ чем одговѡрио и рѣкао да нѣмѡ јѣдно од трѡга што за писѡње трѣбѡ, понѣсѣ му свѣ трѡје. Кад мѡмак виѣде да већ нѣмѡ кѡд-кѡмо, онѡ рѣче ѡнѡме сѣљаку: „Нѣ буди ти жѡо, брѡте, него ми вѣрѡј да су ми прѡдрти ѡпѡнци.“ Зѡчудѣ се сѣљѡк, те упѣта мѡмка: „Ма штѡ ѡпѡнци трѣбајѡ кад се књига пишѣ?“ — „Прѡво ти рѣћи, ако јѡ напѣшем књигу, трѣбѡ ми је у Дѡбрѡвник нѡсити, јер је ниѡко дрѡгѣ осим мѣне нѣ знѡ проѡчитати.“

По народној приповѣци

Рѡзговѡр

Дѡ ли је мѡмак дѡбро наўчио писати? Збѡг чѣга се ѡкѡни писѡња? Кѡко се стѡнѣ извиѡѡвати? — Зѡшто донѣсѣ јѣднѡм нѣкѣ сѣљѡк мѡмку свѣ што за писѡње трѣбѡ? Штѡ је мѡмак кѡзао и штѡ је признао?

Грамѡтика

Неѡдрѣѣнѣ зѡменице (§ 31).

а) ѣменичкѣ:

нѣко	нѣ што
ниѡко	ништа
свѡко	свѡшта (marsikaj)
ѣко (sploh kdo)	ѣшта (sploh kaj)
кѡгод (kdo)	штѡгод (kaj)
ко гѡд (kdorkoli)	што гѡд (karkoli)

б) придевскѣ:

нѣкѣй, -ā, -ō	нѣкакав, -ква, -кво	нѣчијѣй, -ā, -ē
(нијѣдан)	никакав, -ква, -кво	ничијѣй, -ā, -ē
свѣкѣй, -ā, -ō	свѣкакав, -ква, -кво	свѣчијѣй, -ā, -ē

· Како се мѣњајѹ?

Памти. 1. Овде је остала нѣчијѣ књига (слов. knjiga nekoga, nekega človeka). Нѣ трајим нѣчијѹ помѣх (слов. pomoč nikogar, nobenega človeka). Бѣг је свѣчијѣ (слов. vsakogar, vsakega človeka).

2. Међу неодрѣђенѣ заменице идѣ и сѣв, свѣ, свѣ; мѣнѣ се као присвѣјнѣ заменица нѣш, -а, -е (ген. свѣга, свѣму итд.).

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба:

(Неко, дат.) плуто тоне, а (неко) олово плута. (Нико) није написано на чело шта је у њему. Дао је (свако) нешто. Ако (ико) даш, мораш и мени. Говори о (нешто). Од (ништа) нема ништа. Не надам се више (ништа). Овоме човеку нећеш (ништа, инстр.) угодити. Било је свега и (свашта). То није без (ишта). (Ко год) путем сретнеш, поздрави га! Човек се брани (што год, инстр.) се може. Смрт је лек (свако зло). Научио сам то од (неки друг). Поштуј (сваки човек)! Служио младић у (некакав богатш). Немам (никакав посао). На мојем столу су (нечија књига). Не требам (ничија помоћ). Подноси (свачија сила) до времена! Од (све) што сам видео, ово је најбоље. Није лако угодити (сви људи).

2. Место цртице постави заменице когод односно ко год и штогод односно што год: Дај ми — ! — ми даш, добро ће ми доћи. Зна ли — ред слова какав је у азбуци? — зна, нека каже! Написао је—. — напише, све погреши. — дође Урвином планином, нека знаде да је мртав Марко. — ко чини, све себи чини.

TUMAČENJA

Вежба прва

А. сѣтити, -ѣм се — spomniti se
 кад год — kadarkoli
 схватити, -ѣм — razumeti
 људма = људима
 црвѣнети, -ѣм — rđeti
 беспослен — brezdelen
 нѣрад, -а — brezdelje
 узмòћи, љзможнѣм (узмòгу) —
 zmoći, zmorem
 вѣзда — vedno

Б. ѣнѣо, ѣнѣела — angel
 ѣвò, ѣвола — zli duh, vrag
 нѣвраћати, -ѣм — napeljevati,
 zapeljevati
 рѣме, -ѣна — gata
 тѣдѣ — today
 мршити, -ѣм се — mršćiti se
 љутити, љутѣм се — jeziti se
 сневесѣлити, сневѣсѣлим се
 — užalostiti se

пак — па
 поигрѣвати, поигрѣвѣм —
 poskakovati, plesati
 пркосити, -ѣм — kljubovati

Вежба друга

испуњѣвати, испуњѣвѣм —
 izpolnjevati
 свòме стрѣцу — k svojemu
 stricu
 вѣљѣ му — (on) mora
 потпомѣгати, потпомѣжем ко-
 га — pomagati komu
 у рòдитѣљѣ — pri starših
 обикао је раскошнòме стòлу
 — navadil se je na razkošno
 hrano

пòслѣ, предл. с ген. — po
 привићи, -викнѣм се — priva-
 diti se
 нѣскоро — kmalu
 обсетити, -ѣм — občutiti
 прѣ, прил. — prej
 гòтово — skoraj
 прòлѣћний — pomladni

звúчнòст, -ости — zven
 бѣкство = бѣг
 òмеђак, -ѣка — grmičjek
 тòбѣија, м. р. — topničar
 свѣгда — vselej, vedno
 задужбина — pobožna ustanova
 кòлѣвка — zibelka
 свѣдоуѣба — spričevalo
 срѣба — jeza
 лѣжац, -шца — lažnivec
 кòбац, -шца — skobec
 бòгац, бòкѣа — ubožec, berač

Вежба трећа

похòдити, пòходѣм — obiskati
 òпѣсан, -сна, -сно — nevaren
 те — in, ter
 нѣждан, -жна, -жно — potreben
 лѣчнѣк, -а — zdravnik
 ѣдѣћѣ — prihodnji
 сѣгѣрно — gotovo
 нѣобѣчан, -чна, -чно — nena-
 vaden
 гòспођица — gospodična

сѣмòран, -рна, -рно — mračen,
 žalosten
 мѣгла — megla
 саопштѣње — sporočilo
 слѣти, шѣљѣм — pošiljati

òмoт, -a (кòверат, -рta) — ovoj
сàндуче, -ета — skrinjica
гòдиште — leto, letnik
грòздан, -зна, -зно — grozdnat
(poln grozdja)
пàкoстан, -сна, -сно — zloben,
hudoben

Вежба четврта

дѹбрава — dobrava
нàмерити, -им — naleteti, sre-
čati
кò (= као) штò — kakor
чìнити, -им се — zdeti se
вѹһи, -чѐм — vleči
гѹша — golša; grlo
шчѐпати, -ам се — spoprijeti se
тѹһи, -чѐм — tolči, tepsti
пòлако — počasi, potihoma
привѹһи, -чѐм — privleči
одвѹһи, -чѐм — odnesti

пòука — nauk
бàсна — basen
завршѐтак, -тка — končnica
врһи, врһѐм — mlatiti (žito)
вìкати, вìчѐм — vpiti, klicati
шàптати, шàпһѐм — šepetati
кѹцати, -ам — trkati
стàкло — steklo
посмàтрати, пòсмàтрāм —
oprazovati

Вежба пета

пàѹк, -a — pajek
разàпињати, -ѐм — razpenjati
чàк — celo
овàкав, -ква, -кво — takšen
дрàган, -a — dragi, ljubček
нѐмилицѐ — neusmiljeno

мирìшљив — dehteč
скѹп, скѹпа, -o — drag
прѐгазити, -им — pohoditi, po-
voziti
нàудити, -им — škodo napraviti
свàлити, свàлìм — prevrniti

ѹјед, -a — ugriz
грѐботина — praska

Вежба шеста

прìстòјнòст, -ости — spodob-
nost
срѐсти, срѐтнѐм — srečati
скìдати, скìдāм — snemati
ѹклањати, -ām се — izogibati se
пòчињати, -ѐм — začenjati
пòкуцати, -ām — potrkati
скìнути, -нѐм — sneti
брòјити, -им — šteti
мљѐскати, мљѐштѐм — mlaskati

Вежба седма

пѹзати, -жѐм — lesti
шчѐпати, -ām — zgrabiti, prijeti
сѐднути, -нѐм — sesti
грàнчица — vejica
һāһa, м. р. — oče
рāван, -вна, -вно — enak
грàкнути, грàкнѐм — zakrokati
упѹстити, ѹпустìм — izpustiti

нѐсвршѐн — nedovršen
чìм — ko
кòс — poševen
прљати, прљām — mazati
умòрити, ѹморìм се — utruditi
se
кѹкати, -ām — tožiti, javkati
пòчинути, -нѐм — odpočiti se
продѹжити, прòдѹжìм — po-
daljšati; nadaljevati
òплъачкати, -ām — opleniti
вòз, -a — vlak
згòдан, -дна, -дно — primeren

Вежба осма

дѹг, -a — dolg
крìво — krivično
стѐһи, -чѐм — pridobiti
òтѐти, òтмѐм — odvzeti, ugrabiti
грàна — veja
хìмбен — hinavski, zahrbtn

прéлазан, -зна, -зно - prehoden
уни́ћи, уни́ћем — vstopiti
типа — cunja, krga
водèница — mlin (na vodo)
врédан, -дна, -дно — vreden,
dragocen
сумъ́ати, сумъ́ам — dvomiti
извршéње — izvršitev

Вежба девета

јединче, -ета — edinček (edin-
ka)
донéти, донéсѐм — prinesi
задуго — dolgo

услов, -а — pogoj
обéхати, -ам — obljubiti
уранити, -им — zgodaj vstati
изóстављати, -ам — izpuščati
рécца — besedica
на́дати, на́дам се — nadejati se
опу́стити, опу́стѝм — spustiti
о, предл. с ак. — ob
ја́то, ср. р. — jata
ма́рва — živina
òкретати, -hѐм — obračati
чòпòр, -ора — čreda
па́сти, па́сѐм — pasti se
комáрац, -рца — komar
кѝшица — dežek
по́киснути, -нѐм — zmočiti se

Вежба десета

òчев — očetov
бра́шно — moka
пéторо — petero
нѝ́јак — šibek
кòје ... кòје — nekaj ... nekaj
рèдуша — žena (v zadrugi),
ki je na vrsti, da opravlja
hišne posle
гòдина — leto, letina
пòнѐти, понéсѐм — obroditi
ра́ж, ра́жи — rž
крéст, крста — kopica
зòб, зòби — oves
кукúруз, -а — koruza

ра́кија — žganje
áкòв, -ова — vedro
мòчионица — snop lanu, kakor
se postavi v močilo
вў́на — volna
прèгача — predpasnik
ткàница — tkan pas, prepasač
òбојак, òбòјка — onuča
при́лично — presčej
лётòс — to poletje
смòк, смòка (бѐлѝ) — mlečni
izdelek (maslo, sir)
понéстати, -станѐ — zmanjkati
пòрез, -а — davek
òденути, -нѐм — obleči
кў́һани, м. р. множ. — domačini
ви́шак, -шка — prebitek

ра́дња — delo, dejanje
спòмињати, -ѐм — omenjati
пòлазити, -им — odhajati
одáзвати, -зовѐм се — odzvati
se, oglasiti se

Вежба једанаеста

хàјдўк, хàјдўка — ropar, haj-
duk (v hajduke so hodili ne-
kdaj мо́жје, ki so jih Turki
preganjali; bili so заш́итници
uboge raje)
хàрамбаша - hajduški poglavar
сў́нчев рòђàј — sončni vzhod
хòдиде = хòди
зòвнути, зòвнѐм — poklicati
при́ћи, при́ћем — pristopiti
ја́ — da
ра́д си да бў́дѐш хàјдўк —
rad bi postal hajduk
гў́сле, гў́сàлà — godalo za
spremljanje narodnih pesmi
слòбодан, -дна, -дно — svobo-
den, srčen
òдрешит — odločen, odkrit
сна́жан, -жна, -жно — močan
пòуздàн — zanesljiv; samoza-
vesten
дѐдѐ! — no! daj!

jòk! — ne!
 зàтрка — zalet
 зàкасати, -ām ce — zagnati se
 жèсток — hud, silen, imeniten
 пòвѣкати, пòвѣчѣм — zavpiti
 нèтренимицѣ — ne da bi trenil
 пòносит — ponosen
 одмáхнути, òдмáхнѣм — za-
 mahniti, zmajati
 чўдо — čudež; začudenje
 зàграјати, -ѣм — zavpiti
 отскòчити, òтскòчѣм кому —
 premagati koga v skakanju
 òнизак, -ска, -ско-преcej nizek
 крўтељаст — čokat
 сјајан, -јна, -јно — sijajen,
 lesketajoč se
 веòма — zelo
 одвòжити, òдвојѣм се — ločiti se
 рвáч, рвáча — borec, rokoborec
 ўхватити, -ѣм се — prijeti se,
 спopријети се
 пòнѣти, -нѣсѣм се - спopријети се
 без пò мўкѣ — z lahkoto
 обòрити, обòрѣм — zvrniti, po-
 ložiti
 ако те је нéна рòдила — če si
 človeške matere sin
 ўспузати, -жѣм се — splezati
 гр̑м, гр̑ма — drevo
 прав — raven
 крўна — krošnja
 длáн, -а — dlan, -и
 пўзати, -жѣм — lesti, plezati
 вѣшт — vešč, spreten
 вѣштѣна — spretnost
 са òкретности = због òкрет-
 ности
 завòлети, зàволѣм — vzljubiti
 прўжити, -ѣм - ponuditi, podati
 áма — toda
 гáђати, гáђáм — meriti, streljati
 шáра — dolga puška okrašena
 z rezbarijami
 сувáрак, -рка — suha vejica
 пèтѣлька — pecelj, recelj
 тáјац, -јца — molk
 вpиснути, вpиснѣм — zavriskati

вáлá! — bogme!
 ёјвáлá! — dobro!
 пòтапшати, -ѣм — potrepljati
 дѣһи, дѣһнѣм — dvigniti
 сѣһи, сѣһѣм — zlesti, stopiti (dol)
 потр́чати, -ѣм — poleteti, steči
 дотр́чати, -ѣм — priteči, prihiteti
 опáлити, òпáлѣм — ustreliti
 погòдити, пòгодѣм — zadeti
 освáнути, òсванѣм — vstati;
 парòčiti
 побédити, пòбédѣм — zmagati,
 premagati
 кўла — stolp, grad
 òкладити, -ѣм се — staviti

Вежба дванаеста

мрáк, -а — tema
 приповѣдати, припòвѣдáм —
 pripovedovati
 пpича — pripovedka
 свр́шити, свр́шѣм — končati
 пpичати, пpичáм — pripovedo-
 vati
 нèгда = нѣкада
 цртати, -áм — risati
 изрезѣвати, изрѣзујѣм — izre-
 zovati
 кр́пити, -ѣм — krpati
 пѣвáње — petje
 клизалиште — drsališče
 ўпpáво - pravkar; naravnost, kar
 клизáње — drsanje
 стўпити, стўпѣм — stopiti
 скопчáвати, скòпчáвáм — spe-
 njati
 клизáлька — drsalka
 тáкòђер — tudi
 òкрѣт, -а — obrat
 извòдити, ѣзвòдѣм — izvajati
 клизáч, клизáча — drsalec
 кòров, -а — plevel
 нáтpуо, -ла, -ло — nagnit, gnit
 гдѣгде — tu pa tam
 одјекѣвати, одјѣкујѣм — od-
 mevati

Вежба тринаеста

чѣтворо — četvero
 чòбанчад, -и — pastirčki
 свашта, свачега — marsikaj
 мѣкан, -а, -о — mehak
 вòзати, вòзām — voziti
 блага — živina
 лѹков — česnov, čebulov
 кличица — kličica, poganjek
 бѣрати, бѣрām — izbirati
 чòбанин (множ. чòбани) — pa-
 stir
 нòвац, нòвца — denar
 срѣхан, -һна, -һно — srečen
 војник, војника — vojak

Вежба четрнаеста

А. чѣзмāрскѣй — čevljarski
 шегрт, -а — vajenec
 мајстор, -а — mojster
 шйти, -јēm — šivati
 смѣшкати, -ām се — smehljati
 се
 сāt, -а — ura
 бегрт — beseda, s katero za-
 smehujejo vajenca
 спāсти, спāднѣм — pasti
 һѣрѣш, -а — čevljarski klej
 нѣка! — naj bo! naj le!
 рāскалāшан, -шна, -шно —
 razuzdan, malopriden
 прѣчекати, -ām — počakati
 ма кòјѣй — katerikoli
 жњѣм = жāњѣм
 сāшити, сāшијēm — sešiti
 чѣзмāр, чѣзмāра — čevljар
 зѣмља — dežela
 нѣстати, нѣстанѣм — izginiti,
 zmanjkati
 шѣва — škrjanec
 лѣнштина — lenuh
 бадаваѣија — zastonjkar, brez-
 delnik
 понòсити, понòсѣм се од кòга
 — prevzeten biti do koga,
 zaničevati koga
 вѣдан, -дна, -дно — dostojen

Б. занѣмāње — poklic
 дрљати, дрљām — branati
 дрљача — brana
 стāрати, -ām се — skrbeti,
 truditi se
 свѣт = лѹди
 шешѣрѣија, м. р. — klobučar
 чòха — (domače) sukno, raše-
 vina
 нòжице, ж. р. множ. — škarje
 маказе, маказā, ж. р. множ. —
 škarje
 òбуһār, -а — čevljар
 нāрочито — posebno, zlasti
 стòлār, столāра — mizar
 дрвòдеља, м. р. — tesar
 брāвār, -а — ključavničar
 стāклār, стаклāра — steklar
 цѣгла = òпека
 вāпно — arno
 āлāt, алāта — orodje
 чѣкиһ, -а — kladivo
 мѣстрија — zidarska žlica
 тестѣра — žaga
 стрѹт, -а (множ. стрѹгови) —
 stružec, stružnica
 сврдао, -дла — sveder
 крѣвет, -а — postelja
 грађа — gradivo, ogrodje
 стāја — hlev
 кāпија, -ѣ — hišna vrata
 брāва — ključavnica
 кѹка — kljuka
 сѣтан, -тна, -тно — droben
 гвòзден — železen
 штѣднāк, -а — štedilnik
 умѣтати, ўмѣһēm — vlagati
 пѣкār, -а — pek
 гвòжђе — železo
 нāкòванъ, -внā — nakovalo
 клѣште, ж. р. множ. — klešče
 продāвати, прòдајēm — prod-
 jati
 канцелāрија (= писāрница)
 — pisarna

испòредити, -ѣм — primeriti
 зѣлѣнко, -а — serec (konj)

брале, -а — bratec
 сѹдија, м. р. — sodnik
 пакао, -кла — pekel
 где гѹд — kjerkoli
 слѹг, слѹга — zlog
 сѹдац, сѹца — sodnik
 пѹтнѹк, -а — (po)potnik
 пѣвѹч, пѣвѹча — pevec
 прѣтилац, -иоца — spremljevalec
 пабѣрчити, -ѹм — paberkovati
 ѡкретнѹст, -ости — urnost, gočnost, spretnost
 влѹдалац, -аоца — vladar
 шѣтѹа — sprehod
 пѹтовати, пѹтуѹм — (po)potovati
 бријѹч, бријѹча — brivec
 свѣтац, свѣца — svetnik
 прѣтити, -ѹм — spremljati

Вежба петнаеста

прѹзвати, прозѹвѹм — imenovati
 сѣљѹк, сѣљѹка — kmet
 рѹст, -а — rast, -и
 мѹлко — malo
 пѹгурен — skrivljen, upognjen
 пламен, -а, -о — plamteč, ognjen
 преплѹнути, преплѹнѹм — ožgati, ogoreti
 срѣзати, -жѹм — urezati
 мѹлен, малѹна, -о — majhen
 ѡтсечан, -чна, -чно — odločen
 ѡбријати, -ѹм — obriti
 свѹкад — vselej, vedno
 непрѹмашан, -шна, -шно — nezgrešljiv
 имѹхан, -ћна, -ћно — imovit, premožen
 сѹсед, -а — sosed
 самѹровина — sobolja koža, soboljevina
 нѣкад — некоѹ, nekđaj, včasih
 фѣс, фѣса — fes (turška, rdeča karica)
 ѹмаѹдан, -а — telovnik

јѣлек, -а — telovnik (brez rokavov)
 гѹјтан, -а — vrstica
 ѡптѹчити, ѡпточѹм — obrobiti
 гѹњ, гѹња — suknja (črna, moška do kolen)
 пѹјѹс, -а — pas
 пиштѹль, пиштѹља — pištola
 тѹзлѹци, -кѹ, м. р. множ. — dokolenice
 ѡпанци, ѡпанѹкѹ, м. р. множ. — oranke
 прѹстѣрка — pogrinjalo, preproga
 покрѣвка — pokrivalo, odeja
 ѹзглѹвѹе — zglavje
 неѡбичан тѣлом и ѡдѣлом — nenavaden po telesu in obleki
 ѡдвѹјати, ѡдвѹјѹм — ločiti
 сѹвременѹк, -а — sodobnik
 нѣпун — pičel
 тврђѹва — trdnjava
 сѹд, сѹда — sodišče
 краткѹ рѣчи — kratko rečeno, skratka
 вѹскрѣао = вѹскрѣнѹо; вѹскрѣнѹти, -ѹм — zbuditi k življenju

вѹ, вѹла — vol
 мѹж, -а — mož
 мрѹв, -а — mravlja
 влѹс, -а — las
 јѣднѹсложан, -жна, -жно — enozložen
 тѹчак, -чка — kolo
 чѣшалъ, -шља — glavnik
 вишѣсложан, -жна, -жно — večzložen
 водѣничѹр, -а — mlinar
 хришћанин, -а — kristjan
 ѡпћенит — splošen
 упрљати, упрљѹм — zamazati
 дѹжнѹст, -ости — dolžnost
 ѹправљати (-ѹм) чѹме — voditi, ravnati kaj
 лиѹтица — strma skala

фрўла — piščal
 рѣдар, рѣдара — reditelj,
 stražnik
 голѣм, голѣма, -о — velik,
 ogroman
 трѣшак, -шка — strošek, izdatek
 сарградити, сарградим — zgra-
 diti, sezidati
 дубок, дубѣка, -о — globok
 прѣхи, прѣхѣм — preiti, iti
 (preko)
 свѣжа — prepir
 сѣгнути, сѣгнѣм — pripogniti,
 upogniti
 навѣлити, навѣлим — navaliti,
 napasti
 нѣзвѣн, -а, -о — nepovabljen

Вежба шеснаеста

дѣдола — deklica, ki prosi dežja
 слўтити, слўтим — slutiti, s
 slutnjo priklificati
 ўдарѣ кйша — začne deževati
 свўхи, -чѣм — sleči
 нйгде — nikjer
 зѣхи, зѣхѣм — zaiti, obiti, iti
 (okrog)
 йграти, йгрѣм — plesati
 стѣти, стѣнѣм — postaviti se,
 stopiti
 домѣница — gospodinja
 чѣлѣде, -ета - domača (ženska)
 кабѣо, -бла — kabel, vedro, škaf
 дѣда = дѣдола
 послѣвѣч, послѣвѣча - delavec
 накитити, -им — okrasiti
 чѣбаница — pastirica
 умѣтати, ўмѣхѣм — vtikati,
 vrvitati
 крушка — hruška
 тѣшта — tašča
 нўжда — potreba, sila
 рѣдња — delo; delavnica
 помѣгати, помѣжѣм - pomagati
 брйга — skrb
 рѣстати, рѣстанѣм се - ločiti se
 трѣшња — češnja

Вежба седамнаеста

слѣхѣ — slajše
 ўчити кѣга чѣму — učiti koga
 kaj
 нейскѣзн, -а, -о — neizrečen
 свѣмохан, -хна, -хно — vse-
 mogočen
 ствѣрати, ствѣрѣм — ustvarjati
 прѣвашнй — prvotni, prvi
 свйў — свйх (ген. множ.)
 гдѣ = кѣдй
 нѣху — ponoči
 зѣба — ščinkavec
 мѣслина — oljka
 зрйкавац, зрйкавца — kobilica
 врѣло, ср. р. — vrelec, izvirek
 вйдело — luč
 рѣхѣнѣ мѣти — rodna mati
 йкад — (sploh) kdaj
 почѣтак, -тка — začetek
 ўмѣе — pamet, razum
 ѣсѣхѣе — čustvo
 утанчѣвати, утанчѣвѣм —
 tanjšati, bistriti
 уразумѣвати, уразумѣвѣм
 — pameti učiti, poučevati
 ствѣрѣње — stvaritev
 тѣхи, тѣчѣм — pridobivati
 чѣх, -и — saje
 жўч, жўчи — žolč, -а
 жѣх, -и — žeja
 лўдскй — človeški
 дознѣвати, дознѣвѣм — sezna-
 vati, zvedeti
 кѣзалиште — gledališče
 задѣсити, задѣсѣм — zadeti,
 doleteti

Вежба осамнаеста

А. свѣјство — lastnost
 сўмња — dvom
 јунѣчина, м. р. — velik junak
 трўба — trobenta
 ўздрхтати, ўздршхѣм — za-
 drhteti
 рѣзати, рѣжѣм — rezgetati
 непријѣтѣльскй — sovražni

рѣд, -а — vrsta
мáрити, мáрѣм — marati, bri-
gati se
звѣждати, -ѣм — žvižgati
тáне, -ета — svinčenka, krogla
кѣдати, -áм — trgati
лúпати, лúпáм — udarjati, biti
нѣзгодан, -дна, -дно — nepri-
jeten, nevaren
стропóштати, -áм се — zgruditi
se

тлѣ, тлá — tlo
пѣснути, -нѣм — črhnuti
мáкнути (мáһи), мáкнѣм —
ganiti se
òдáнлѣ — od tam, od tod
Б. запѣтати, зáпѣтáм — vpra-
šati

црвѣһ — črvič
чáст, -и, — čast; pogostitev,
pojedina
величина — velikost
гòрѣ (комп. од зáо) — hujši,
slabši
мòшче, -ета — fantič
òдáвно — zdavnaj
врѣбати, врѣбáм — prežati
пýкнути, -нѣм — počiti
нѣгде — nekje
копрцати, -áм се — cepetati,
brcati

брòд, брòда — ladja
бáр — vsaj
дýгме, -ета — gumb
һѣбе, -ета — odeja
пѣле, -ета — pišče
чòбáнче, -ета — pastirček
ýнуче, -ета — vnuček
сирòче, -ета — sirota
ждрѣбе, -ета — žrebe
бýре, -ета — sod
jѣка — odmev
испод, предл. с ген. — pod
обрáдити, обрáдѣм — obdelati
плòд, плòда — plod, sad
прòһи, прòһѣм се чѣра —
pustiti kaj

jàре, -ета — kozliček, kozica
ýочи, предл. с ген. — (dan) pred
пáрче, пáрчета — košček
властѣлин, -а — graščak,
plemenitaš

Вежба деветнаеста

лòш — slab, nesrečen; лòшѣ
сам срѣһѣ — sreča mi ni
naklonjena
магарѣһѣ — oslovski
кúд кáмо — mnogo
дѣзати, дѣжѣм — dvigati
двòжáк — dvojen
свѣтло — luč, svetloba
звýк, -а — zvok
грѣда — hlod

Вежба двадесета

òдлазак, -ска — odhod
опрòстити, опрòстѣм се —
posloviti se
рáзгледати, -áм — ogledati (si)
стáница — postaja
вѣка — vpitje
бýка — hrup
мòлити, мòлѣм — prositi
плáтити, плáтѣм — plačati
чѣкаоница — čakalnica
скòро — kmalu
нáпоље — ven
звѣждýк, -а — žvižg
лúпати, лúпáм — razbijati,
ropotati
дѣмити, -ѣм се — kaditi se
òдáтлѣ — od tod
ýдѣль — vedno
трчати, -ѣм — teči
зadòцнити, задòцнѣм — zamu-
diti, zakasniti
вòзовоһа — vlakovodja
зáтварати, зáтвáрáм — zapirati
завѣждати, -ѣм — zapiskati
свѣралица — piščalka
крѣнути, крѣнѣм — premakniti;
odriniti
стýп, стýпа — steber, drog

ишчезавати, ишчезāvām —
izginjati
хвѣтѣ се мрѣк — poč se dela
узбўдѣти, ўзбўдїм — razburiti
чѣкати, -ām — čakati

спрѣмѣње — priprava
пѣривѣј, -а — vrt
ѣколина — okolica
узлѣтѣти, -їм — vzleteti
кѣменї ўгалъ (-гль) — premog
лѣжити, -їм — kuriti
ѣштѣтити, -їм — poškodovati
водѣничнї — mliniski

Вежба двадесет и прва

їстѣрија — zgodovina
дѣпасти, дѣпаднѣм — pripasti
нѣслѣђе — nasledstvo
наджївети, -їм — preživeti
предѣње — izročilo
провѣсти, провѣдѣм — prebiti,
preživeti
изўчити сїтнѣ књїге — naučiti
se (drobno) pisati
стѣсати, -ām — prispeti
пѣднѣсити, пѣдносїм — prena-
šati, trpeti
злѣстављѣње — grdo ravnanje,
trpinčenje
нѣпослѣ — naposled
крўпан, -пна, -пно — debel,
močan
нѣдостїжан, -жна, -жно —
nedosegljiv
прїгрнўти, прїгрнѣм — ogrniti
прїгрнўо би — ogrnil je
ћўрак, -рка — kožuh
кўрјѣк, -а — volk
мрѣк — črn, temen
мѣђедина = мѣдведина — me-
dvedja koža
рѣдѣван, -вна, -вно — reden
ћѣрда — sablja
бўздѣвѣн, бўздѣвѣна — kij
пѣнекад — včasih
стрѣла — puščica

мѣгдѣн, мѣгдѣна — dvoboj
мнѣгѣбрѣјан, мнѣгѣбрѣјна, -о
— (mnogo)številen
ѣсобина — lastnost
срѣднѣвѣкѣвнї — srednjeveški
прѣвѣда — pravica
чѣстїтѣѣст, -ѣсти — poštenost
штїтїти, штїтїм — ščititi,
braniti
нѣвѣљан, -љна, -љно — v stiski,
nesrečen

мѣђа — meja
крїш, крїша — skala
нѣпорѣдо — vzporedno, drug
poleg drugega
ўдрїти, -їм = ўдарити
вїјати, вїјѣм се — poditi se
црн, црна, -о — črn
сїлазити, -їм — iti navzdol
пѣхѣр, пѣхѣра — čaša, kupica
пѣклопац, -пца — pokrov
ѣбѣрати, ѣбѣрѣм — podirati
кўкац, -кца — žuželka
пѣклизнўти, -нѣм — spodrsniti
спрѣва — priprava, orodje

Вежба двадесет и друга

А. бўдѣла — neumnež, neumnica
шѣћер, -а — sladkor
Б. грѣк, грѣка, -о — grenek
пѣрѣдба — primerjanje; пѣ-
редба прїдѣвѣ — stopnjeva-
nje pridevnikov
дугѣсїлазнї ѣкценат — dolg
potisnjen naglas
врўћ, врўћа, -е — vroč
грўб, грўба, -о — grob
крїњ, крїња, -е — okrnjen, okru-
šen
дѣлѣк, дѣлѣка, -о — oddaljen
спѣр — počasen
мѣк — mehak
трѣм — počasen, okoren
мѣч, мѣча — meč
гўја — kača

дѹшмāн, душмāна — sovražnik
 дозрѣвати, дозрѣвāм — dozorevati, zoreti
 бивати, бивāм — postajati
 дрѹм, дрѹма — cesta
 ўже, -ета — vgv
 канāп, канāпа — vrvica

Вежба двадесет и трећа

А. калѣндāр, календāра — koledar
 пѹст, пѹста, -о — pust, zapuščen
 ђстрво — otok
 свѣштеник, -а — duhovnik
 свѣтковати, -ујѣм — praznovati
 срѣчан, -чна, -чно — prisrčen
 издржāвāње — vzdrževanje
 плаветан, плаветна, -о — modrikast
 нѣ би ли — da bi
 јѣдро — jadro
 трāг, -а — sled
 одлѹчити, ђдлѹчѣм — skleniti
 изāбрати, изāберѣм — izbrati
 кѡра — skorja; lub
 зарезивати, запѣзујѣм — zareзовати, vrezovati
 цр̑та — črta
 бāвлѣње — bivanje
 зāтребā ми — postane mi potreben, -bna, -bno
 пѡдужѣ — precej dolgo
 пѣсница — pest
 испупчѣње — vzboklina
 ѹдољица — vdrtina, vdolbina
 прѣварити, -ѣм се — zmotiti se
 дѣсити, -ѣм се — primeriti se
 пѡгрешан, -шна, -шно — napračen
 ѣзвесно — gotovo
 слāгати, слāжѣм се — skladati se
 тāчан, -чна, -чно — točen
 пронāлазак, -ска — iznajdba
 ђбравати, -ујѣм — razveseliti
 нѣ могāше да не прѣкорѣ — ni mogel, da ne bi pogrjalal

Б. запѹтити, запѹтѣм — napotiti se
 пѡбеѣи, пѡбеѣнѣм — pobegniti
 испѣи, -чѣм — speči
 ђдѣм = ђтѣдѣм
 унѹтра — notri

збѣр = збрѡј, збрѡја — vsota
 остāтак, -тка — ostanek
 зѣмљотрѣс, -а = пѡтрес
 срѹшити, -ѣм — zrušiti, porušiti
 кѹбнѣи — kubični

Вежба двадесет и четврта

мѡмчиѣ, -а — fantič
 десѣтак, -тка — okoli deset
 пѣшицѣ — peš
 правѡ — prav
 сјāхати, -шѣм — razjahati
 ѹзјāхати, -шѣм — zajahati
 будалāштина — neumnost
 мāтор — star
 бāтина — palica
 стѣрати, -āм — zgnati, pognati
 дѡста — dosti, dovolj
 ђбāлити, ђбāлѣм — prevrniti
 свѣзати, свѣжѣм — zvezati
 стрāжнѣи — zadnji
 стѣзати, -жѣм — dohajati
 вѣhma — več, bolj
 ујѣдāнпѹт — hipoma, namah
 дрѣшити, дрѣшѣм — razvezovati

сāветовати, -ујѣм — svetovati
 ѹверити, -ѣм — prepričati

Вежба двадесет и пѣта

месѣцѣи = ген. множ. од месѣц
 жāлити, -ѣм — žalovati
 прѣстајати, -ѣм — nehavati
 ѹтешити, -ѣм — utolažiti
 тѣк штѡ — komaj
 плāч, -а — jok
 завѣсти, завѣдѣм се ѹ сан — zaspati
 прохѡдати, прѡхѡдāм — shoditi

опекотина — opeklina
загрлити, -йм — objeti
с тебе — zaradi tebe
одондā — od tedaj, odtlej

узājмити, узājмйм — posoditi
другāрица — tovarišica

Вежба двадесет и шеста

смѣде, аор. од смѣти, смѣм —
smeti, upati si
ударити, -йм на kòga — napasti
koga
òтворен — odprt, odkrit
савлāдати, савлāдāм — pre-
magati
придòбити, придобижēm — pri-
dobiti
приблījжити, приблījжйм се
— približati se
дòсетити, -йм се — spomniti se
лукавство — zvitost, pretkanost
находити, находйм се — po-
čutiti se
јаўкати, јаучēm — javkati,
tožiti

затрāжити, затрāжйм — za-
htevali
изузѣтак, -тка — izjema
сāзнати, -ām — izvedeti
рѣдак, -тка — vrstica
запета — vejica
спрѣзати, спрѣжēm — spregati
новчāница — denarnica
вòђа — vodja

Вежба двадесет и седма

супārнйк, -а — nasprotnik,
tekmeč
заўзѣти, заўзмēm — (za)vzeti
òштетити, -йм — oškodovati
жалба — pritožba
òтмичāр, -а — ugrabitelj
посāветовати, -ујēm kòga —
(na)svetovati komu

помірити, помірйм се —
spraviti se
рòбєнй брāт — rodni (pravi)
brat

плòдан, -дна, -дно — rodoviten
штò вйшѣ — čim več
колико гòд — kolikorkoli
сунчāнй — sončni

зāпѣти, зāпнēm — napeti; na-
peti vse sile; prizadeti si
отймāч, отймāча — ropar
грāмжљивац, -вца — lakomnež
из пѣтнйх жйлā — na vse
kriplje

пāшњāк, пāшњāка — pašnik
без дўшѣ — brezčuten
жѣдан, -дна, -дно — žejen
зāпадати, -ām — toniti
бѣднйк, -а — nesrečnež
ўмор, -а — utrujenost
бѣлега — znamenje

знāти, знām — znati; poznati
бўква — bukev
муштѣрија — kupec, odjemalec
йзлог, -а — izložba
кўтија — škatla

Вежба двадесет и осма

чāвка — kavka
сāкупити, -йм = скўпити, -йм
— zbrati
ствòрити, ствòрйм — ustvariti
шāрен, шарѣна, -о — pisan
мајстòрија — prevara, zvijača
постидѣти, -йм — osramotiti

прòһи, прòһēm: злò прòһи —
slabo se odrezati

Вежба двадесет и девета

прòдрѣти, прòдрēm — raztrgati
дòзнати, -ām — izvedeti
окāнити, окāнйм се чѣга —
odreči se čemu, opustiti kaj
одговāрати, одговāрām се —
izgovarjati se, opravičevati se

дѣвѣ, -а — črnilnik
сѣлаку нѣје мѡгло бѣти да нѣ
пѣше — kmet je moral na
vsak način pisati
кнѣга — pismo
трѡга = ген. од трѡје
нѣмѡм кѣд кѡмо — ne morem
drugače
ѡпанци трѣбајѹ — opanke so
potrebne

право ти рѣши — da ti po pra-
vici povem
проучити кнѣгу — prečitati
pismo

извињавати, извињавам се —
opravičevati se
плѹто — plutovina
ѡлово — svinec
плѹтати, -ам — plavati

PREGLED GRAMATIKE

Pismo

§ 1. Ćirilica i latinica

Srpskohrvatski jezik piše se ćirilskim ili latinskim slovima. Ćirilska slova čine azbuku, a latinska alfabet. Azbučni red je ovo:

Latinica	Ćirilica		
	rukopisna	štampana	kurzivna
a A	<i>a A</i>	а А	<i>а А</i>
b B	<i>б Б</i>	б Б	<i>б Б</i>
v V	<i>в В</i>	в В	<i>в В</i>
g G	<i>г Г</i>	г Г	<i>г Г</i>
d D	<i>д Д</i>	д Д	<i>д Д</i>
đ Đ	<i>ђ Ђ</i>	ђ Ђ	<i>ђ Ђ</i>
e E	<i>е Е</i>	е Е	<i>е Е</i>
ž Ž	<i>ж Ж</i>	ж Ж	<i>ж Ж</i>
z Z	<i>з З</i>	з З	<i>з З</i>
i I	<i>и И</i>	и И	<i>и И</i>
j J	<i>ј Ј</i>	ј Ј	<i>ј Ј</i>
k K	<i>к К</i>	к К	<i>к К</i>

Latinica

rukopisna

Ćirilica

štampana

kurzivna

l L

л Л

л Л

л Л

lj Lj

љ Љ

љ Љ

љ Љ

m M

м М

м М

м М

n N

н Н

н Н

н Н

nj Nj

њ Њ

њ Њ

њ Њ

o O

о О

о О

о О

p P

п П

п П

ū (п) П

r

р Р

р Р

р Р

s S

с С

с С

с С

t T

т Т

т Т

ū(m) T

ć Ć

ћ Ћ

ћ Ћ

ћ Ћ

u U

у У

у У

у У

f F

ф Ф

ф Ф

ф Ф

h H

х Х

х Х

х Х

c C

ц Ц

ц Ц

ц Ц

č Č

ч Ч

ч Ч

ч Ч

dž Dž

џ Џ

џ Џ

џ Џ

š Š

ш Ш

ш Ш

ш Ш

§ 2. Rečenični znaci

1. tačka (.)	6. uzvičnik (!)
2. zapeta ili zarez (,)	7. navodnici („“)
3. tačka i zapeta (;)	8. zagrada ()
4. dve tačke (:)	9. crta (—)
5. upitnik (?)	10. apostrof (')

Ti se znaci upotrebljavaju, uglavnome, kao u slovenačkom jeziku, osim zapete.

Zapeta uz zasebne reči

Zapeta odvaja od ostalih rečeničnih delova a) kao u slovenačkom jeziku: vokativ, apoziciju, reči u nabranjanju, reči u suprotnosti, imperativ;

b) umetnute reči, na pr.: *To je, bez sumnje, dobar znak. On je, dakle, rđav čovek. Ta, zaboga, videće vas!*

Zapeta uz rečenice

1. Sve naporedo složene rečenice obično se odvajaju zapetom, dakle ne samo one koje se počinju svezicama *ali, nego, već, zato, dakle, samo* nego i one koje se počinju svezicama *i, pa, ni, ili*.

Na pr. *Gôst će otići, ali će domaćin ostati. Nije mèni mòja ràna téška, već je mèni na sŕdāšcu tēško. Krāva je mòja, dākale je mòje i tēle. Svē ću učiniti, sāmō ga nēću opoménuti.*

Kiša pādā, i sūnce sijā. Dāće Bôg, pa će dōbro biti. Ili grmī, iP se zēmlja trēsē.

2. a) Zavisne rečenice odvajaju se zapetom, ako se počinju svezicama *ako; premda, iako; jer, budući da; (tako) da*.

Na pr. *Svē òvō dāću tēbi, ako pādnēš i pòklontš mi se. Dòšao je, iāko nije jāvio. Nisam dòšao, jer nisam mōgao. Ōn je pòsve osirōmašio, (tākō) da već nije imao ni òpanākā.*

b) Sve ostale zavisne rečenice (koje se počinju rečama *da, neka, kada, čim, dok, pošto; kako, kao da; nego, negoli; koji, ko, čiji, što, kakav, gde, kuda*) ne odvajaju se zapetom.

Na pr.: *Dòšao sam da vas pòzdravīm. Dóći ću kad būdēm imao vrēmēna. Ōn rādī kako mu sávest nālāžē. Kāžā da tō nije istina. Pās kòjt lāje ne ūjēda. Svi pitaju ko je to učinio.*

Pamti. Kad zavisne rečenice stoje pred glavnom rečenicom, one se odvajaju zapetom: *Kad būdēm imao vrēmēna, dóći ću.*

Glasovi

Samoglasnici

§ 3. Samoglasnici srpskohrvatskoga jezika

Samoglasnici (vokali) su *a, e, i, o, u* i katkada *r* (*mrtav, prst*). U srpskohrvatskom jeziku nema poluglasa kao u slovenačkome (*pes, star^{ec}*, izgov. *pəs, star^{əc}*).

§ 4. Dugi i kratki samoglasnici

Samoglasnici su dugi ili kratki.

U reči *dan* je *a* dugo; ono se izgovara otegnuto kao da su dva *a*: *daan*. Tako još *glava* (izgovori *glaava*), *zec* (*zeec*), *početak* (*počeetak*), *sin* (*siin*), *srna* (*srrna*)...

U rečima *brat, magla, riba, selo* svi su samoglasnici kratki.

§ 5. Akcenti

1. Dugi samoglasnici izgovaraju se tako da glas pada ili da se diže. Tako u reči *dan* jačina glasa *a* silazi s visine na niže kao da *a* izgovaramo u dva zloga bez prekida: *dān*. U reči *glava* jačina glasa *a* u prvom slogu uzlazi iz nizine na više kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *glāva*.

2. Takvu razliku opažamo i kod kratkih samoglasnika. U reči *brat* glas pada, ali vrlo brzo (brže nego u reči *dan*), jer je slog kratak. U reči *magla* glas se u prvom slogu diže, ali kraće vremena nego u reči *glava*, jer je slog kratak.

Prema tome razlikujemo dva silazna akcenta (glas pada: *dan, brat*) i dva uzlazna (glas se diže: *glava, magla*).

Silazni akcenat na dugom slogu zove se dugosilazni; beleži se znakom $\sim$ (*dān*);

silazni akcenat na kratkom slogu zove se kratkosilazni; beleži se znakom $\smile$ (*brāt*);

uzlazni akcenat na dugom slogu zove se dugouzlazni; beleži se znakom $\acute{}$ (*glāva*);

uzlazni akcenat na kratkom slogu zove se kratkouzlazni; beleži se znakom $\grave{}$ (*māgla*).

- Primeri: 1. dān, zēc, sīn, grōblje, sūnce, cĕkvica ...
 2. brāt, brēme, rība, pōlje, vūna, vīt ...
 3. glāva, početak, prepisivati, nōževi, posūditi, srna ...
 4. māgla, sēlo, biser, pòtok, sùza, mrtav ...

Ne naglašeni samoglasnici su obično kratki, ali mogu biti i dugi. Tu dužinu beležimo znakom ^ˉ: idēm, mīslīm, vrédīm, pītām, jùnāk, náredník, stārācā.

§ 6. Istočni i južni izgovor

U mnogim rečima govori se na istoku *e* (*cvēt, déte, pēsma, óvde*), a na jugu *ije* ili *je* (*cvījet, dijète, pjēsma, óvdje*). Prema tome razlikujemo istočni (ekavski) i južni (ijekavski) izgovor.

1. Ako je u istočnom izgovoru *dugo e*, govori se u južnom redovno *ije*;

ako je u istočnom izgovoru *kratko e*, govori se u južnom redovno *je*.

2. Ispred *o* i *j* stoji u južnom izgovoru *i* mesto *je*: *cĭo* (ist. *cĕo*), *vīdio* (ist. *vīdeo*), *grĭjati* (ist. *grĕjati*).

§ 7. Nepostojano *a*

Stārac — gen. *stārca*, dat. *stārcu* ...; *pās* — *psā, psū* ...;

dōbar — ž. r. *dōbra*, sr. r. *dōbro*; *krātak* — *krātka, krātko* ...;

ōsam — *ōsmī*; *sēdam* — *sēdmī*.

Glas *a* koji u jednim oblicima iste reči stoji, a u drugima ga nema zove se *nĕpostojānō a*.

U slovenačkom jeziku mesto njega stoji poluglas (*ə*): *star-ec* (izgov. *starəc*), *pes*, *dober*, *kratek*, *osem*, *sedem*.

Suglasnici

§ 8. Deoba suglasnika

1. Suglasnici se dele u palatalne i tvrde. Danas su palatalni *j, lj, nj, ċ, đ*; nekad ih je bilo više, ali su danas postali tvrdi (na pr. *č, ž, š, c*).

2. Suglasnici se još dele u

a) zvučnĕ:

<i>b</i>	<i>d</i>	<i>g</i>	<i>z</i>	<i>ž</i>	<i>đ</i>	<i>dž</i>	<i>v</i>		
----------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------	----------	--	--

b) bĕzvučnĕ:

<i>p</i>	<i>t</i>	<i>k</i>	<i>s</i>	<i>š</i>	<i>ć</i>	<i>č</i>	<i>f</i>	<i>h</i>	<i>c</i>
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

3. Glasova *ć* i *d* nema u slovenačkom jeziku. Glas *ć* se izgovara mekše nego *č* (sredina jezika prilazi mestu iza gornjih prednjih zuba); *d* se izgovara na istom mestu gde i *ć*, samo je zvučno.

Glas *dž* (*y*) je isti glas kao *ć* u slovenačkim rečima *določba*, *opravičba*.

§ 9. Jednačenje suglasnika

I. Zvučni i bezzvučni suglasnik (v. § 8₂) ne mogu stajati jedan do drugoga u istoj reči, nego se moraju izjednačiti, tj. prvi se mora menjati prema drugome:

a) ako je drugi suglasnik bezzvučan, mora i prvi postati bezzvučan (*vrábac* — *vráp-ca*; *slādak* — *slāt-ka*; *bêg* — *bèk-stvo*; *nīzak* — *nīs-ka*; *téžak* — *téš-ka*; *òmeđak* — *òmeć-ka*);

b) ako je drugi zvučan, mora i prvi postati zvučan (*tōp* — *tōb-džija*; *svāt* — *svā-d-ba*; *svāk* — *svāg-da*; *glās* — *glāz-ba*).

Ne menja se *v* ispred bezzvučnoga suglasnika: *ov-ca*, *kolev-ka*.

I slovenački jezik poznaje ovo jednačenje, samo se ono u pismu ne beleži (etimološki pravopis). U srpskohrvatskom jeziku se piše onako kako se govori (fonetski pravopis).

II. Suglasnici *s* i *z* prelaze ispred palatalnih suglasnika u *š* i *ž*: *lišće* (slov. listje); *māšču* (slov. mastjo), *mišlju* (slov. mislijo), *bōjāžnju* (slov. bojaznijo); *plèšču* (futura glagola plesti), *dověšču* (futura glagola dovesti).

§ 10. Prelaženje suglasnika *k*, *g*, *h*

1. Suglasnici *k*, *g*, *h* ispred samoglasnika *e* prelaze u *č*, *ž*, *š*.

Vokativ: *dāče* (od dak-e), *drūže* (od drug-e), *sirōmaše* (od siromah-e); prezent: *pèč-ēm* (od pek-em), *striž-ēm* (od strig-em), *vrš-ēm* (od vrh-em); aorist: *pěč-e* (od pek-e), *dīž-e* (od dig-e).

2. Suglasnici *k*, *g*, *h* ispred samoglasnika *i* prelaze u *c*, *z*, *s*.

Dativ i lokativ jedn. imenica ženskoga roda: *rūci*, *u rūci* (od ruk-i), *knjīzi* (od knjig-i), *snāsi* (od snah-i).

Množina imenica muškoga roda (osim gen. i ak.): *dáci*, *dácima* (od *đak-i[ma]*); *drúzi*, *drúzima* (od *drug-i[ma]*); *siròmasi*, *siròmasima* (od *siromah-i[ma]*).

Imperativ: *pèci* (od *pek-i*), *strízi* (od *strig-i*), *vrsi* (od *vrh-i*).

Imperfekt: *pècijāh* (od *pek-ijah*), *strízijāh* (od *strig-ijah*).

§ 11. Prelaženje suglasnika *c* u *č*

Suglasnik *c* prelazi u *č* ispred *-e* u vokativu jednine imenica muškoga roda: *stríc* — *stríč-e*, *stárče*, *trǵovče*.

§ 12. Jotovanje suglasnika

Kad stoji glas *j* iza nekih suglasnika, spaja se s njima. To spajanje zove se jotovanje.

<i>k + j</i> prelazi u <i>č</i>	<i>c + j</i> prelazi u <i>č</i>
<i>g + j</i> „ „ <i>ž</i>	<i>z + j</i> „ „ <i>ž</i>
<i>h + j</i> „ „ <i>š</i>	<i>s + j</i> „ „ <i>š</i>
<i>t + j</i> „ „ <i>ć</i>	<i>ć + j</i> „ „ <i>ć</i>
<i>d + j</i> „ „ <i>đ</i>	<i>đ + j</i> „ „ <i>đ</i>
<i>p + j</i> „ „ <i>plj</i>	<i>r + j</i> „ „ <i>r</i>
<i>b + j</i> „ „ <i>blj</i>	<i>nj + j</i> „ „ <i>nj</i>
<i>m + j</i> „ „ <i>mlj</i>	<i>lj + j</i> „ „ <i>lj</i>
<i>v + j</i> „ „ <i>vlj</i>	

Jotovanje dolazi najčešće u komparativu, u prezentu, u imperfektu, u glagolskom pridevu trpnom i u instr. jednine imenica ženskoga roda na suglasnik.

Komparativ: *jāči* (od *jak-ji*), *drāžī*, *sūšī*, *žūći*, *blēđī*, *nīžī*, *vīšī*, *vrūći*, *rīđī*, *skūpljī*, *grūbljī*, *življī*, *šīrī*, *křnjī*.

Prezent: *vičem* (od *vik-jem*), *lāžēm*, *jāšem*, *krēcēm*, *glōđēm*, *mīčem*, *vēžēm*, *pīšem*, *kāpljēm*, *zōbljēm*, *hrāmljēm*, *ōrēm*.

Imperfekt: *lēcāh* (od *let-jah*), *vīđāh*, *vōžāh*, *nōšāh*, *ljūbljāh*, *trǵpljāh*, *māmljāh*, *slāvljāh*.

Glagolski pridev trpni: *kīčen* (od *kit-jen*), *rōđen*, *bāčen*, *vōžen*, *nōšen*, *kūpljen*, *slōmljen*, *stvōren*, *ūmānjen*.

Instrumental jednine: *pāmēću* (od *pamet-ju*), *zāpovēđu*, *kāplju*, *zōblju*, *ōzīmlju*, *ljūbavljū*, *nōću*, *čāđu*, *obītēlju*.

Isporedi još: *cvêće*, *lâđa*, *kòplje*, *pòdněblje*, *zdrâvlje* — slov. cvetje, ladja, kopje, podnebjje, zdravje.

§ 13. Prelaženje suglasnika *l* u *o*

1. Mesto slovenačkog *-l* na kraju reči u srpskohrvatskom jeziku stoji *-o*: *bîo*, *sèdeo*, *dăo*, *kôtao*, *mîsao* — slov. bil, sedel, dal, kotel, misel.

2. *l* na kraju sloga pretvara se *l* u *o*: *žêtelac*, gen. *žêteo-ca*, *prâtio-ca*.

3. Ako ima pred tim *o* još jedno *o*, onda se oba sliju u dugo *o*: *stô* (od *stoo*, slov. stol), *stô-ca* (od *stoo-ca*, stol-ca).

§ 14. Ispadanje suglasnika

1. Od dva jednaka suglasnika jedan ispada: *iza* (slov. izza), *odéлити* (slov. oddeliti). Udvojeni suglasnik piše se samo u superlativu prideva koji se počinju suglasnikom *j*: *nâjjaci*, *nâjjûžnji*.

2. *t* i *d* ispadaju ispred *c* i *č*: *ôtac*, gen. *ôca* (od ot-ca); *súdac*, gen. *súca* (od sud-ca); vok. *ôče* (od ot-če), vok. *sûče* (od sud-če).

3. Suglasnik *t* ispada između dva suglasnika od kojih je prvi *s* ili *š*, a drugi *k*, *m*, *n*, *nj*: *listak*, gen. *líska* (slov. listka); *ústa* — *ûsmeno* (od ustmeno); *bôlestan* — *bôlesna* (od bolestna); *gòdište* — *gòdišnjî* (od godištnji).

Suglasnik *d* ispada, ako se nalazi između *z* (*ž*) i *n*: *grôzdan* — *grôzna* (od grozdna); *nûždan* — *nûžna* (od nuždna).

Reči

§ 15. Vrste reči

1. imenica (supstantiv)	} promenljivice	6. predlog (prepozicija)	} nepromenljivice
2. pridev (adjektiv)		7. prilog (adverb)	
3. zamenica (pronomen)		8. svezica (konjunkcija)	
4. broj (numeral)		9. uzvik (interjekcija)	
5. glagol (verb)			

Promenljivice imaju osnovu (*žen-*, *nos-*) i završetke, koji se dodaju osnovi (*žen-a*, *žen-e*, *žen-i* . . . ; *nos-im*, *nos-iš* . . .).

Imenice

§ 16. Rod, broj i padeži

1. Imenice su a) muškoga roda (*jèlen, grād; priјatelj, krāj*)
 b) ženskoga „ (*kūća; rēč*)
 c) srednjega „ (*sèlo; pòlje; ime; táne*).

2. Imenice se menjaju (dekliniraju). U promeni (deklinaciji) razlikujemo dva broja (jedinu i množinu) i sedam padeža (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental).

§ 17. Promena imenica muškoga roda

Imenice na

tvrdi suglasnik

palatalni suglasnik

Jednina :

Nom.	<i>jèlen, grād</i>	<i>priјatelj, krāj</i>
gen.	<i>jèlen-a, grāda</i>	<i>priјatelj-a, krāj-a</i>
dat.	<i>jèlen-u</i>	<i>priјatelj-u</i>
ak.	<i>jèlen-a, grād</i>	<i>priјatelj-a, krāj</i>
vok.	<i>jèlen-e!</i>	<i>priјatelj-u!</i>
lok.	<i>jèlen-u</i>	<i>priјatelj-u</i>
instr.	<i>jèlen-om</i>	<i>priјatelj-em</i>

Množina :

Nom.	<i>jèlen-i, grād-ov-i</i>	<i>priјatelj-i, krāj-ev-i</i>
gen.	<i>jèlèn-ā, grad-óv-ā</i>	<i>priјatelj-ā, kraj-év-ā</i>
dat.	<i>jèlen-ima</i>	<i>priјatelj-ima</i>
ak.	<i>jèlen-e</i>	<i>priјatelj-e</i>
vok.	<i>jèlen-i!</i>	<i>priјatelj-i!</i>
lok.	<i>jèlen-ima</i>	<i>priјatelj-ima</i>
instr.	<i>jèlen-ima</i>	<i>priјatelj-ima</i>

Napomene

1. Nom. jednine. a) Imenice muškoga roda na **-o** i **-e** koje su imena lica i životinja menjaju se kao *jèlen*; samo im je vok. jednak nominativu. To su imenice kao *Márko, Vúle, Bóžo, zèlènko, brále*.

b) *-I* na kraju reči prelazi u *-o*: *kòtao*, *pòsao*, *pàkao* (slov. kotel, posel, pekel). U ostalim padežima ostaje *I*: *kòtla*, *kòtlu* . . ., *pòsla*, *pòslu* . . ., *pàkla*, *pàklu* . . . (§ 13).

2. Gen. jednine. a) *t* i *d* ispadaju ispred suglasnika *c*: *òca* (nom. *òtac*), *súca* (nom. *súdac*). Tako i u svim padežima gde ima *c* (§ 14₂).

b) *-I* na kraju sloga prelazi u *o*: *žèteo-ca* (žetel-ca, ispor. nom. *žètelac*). Ono prelazi još u svim padežima, osim gen. množine (§ 13).

3. Ak. jednine. Imenice koje znače živa bića imaju akuzativ jednak genitivu (*jèlen-a*, *prijatelj-a*), a onima koje znače stvari, akuzativ jednak je nominativu (*grād*, *krāj*).

4. Vok. jednine. a) Imenice koje se u nom. jednine svršuju na tvrdi suglasnik imaju završetak *-e* (*jèlen-e*), a koje se svršuju na (stari ili današnji) palatalni suglasnik imaju *-u* (*prijatelj-u*).

b) Ispred *-e* prelaze *c* i *k* u *č*, *g* u *ž*, *h* u *š* (§ 10—11): *strič-e*, *stârč-e*; *dâč-e*, *drůž-e*, *siròmaš-e*.

c) *t* i *d* ispadaju ispred *č*: *òče* (nom. *òtac*), *sûče* (nom. *súdac*).

5. Instr. jednine. Iza tvrdih suglasnika stoji završetak *-om* (*jèlen-om*), a iza palatalnih (starih i današnjih) završetak *-em* (*prijatelj-em*, *stârc-em*).

6. Nom. množine. a) Suglasnici *k*, *g*, *h* prelaze u *c*, *z*, *s*: *dâk* — *dâc-i*, *drůg* — *drůz-i*, *siròmah* — *siròmas-i*. Tako biva i u vok., dat., lok. i instr. množine (§ 10).

b) Neke imenice dobijaju u množini na osnovu *-ov* (ako se osnova svršuje na tvrdi suglasnik) ili *-ev* (ako se osnova svršuje na palatalni suglasnik). Takva se množina zove duga množina.

Jednosložne imenice imaju samo dugu množinu (*tòp-ov-i*, *šin-ov-i*, *bròj-ev-i*) ili samo kratku (*kònj-i*, *ps-i*, *čfv-i*, *přst-i*, *Rūs-i*), ali ponajviše imaju dugu i kratku (*glās-ovi* ili *glāsi*, *drůg-ovi* ili *drůzi*, *miš-evi* ili *miši*).

Dvosložne imenice imaju samo kratku množinu (*jèleni*, *lònci*), malo ih ima samo dugu (*tròšk-ovi*, *tòčk-ovi*), a neke i dugu i kratku (*sokòl-ovi* ili *sokòli*, *gòlub-ovi* ili *gòlūbi*, *slūča-jevi* ili *slūčaji*).

Trosložne i višesložne imenice imaju samo kratku množinu (*trgovci-i, vodeničari-i*).

c) Gotovo sve imenice koje znače ljude pa se u nom. jednine svršuju na **-in** odbacuju u množini taj nastavak: *kućan-in* — *kućan-i*, *Srb-in* — *Srb-i*, *hrišćan-in* — *hrišćan-i*.

7. Gen. množine. Koje imenice imaju nepostojano **a** u nom. jednine, imaju ga i u gen. množine: *stārac* — *stārāc-ā*; tako i *vrābāc-ā*, *trgovāc-ā*, *lovāc-ā*, *žetelāc-ā*.

8. Imenica **věče**, *věčera* . . . je u jednini muškoga ili srednjega roda. Ako glasi *věčēr*, *věčeri* . . ., onda je ženskoga roda. U množini je uvek ženskoga roda: *věčeri*, *večèrì* . . .

9. Imenica **čovek** glasi u množini u nom. i vok. *ljūdi*, u gen. *ljūdī*, u dat., lok. i instr. *ljūd(i)ma*, u ak. *ljūde*.

10. Imenica **dān** obično se menja: *dān*, *dāna*, *dānu* . . .

§ 18. Promena imenica ženskoga roda na **-a**

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>kūc-a</i>	<i>kūc-e</i>
gen.	<i>kūc-ē</i>	<i>kūc-ā</i>
dat.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
ak.	<i>kūc-u</i>	<i>kūc-e</i>
vok.	<i>kūc-o!</i>	<i>kūc-e!</i>
lok.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
instr.	<i>kūc-ōm</i>	<i>kūc-ama</i>

Napomene

1. Dat. i lok. jednine. Suglasnici **k, g, h** prelaze ispred **i** u **c, z, s** (§ 10₂): *mūk-a* — *mūc-i*, *māj-c-i*; *slōg-a* — *slōz-i*, *knjiz-i*; *snāh-a* — *snās-i*, *svrs-i*.

2. Vok. jednine. Trosložne i višesložne imenice na **-ica** imaju u vok. obično završetak **-e**: *sèstrice*, *mājčice*.

3. Gen. množine. Mnoge imenice koje imaju ispred **-a** u nom. jednine bar dva suglasnika (*pěsm-a*) umeću u gen. množine između ta dva suglasnika nepostojano **a**: *pěsāmā*, *děvojākā*, *ovācā*, *sestārā*.

Između *st*, *št*, *zd*, *žd* ne umeće se nepostojano **a**; gen. množine: *krāstā*, *tāštā*, *zvézda*, *nūžda*.

§ 19. Promena imenica ženskoga roda na suglasnik

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>rêč</i>	<i>rêč-i</i>
gen.	<i>rêč-i</i>	<i>rêč-ŭ</i>
dat.	<i>rêč-i</i>	<i>rêč-ima</i>
ak.	<i>rêč</i>	<i>rêč-i</i>
vok.	<i>rêč-ŭ!</i>	<i>rêč-ŭ!</i>
lok.	<i>rêč-i</i>	<i>rêč-ima</i>
instr.	<i>rêč-ju</i> ili <i>rêč-ŭ</i>	<i>rêč-ima</i>

Napomene

1. Instr. jednine. a) Završetak je **-ju** (slov. -jo), ali kad pred imenicom stoji pridev, zamenica ili predlog, može da bude i završetak **-i**: *Māžē se māšću*. — *Māžē se dōbrōm māšću* (*māsti*). *Svōjōm rêčju* (*rêči*). *Sa žālošću* (*žālosti*).

b) Suglasnik **j** od završetka **-ju** veže se s različnim suglasnicama po pravilima jotovanja (§ 12): *pāmēću* (od pamet-ju), *zāpovēđu* (od zapoved-ju), *kāplju* (od kap-ju), *zōblju* (od zob-ju), *ōzimlju* (od ozim-ju), *ljūbavlju* (od ljubav-ju), *nōću* (od noć-ju), *čādju* (od čađ-ju), *obūtelju* (od obitelj-ju).

Bez promene ostaje suglasnik **r**: *stvārju*.

Suglasnici **s** i **z** prelaze ispred palatalnih suglasnika u **š** i **ž**: *mīšlju* (od mislju), *māšču* (masću), *bōjāžnju* (bojaznju) (§ 9).

2. Imenica **kčŭ** ima (osim nom. jednine) sve oblike po obrascu *rêč*: **kčŭ**, *kčēr-i*, *kčēr-i*, *kčēr* ...

3. Imenica **māti** menja se u jednini kao u slovenačkom jeziku, osim instr. jedn., koji glasi *māter-ōm*. U množini menja se po obrascu *kūča*.

§ 20. Promena imenica srednjega roda

Jednina:

	A.		B.	
Nom.	<i>sěl-o</i>	<i>pōlj-e</i>	<i>ime</i>	<i>táne</i>
gen.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>imen-a</i>	<i>tánet-a</i>
dat.	<i>sěl-u</i>	<i>pōlj-u</i>	<i>imen-u</i>	<i>tánet-u</i>
ak.	<i>sěl-o</i>	<i>pōlj-e</i>	<i>ime</i>	<i>táne</i>
vok.	<i>sěl-o!</i>	<i>pōlj-e!</i>	<i>ime!</i>	<i>táne!</i>
lok.	<i>sěl-u</i>	<i>pōlj-u</i>	<i>imen-u</i>	<i>tánet-u</i>
instr.	<i>sěl-om</i>	<i>pōlj-em</i>	<i>imen-om</i>	<i>tánet-om</i>

Množina :

Nom.	<i>sěl-a</i>	<i>pòlj-a</i>	<i>imèn-a</i>	<i>tanèt-a</i>
gen.	<i>sěl-ā</i>	<i>pólj-ā</i>	<i>imén-ā</i>	<i>tanét-ā</i>
dat.	<i>sěl-ima</i>	<i>pòlj-ima</i>	<i>imèn-ima</i>	<i>tanèt-ima</i>
ak.	<i>sěl-a</i>	<i>pòlj-a</i>	<i>imèn-a</i>	<i>tanèt-a</i>
vok.	<i>sěl-a!</i>	<i>pòlj-a!</i>	<i>imèn-a!</i>	<i>tanèt-a!</i>
lok.	<i>sěl-ima</i>	<i>pòlj-ima</i>	<i>imèn-ima</i>	<i>tanèt-ima</i>
instr.	<i>sěl-ima</i>	<i>pòlj-ima</i>	<i>imèn-ima</i>	<i>tanèt-ima</i>

Napomene

A. 1. Instr. jednine. Iza tvrdih suglasnika stoji završetak **-om** (*sěl-om*, *písm-om*), a iza palatalnih (starih i današnjih) završetak **-em** (*pòlj-em*, *kòplj-em*, *sunc-em*).

2. Gen. množine. Koje imenice imaju ispred **-o** ili **-e** u nom. jednine dva suglasnika (*písm-o*, *kòplj-e*), one umeću između njih u gen. množine nepostojano **a**: *pîsāmā*, *kopālja*, *vesāla*, *rēbārā*.

3. Imenica **dŕvo** menja se u jedn. *dŕvo*, *dŕva*... ili *dŕvo dŕveta*... i znači ono što slovenački „drvo“ ili „drevo“. Množina glasi *dŕva*, *dŕvā*, *dŕvima*... (= slov. „drva“) ili *dŕveta*, *dŕvétā*, *dŕvètima*... (= slov. „drevesa“).

4. Imenica **kòlo** (gen. *kòla*, dat. *kòlu*) = slov. „kolo“, „krog“. Množina glasi *kolèsa* (= slov. „kolesa“) ili *kòla* (= slov. „krogi“, „voz“).

5. Imenice **òko** i **ũho** menjaju se u jednini kao *sèlo* (gen. *òka*, *ũha*...). U množini (nom. *òči*, *ũši*) su ženskoga roda i menjaju se po obrascu *rêč*. Gen. množ. im je dvojak: *òči* ili *òči-jā*, *ũši* ili *ũši-jā*.

B. Kao *ime* menjaju se imenice kojima se osnova u svim padežima, osim nom. jedn., svršuje na **-n** (*brême*, *brēmēn-a*; *vrême*, *plême*, *rāme*), a kao *tāne* one kojima se osnova svršuje na **-t** (*dùgme*, *dùgmet-a*; *čēbe*, *tèle*, *pìle*, *čòbānce*, *mòmče*, *ũnuče*, *siròče*, *đáče*, *ždrēbe*, *jāgnje*, *déte*).

Množina. Imenice s osnovom na **-t** retko imaju množinu. Imaju je na pr. imenice *tāne*, *dùgme*, *čēbe* — *tanèta*, *dugmèta*, *čebèta*.

Mesto množine ostalih imenica služe zbirne imenice ženskoga roda na **-ād**: *têlād*, *pîlād*, *čòbančād* . . . Imenica *déte* ima mesto množine oblik *dèca*.

Imenice na **-ād** menjaju se kao *rêč* (*zâpovêd*), ali mogu u dat., lok. i instr. imati završetak **-ma**: *telád-ma*.

§ 21. Zbirne imenice

Zbirne imenice *brāca*, *gospòda*, *vlastèla*, *dèca*, *têlād*, *pîlād*, *čòbančād*, *mòmčād* . . . (jedn. *brāt*, *gospòdin*, *vlastèlin*, *déte*, *tèle*, *pîle*, *čòbanče*, *mòmce* . . .) su po obliku u jednini, ali pokazuju množinu jednakih lica ili životinja.

Ako su te zbirne imenice subjekt, onda predikat stoji obično u množini: *Dèca skâcū*. *Mòmčād pèvajū*.

Dodaci uz te imenice i pridevne reči predikata ostaju u jednini u ženskom rodu: *Mâlā dèca su živa*. *Nāša mòmčād su vēsela*.

Pridevi

§ 22. Određeni i neodređeni pridevi

Ako je pridev dodatak nepoznata predmeta ili lica, u neodređenom je obliku (*stār*, *stāra*, *stāro*; *dōbar*, *dōbra*, *dōbro*); ako je dodatak poznata ili već spomenuta predmeta ili lica, u određenom je obliku (*stārī*, *stāra*, *stārō*; *dōbrī*, *dōbrā*, *dōbrō*).

§ 23. Promena neodređenih prideva

	muški	ženski	srednji rod
	Jednina:		
Nom.	<i>nōv (tūd)</i>	<i>nōv-a (tūd-a)</i>	<i>nōv-o (tūd-e)</i>
gen.	<i>nōv-a</i>	<i>nōv-ē</i>	<i>nōv-a</i>
dat.	<i>nōv-u</i>	<i>nōv-ōj</i>	<i>nōv-u</i>
ak.	<i>nōv-a, nōv</i>	<i>nōv-u</i>	<i>nōv-o</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nōv-u</i>	<i>nōv-ōj</i>	<i>nōv-u</i>
instr.	<i>nōv-īm</i>	<i>nōv-ōm</i>	<i>nōv-īm</i>

Množina :

Nom.	<i>nõv-i</i>	<i>nõv-e</i>	<i>nõv-a</i>
gen.	<i>nõv-ih</i>	<i>nõv-ih</i>	<i>nõv-ih</i>
dat.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>
ak.	<i>nõv-e</i>	<i>nõv-e</i>	<i>nõv-a</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>
instr.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>

Napomena. Završeci za m. i sr. rod jednine su, osim u instr., jednaki završecima imenica m. i sr. roda. Ta se promena zbog toga zove i imenska.

§ 24. Promena određenih prideva

muški rod

srednji rod

Jednina :

Nom.	<i>nõv-ī</i>	<i>tùd-ī</i>	<i>nõv-õ</i>	<i>tùd-ē</i>
gen.	<i>nõv-õg(a)</i>	<i>tùd-ēg(a)</i>	<i>nõv-õg(a)</i>	<i>tùd-ēg(a)</i>
dat.	<i>nõv-õm(u),</i> -õme	<i>tùd-ēm(u)</i>	<i>nõv-õm(u),</i> -õme	<i>tùd-ēm(u)</i>
ak.	<i>nõv-õg(a), nõv-ī</i>	<i>tùd-ēg(a), tùd-ī</i>	<i>nõv-õ</i>	<i>tùd-ē</i>
vok.	<i>nõv-ī</i>	<i>tùd-ī</i>	<i>nõv-õ</i>	<i>tùd-ē</i>
lok.	<i>nõv-õm(e)</i>	<i>tùd-ēm(u)</i>	<i>nõv-õm(e)</i>	<i>tùd-ēm(u)</i>
instr.	<i>nõv-īm</i>	<i>tùd-īm</i>	<i>nõv-īm</i>	<i>tùd-īm</i>

Množina :

Nom.	<i>nõv-ī (tùdī)</i>	<i>nõv-ā (tùdā)</i>
gen.	<i>nõv-ih</i>	<i>nõv-ih</i>
dat.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>
ak.	<i>nõv-ē</i>	<i>nõv-ā</i>
vok.	<i>nõv-ī</i>	<i>nõv-ā</i>
lok.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>
instr.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>

Ženski rod: promena je ista kao u neodređenih prideva (§ 23), samo je samoglasnik u završetku svih padeža dug (*nõvā, tùdā*).

Napomene

1. Kojim se pridevima osnova svršuje na tvrdi suglasnik, oni primaju u muškom i srednjem rodu završetke **-og(a)**,

-om(u) . . . , a pridevi s osnovom na (stari ili današnji) palatalni suglasnik primaju **-eg(a)**, **-em(u)** . . .

2. U dat., lok. i instr. množ. uzima se oblik na **-ima** kad je pridev sam: *Pomòzi glâdnīma!* Pred imenicom stoji uvek oblik na **-im**: *Pomòzi glâdnīm pīcama!*

§ 25. Poredba prideva

Pridevi imaju tri stepena: prvi stepen ili pozitiv, drugi stepen ili komparativ, treći stepen ili superlativ.

Komparativ pravi se nastavcima I. **-ji**, **-ja**, **-je**; II. **-iji**, **-ija**, **-ije**; III. **-ši**, **-ša**, **-še**.

I. -ji, -ja, -je

1. Nastavak **-ji** imaju jednosložni pridevi sa dugosilaznim (˘) akcentom (*jâk*, *drâg*, *sûh* itd.); **j** od nastavka spaja se sa suglasnicima po pravilima jotovanja (§ 12): *jâčī* (od *jak*-ji), *drâžī* (od *drag*-ji), *sûšī* (od *suh*-ji), *žûčī* (od *žut*-ji), *blēđī* (od *bled*-ji), *břžī* (od *brz*-ji), *vrûčī* (od *vruć*-ji), *rīđī* (od *riđ*-ji), *skûpljī* (od *skup*-ji), *grûbljī* (od *grub*-ji), *življī* (od *živ*-ji), *křnjī* (od *krnj*-ji); — **s** ispred palatalnog suglasnika prelazi u **š** (§ 9): *čvrščī* (od *čvrst*-ji).

Pamti. I pridevi *dûg* i *tīh* imaju komparativ s nastavkom **-ji**: *dûžī*, *tīšī*.

2. Nastavak **-ji** imaju i dvosložni pridevi na **-ak** i **-ok**, ali gube u komparativu **-ak** i **-ok** (*krâtak*, *slâdak*, *visok* itd.); **j** od nastavka spaja se sa suglasnicima po pravilima jotovanja (§ 12): *krâčī* (od *krat*-ji), *slâđī* (od *slad*-ji), *nīžī* (od *niz*-ji), *višī* (od *vis*-ji), *dûbljī* (od *dub*-ji), *šīrī* (od *šir*-ji), *tânjī* (od *tan*-ji); — **s** ispred palatalnog suglasnika prelazi u **š** (§ 9): *žěščī* (*žest*-ok).

Pridev *těžak* glasi u komparativu *těžī*.

Slično kao pridevi na **-ak** i **-ok** prave komparativ *dâlek* i *děbeo*: *dâlījī*, *děblījī*.

II. -iji, -ija, -ije

1. Nastavak **-iji** imaju jednosložni pridevi sa kratkosilaznim (˘) akcentom: *čīst* — *čīst-iji*, *lòšījī*, *nòvijī*, *slâbijī*, *spòrijī*, *stàrijī*, *střmījī*, *zdrâvijī*.

Nastavak **-iji** dobijaju i neki sa dugosilaznim (˘) akcentom: *pûst* — *pûst-iji*, *slâniijī*, *světījī*, *lènījī*.

2. Tako dvosložni i višesložni pridevi: *màrljiv* — *marljiv-ij̃t*, *zadovòljnīj̃t* . . .

3. Pridevi *gĩbak*, *krěpak*, *ljũbak* glase u komparativu *gip-čij̃t*, *krěpčij̃t*, *ljũpčij̃t* ili *ljũpkij̃t*, a *krõtak* i *vĩtak* imaju *krõtkiij̃t*, *vĩtkij̃t*.

III. -ši, -ša, -še

Taj nastavak imaju samo tri prideva: *lāk*, *lěp*, *měk* — *lāk-ši*, *lěp-ši*, *měk-ši*.

Nepravilne komparative imaju:

dõbar — *bõlj̃t*, *zāo* — *gõrĩ*, *vělik* — *věčĩ*, *mālen* — *mānj̃t*.

Superlativ nastaje od komparativa s predmetkom *naj-*: *nājjačĩ*, *nājkračĩ*, *nājčistiij̃t*, *nājmarljivij̃t*, *nājgipčij̃t*, *nājlakšĩ*, *nājbolj̃t*.

Komparativ i superlativ menjaju se kao određeni pridevi.

Zamenice

§ 26. Deoba

Zamenice su: 1. lične (personalne);
2. prisvojne (posesivne);
3. pokazne (demonstrativne);
4. upitne (interogativne);
5. odnosne (relativne);
6. neodređene (indefinitne).

§ 27. Lične zamenice

Lične zamenice su: *jā* (za prvo lice), *tĩ* (za drugo lice), *õn*, *õna*, *õno* (za treće lice); povratna zamenica je *sěbe*.

Promena:

	Jednina:			Množina:
Nom.	<i>jā</i>	<i>tĩ</i>	<i>mĩ</i>	<i>vĩ</i>
gen.	<i>měne — me</i>	<i>těbe — te</i>	<i>nās — nas</i>	<i>vās — vas</i>
dat.	<i>měni — mi</i>	<i>těbi — ti</i>	<i>nāma — nam</i>	<i>vāma — vam</i>
ak.	<i>měne — me</i>	<i>těbe — te</i>	<i>nās — nas</i>	<i>vās — vas</i>
vok.	—	<i>tĩ</i>	—	<i>vĩ</i>
lok.	<i>měni</i>	<i>těbi</i>	<i>nāma</i>	<i>vāma</i>
instr.	<i>mnõm, mnóme</i>	<i>tõbõm</i>	<i>nāma</i>	<i>vāma</i>

Nom.	<i>òn</i>	<i>òna</i>	<i>òno</i>	<i>òni</i>	<i>òne</i>	<i>òna</i>
gen.	<i>njèga — ga</i>	<i>njê — je</i>	kao u muškom rodu	<i>njih — ih</i>		
dat.	<i>njèmu — mu</i>	<i>njôj — joj</i>		<i>njima — im</i>		
ak.	<i>njèga — ga, nj</i>	<i>njû — je, ju</i>		<i>njih — ih</i>		
vok.	—	—		—		
lok.	<i>njèmu</i>	<i>njôj</i>		<i>njima</i>		
instr.	<i>njim, njime</i>	<i>njôm, njôme</i>		<i>njima</i>		

Napomene

1. Kraći oblici u gen., dat. i ak. zovu se enklitike (§ 53). U akuzativu se pišu uvek odeljeno od predloga: *zá me, prěda me, zâ nj, nâ nj, prědâ nj*.

2. Pred instr. *mnôm* stoji predlog *sa*, a ne *s*; pred instr. *tôbôm* stoji *s*: *sâ mnôm — s tôbôm*.

3. Nom. množ. za 1 i 2 lice (*mi, vi*) nema ženskoga roda: *mî smo* = slov. *mī smo* ili *me smo*.

4. Zamenica *sèbe* ima instr. *sôbôm* (slov. *seboj*); ostali padeži su jednaki slovenačkima.

§ 28. Prisvojne zamenice

Prisvojne zamenice su: 1. *môj, mòja, mòje*; *nâš, -a, -e*; 2. *tvôj, tvòja, tvòje*; *vâš, -a, -e*; 3. *njègov, -a, -o*; *njên, -a, -o* ili *njézin, -a, -o*; *njihov, -a, -o*; 4. *svôj, svòja, svòje*.

Promena:

Jednina:

Nom.	<i>môj</i>	<i>mòja</i>	<i>mòje</i>
gen.	<i>mòjeg(a), môg(a)</i>	<i>mòjê</i>	<i>mòjeg(a), môg(a)</i>
dat.	<i>mòjem(u), môm(u), môme</i>	<i>mòjôj</i>	<i>mòjem(u), môm(u), môme</i>
ak.	<i>môj — mòjeg(a), môg(a)</i>	<i>mòju</i>	<i>mòje</i>
vok.	<i>môj</i>	<i>mòja</i>	<i>mòje</i>
lok.	<i>mòjem(u), môm(e)</i>	<i>mòjôj</i>	<i>mòjem(u), môm(e)</i>
instr.	<i>mòjim</i>	<i>mòjôm</i>	<i>mòjim</i>

Množina:

Nom.	<i>mòji</i>	<i>mòje</i>	<i>mòja</i>
gen.		<i>mòjih</i>	
dat.		<i>mòjim(a)</i>	
ak.	<i>mòje</i>	<i>mòje</i>	<i>mòja</i>
vok.	<i>mòji</i>	<i>mòje</i>	<i>mòja</i>
lok.		<i>mòjim(a)</i>	
instr.		<i>mòjim(a)</i>	

Kao *mòj* menjaju se *tvòj* i *svòj*; zatim *nàš* i *vàš*; te dve zamenice imaju u gen. *nàšeg(a)*, *vàšeg(a)*, u dat. i lok. *nàšem(u)*, *vàšem(u)*.

Zamenice *njègov*, *njihov*, *njen*, *njezin* menjaju se kao neodređeni pridev (*nòv*).

Napomena: gen. *mòga* je iz *mo[j-e]ga*; dat. *mòmu* je iz *mo[j-e]mu* itd.

§ 29. Pokazne zamenice

Pokazne zamenice su: *òvāj*, *òvā*, *òvò*; *tāj*, *tā*, *tò*; *ònāj*, *ònā*, *ònò*; — *ovàkav*, *tàkav*, *onàkav*; *ovàkī*, *tàkī*, *onàkī*; *ovòlik*, *tòlik*, *onòlik*; *ovolikī*, *tolikī*, *onolikī*.

Zamenica *òvāj* pokazuje ono što je blizu lica koje govori;

„ *tāj* „ „ „ „ s kojim se govori;
 „ *ònāj* „ „ „ „ daleko i od lica koje govori
 i od onoga s kojim se govori.

Òvāj, *tāj*, *ònāj*, *ovàkī*, *tàkī*, *onàkī*, *ovolikī*, *tolikī* i *onolikī* menjaju se kao određeni (*òv-oga*, *òv-omu* . . ., *t-ògā*, *t-òmu* . . ., *òn-oga*, *òn-omu* . . .), a ostale kao neodređeni pridevi (*ovàkav*, *ovàkv-a* . . ., *ovòlik*, *ovòlik-a* . . .).

§ 30. Upitne i odnosne zamenice

Upitne:

kò? — kdo?
štā? — kaj?
kòjī, *-ā*, *-ē?* — kateri, *-a*, *-o?*
čijī, *-ā*, *-ē?* — čigav, *-a*, *-o?*
kàkav, *-kva*, *-kvo?* — kakšen?

Odnosne:

kò — kdor
štò — kar
kòjī, *-ā*, *-ē* — kateri, *ki*
čijī, *-ā*, *-ē* — čigar
kàkav, *-kva*, *-kvo* — kakršen

Promena. Upitne i odnosne zamenice su u srpsko-hrvatskom jeziku iste, pa im je i promena ista.

1. Nom.	<i>kô</i>	<i>štā, štô</i>
gen.	<i>kôga, kôg</i>	<i>čëga, štā</i>
dat.	<i>kômu, kômë, kôm</i>	<i>čëmu</i>
ak.	<i>kôga, kôg</i>	<i>štā, štô</i>
vok.	—	—
lok.	<i>kômë, kôm</i>	<i>čëmu, čëm</i>
instr.	<i>kîm, kîmë</i>	<i>čîm, čîmë</i>

2. *kôjî, -a, -ë* i *čîjî, -a, -ë* menjaju se kao određeni pridev (*tùdî, -a, -ë*);

3. *kàkav, kàkva, kàkvo* menja se kao neodređeni pridev (*nôv, dôbar*).

§ 31. Neodređene zamenice

a) Imeničke:

<i>něko</i> (nekdo)	<i>něšto</i> (nekaj)
<i>nîko</i> (nikdo, nihče)	<i>nîšta</i> (nič)
<i>svāko</i> (vsakdo)	<i>svāšta</i> (marsikaj)
<i>îko</i> (sploh kdo)	<i>îšta</i> (sploh kaj)
<i>kôgod</i> (kdo)	<i>štôgod</i> (kaj)
<i>ko gôd</i> (kdorkoli)	<i>što gôd</i> (karkoli)

b) Pridevske:

<i>někî, -a, -ô</i>	<i>někakav, -kva, -kvo</i>	<i>něčîjî, -a, -ë</i>
<i>[nîjëdan]</i>	<i>nîkakav, -kva, -kvo</i>	<i>nîčîjî, -a, -ë</i>
<i>svākî, -a, -ô</i>	<i>svākakav, -kva, -kvo</i>	<i>svāčîjî, -a, -ë</i>

Promena: 1. *něko, nîko, svāko, îko, kôgod, ko gôd* menjaju se kao zamenica *kô*: *něko, nêkoga, nêkomu* ...; *kôgod, kôgagod, kômugod* ...; *ko gôd, koga gôd, komu gôd* ...

2. *něšto, nîšta, svāšta, îšta, štôgod, što gôd* menjaju se kao zamenica *štô* (*štā*): *něšto, nêčëga* ...; *štôgod, čëgagod* ...; *što gôd, čëga gôd* ...

3. *někî, svākî, nêčîjî* (slov. od nekoga), *nîčîjî* (od nikogar) i *svāčîjî* (od svakogar) menjaju se kao određeni pridev (*nôvi* ili *tùdî*): *někî, nêkoga* ...; *nêčîjî, nêčijëga* ...

4. *nêkakav* (nekakšen), *nîkakav* (nikakršen) i *svākakav* (vsakršen) menjaju se kao neodređeni pridev (*dôbar*): *nêkakav, nêkakva* ...

Brojevi

§ 32. Osnovni brojevi

(0 ništica, nūla)	21 dvádesēt i jèdan, -dna, -dno
1 jèdan, -dna, -dno	22 dvádesēt i dvā, -ē, -ā
2 dvā, -ē, -ā	30 tridesēt
3 trī	40 četrdēsēt
4 četiri	50 pedēsēt
5 pēt	60 šezdēsēt
6 šest	70 sedamdēsēt
7 sēdam	80 osamdēsēt
8 osam	90 devedēsēt
9 dēvēt	100 stō, stōtina
10 dēsēt	200 dvēsta, dvē stōtine
11 jedānaest	300 trīsta, trī stōtine
12 dvānaest	400 četiri stōtine
13 trīnaest	500 pēt stōtina
14 četirnaest	600 šest stōtina
15 pētnaest	1000 hīljada, tisuća
16 šesnaest	2000 dvē hīljade (tisuće)
17 sedāmaest	3000 trī hīljade (tisuće)
18 osāmaest	4000 četiri hīljade (tisuće)
19 devētnaest	5000 pēt hīljadā (tisuća)
20 dvádesēt	1,000.000 milión

§ 33. Promena brojeva

1. Jèdan, -dna, -dno ima (osim u nom.) završetke određenih prideva: m. r. jèdan, jèdn-og(a) . . ., ž. r. jèdna, jèdn-ē, jèdn-ōj . . ., sr. r. jèdno, jèdn-og(a) . . .

	m. i sr. r.	ž. r.	m., ž. i sr. r.	m., ž. i sf. r.
2. Nom.	dvā	dvē	trī	četiri
gen.	dvájū	dvējū	trījū	četirījū
dat.	dvāma	dvéma	trīma	četirma
ak.	dvā	dvē	trī	četiri
vok.	dvā	dvē	trī	četiri
lok.	dvāma	dvéma	trīma	četirma
instr.	dvāma	dvéma	trīma	četirma

Kao *dvâ* menjaju se *ôba*, *ôbadvâ*, a kao *dvê* menjaju se *ôbe*, *ôbadvê*.

3. Brojevi *pêt*, *šêst*, *sêdam* itd. ne menjaju se; imenice uz njih stoje u gen. množine: *pêt*, *šêst*, *sêdam* . . . *stârâcâ*, *kûcâ*, *pîsâmâ*.

Brojevi *stôtina*, *hîljada* (*tîsuća*) menjaju se kao imenice ženskoga roda, ali stoje često u ak. mesto u drugim padežima: *Dôšao je sa stôtin^om* (*stôtin^u*) *momákâ*.

§ 34. Dvojina

Nom., ak., vok.	<i>dvâ lónca</i>	<i>dvâ pîsma</i>
gen.	<i>dvájû lônâcâ</i>	<i>dvájû pîsâmâ</i>
dat., lok., instr.	<i>dvâma lônâcîma</i>	<i>dvâma pîsmîma</i>

Uz nom., ak. i vok. *dvâ* (*ôba*, *ôbadvâ*), *trî* i *čêtiri* stoje imenice m. i sr. roda u dvojini. Imenice imaju samo jedan oblik dvojine, i to za nom., ak. i vok. (= gen. jednine: *lónca*, *pîsma*); za ostale padeže uzimaju se oblici iz množine (*lônâcâ*, *lônâcîma* . . .). Iza predloga brojevi i imenice se obično ne menjaju (*kôd dvâ lónca*, *sâ dvâ lónca*). — Uz *dvê* (*ôbe*, *ôbadvê*), *trî* i *čêtiri* stoje imenice ž. roda u množini: *dvê pûške*, *dvéjû pûšákâ*, *dvéma pûškama*.

Pamti. Kod brojeva sastavljenih iz jedinica, desetica, stotica itd., imenica se upravlja samo prema jedinicama: *21* (*dvâdesêt i jêdan*) *stârâc*; *502* (*pêt stôtîná i dvâ*) *čòveka*.

§ 35. Redni brojevi

Zasebne oblike imaju redni brojevi: *pîrvî*, *drûgî*, *trêćî*, *čêtvrťî*, *stôtî*, *hîljadîtî* ili *tîsućnî*; svi ostali postaju od osnovnih brojeva primajući završetke *-î*, *-â*, *-ô*: *pêt-î*, *-â*, *-ô*; *šêst-î*, *-â*, *-ô* . . . *jedânaest-î*, *četrđesêt i osmî*, *-â*, *-ô*.

Menjaju se kao određeni pridevi.

Pamti. Kad se pišu brojkama, iza njih ne stoji tačka, na pr. *15 marta 1931 godine*.

§ 36. Brojne imenice

Mesto brojeva 2—99 mogu se uzeti brojne imenice na *-îca*: *dvòjîca* (*obòjîca*), *tròjîca*, *čêtvòrîca*, *petòrîca* . . . Upotrebljavaju se samo za lica muškoga roda.

Reči uz njih stoje u gen. množine: *tròjica lovácā, nās petòrica, sa desetòricòm prijatélja*. — Ako su brojne imenice subjekt, predikat dolazi u množinu: *Obòjica idā. Nās petòrica dódosmo*.

Glagoli

§ 37. Infinitiv

Završetak infinitiva je **-ti**: *trés-ti, pī-ti, déli-ti, glēda-ti*. Ako odbacimo završetak, ostaje infinitivna osnova: *tres-, pi-, deli-, gleda-*.

Napomene

1. Infinitivi *plèsti, krāsti* su nastali od *plet-ti* (ispor. *plèt-ēm*), *krad-ti* (ispor. *krádēm*).

2. Infinitivi kao *rèći* i *strići* nastali su od *rek-ti* (ispor. *rěk-ao*) i od *strig-ti* (ispor. *striġ-ao*).

3. Kojim se glagolima u slovenačkom jeziku infinitivna osnova svršuje na **-ni**, onima se ona u srpskohrvatskom jeziku svršuje na **-nu**: *krėnu-ti, dīgnu-ti* (slov. *krenī-ti, dvigni-ti*).

4. Pamti: *ići, póći, dóći, náći* — slov. *iti, poiti, doiti, najti*.

§ 38. Prezent

Jedn.	1 lice	<i>trés-ēm</i>	<i>pī-jēm</i>	<i>dél-īm</i>	<i>glēd-ām</i>
	2 „	<i>trés-ēs</i>	<i>pī-jēs</i>	<i>dél-īs</i>	<i>glēd-aš</i>
	3 „	<i>trés-ē</i>	<i>pī-jē</i>	<i>dél-ī</i>	<i>glēd-a</i>
Množ.	1 „	<i>trés-ěmo</i>	<i>pī-jěmo</i>	<i>dél-īmo</i>	<i>glēd-āmo</i>
	2 „	<i>trés-ěte</i>	<i>pī-jěte</i>	<i>dél-īte</i>	<i>glēd-āte</i>
	3 „	<i>trés-ū</i>	<i>pī-jū</i>	<i>dél-ē</i>	<i>glēd-ajū</i>

Napomene

1. Glagoli se menjaju u prezentu kao u slovenačkom jeziku. Razlika je samo u 3 licu množine.

Ako je u 1 licu jednine $\left\{ \begin{array}{l} \text{.em} \\ \text{-jem} \\ \text{-im} \\ \text{-am} \end{array} \right\}$ u 3 licu množine je $\left\{ \begin{array}{l} \text{-u} \\ \text{-ju} \\ \text{-e} \\ \text{-aju} \end{array} \right\}$

Isporedi slov. *tres-ejo, tres-o* — sh. *tres-u*

„ *pi-jejo, pi-jo* — „ *pi-ju*

„ *del-ijo, del-e* — „ *del-e*

„ *gled-ajo* — „ *gled-aju*

2. Koji glagoli imaju na kraju i infinitivne i prezentske osnove **k** ili **g** (*rek-*, *strig-*), pretvaraju u prezentu te suglasnike ispred *e* u **č** i **ž**: *rèčëm* (od *rek-em*), *túčëm*, *pèčëm*, *vúčëm*; *strížëm* (od *strig-em*), *lèžëm*, *žèžëm*. — U 3 licu množine ostaju **k** i **g**, jer se ispred *u* ne menjaju: *rèkū*, *túkū*, *pèkū*, *vúkū*; *strígū*, *légū*, *žègū*.

3. U glagola koji imaju prezentsku osnovu na suglasnik, a završetke *-jem*, *-ješ* ... nastaju glasovne promene po pravilima jotovanja (§ 12): *vičëm* (od *vik-jem*), *lāžëm*, *jāšëm*, *krêčëm*, *glōďëm*, *mīčëm*, *vêžëm*, *pīšëm*, *kāpljëm*, *zōbljëm*, *ōrëm*.

4. Zapamti: *ići* — *īďëm*; *póći* (od *po-iti*, slov. *poiti*) — *pōďëm* (od *po-idem*, slov. *pojdem*); *dóći* — *dōďëm*; *náći* — *nāďëm*.

5. Glagol *mòći* glasi u prezentu: *mògu*, *mōžěš*, *mōžē*, *mōžemo*, *mōžēte*, *mōgū*. I glagol *htěti* ima u 1 licu jednine *-u*: *hòću* (v. § 39).

§ 39. Present pomoćnih glagola *bīti* i *htěti*

Potpuni oblik: Skraćeni oblik: Odrični oblik:

1. bīti.	Jedn.:	1. jèsam	sam	nísam
		2. jèsi	si	nísi
		3. jěst(e)	je	nije
	množ.:	1. jèsmo	smo	nísmo
		2. jèste	ste	níste
		3. jèsu	su	nísu
2. htěti.	Jedn.:	1. hòću	ću	něću
		2. hòčěš	čěš	něčěš
		3. hòčē	čē	něčē
	množ.:	1. hòčemo	čemo	něčemo
		2. hòčete	čete	něčete
		3. hòčē	čē	něčē

Upitno: *jèsam li?* *dā li sam?* — *hòću li?* *dā li ću?*

§ 40. Imperativ

Završeci za 2 lice jedn., 1 i 2 lice množ. jesu: **A.** *-i*, *-imo*, *-ite*; **B.** *-aj*, *-ajmo*, *-ajte*; **C.** *-j*, *-jmo*, *-jte*; **Č.** *-ji*, *-jimo*, *-jíte*.

A. Prve završetke primaju glagoli sa prezentom na **-em** i **-im**: *trés-ēm — trés-i, -imo, -ite*; *rèc-ēm — rèc-i* (od rek-i); *striž-ēm — striž-i* (od strig-i); *nòs-īm — nòs-i*.

B. Druge završetke primaju glagoli sa prezentom na **-am**: *glèd-ām — glèd-aj, -ājmo, -ājte*.

C. Treće završetke primaju glagoli sa prezentom na **-jem**, ako je pred **-jem** samoglasnik: *čû-jēm — čû-j, -jmo, -jte*.

Č. Četvrte završetke primaju glagoli sa prezentom na **-jem**, ako je pred **-jem** suglasnik: *vîčēm* (od vik-jem) — *vîči* (od vik-ji), *vičimo, vičite*; *làži, jàši, kréči, glòđi, piši, véži, kâplji, zòblji, òri* (glasovne promene po pravilima jotovanja, § 12).

Pamti: *bròjīm — bròj* (ne: broji!), *kròjīm — kròj*;
bīti — būdi, būdimo, būdite.

§ 41. Aorist

Aorist (dovršno pretekli čas) pravi se ponajviše od svršenih glagola. Završeci su:

A. Jedn. 1. -h	množ. 1. -smo	B. Jedn. 1. -oh	množ. 1. -osmo
2. —	2. -ste	2. -e	2. -oste
3. —	3. -še	3. -e	3. -oše

A. Prvi se završeci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se svršuje na samoglasnik:

skòči-ti: 1. *skòči-h*, 2., 3. *skòči*, 1. *skòči-smo*, 2. *skòči-ste*, 3. *skòči-še*; — *pòčē-ti*: 1. *pòčē-h*, 2., 3. *pòčē*, 1. *pòčē-smo*, 2. *pòčē-ste*, 3. *pòčē-še*.

Glagol *bīti*: 1. *bī-h*, 2., 3. *bī*, 1. *bī-smo*, 2. *bī-ste*, 3. *bī-še*.

B. Drugi se završeci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se svršuje na suglasnik:

strés-ti: 1. *strés-oh*, 2., 3. *strés-e*, 1. *strés-osmo*, 2. *strés-oste*, 3. *strés-oše*; — *rèci* (od rek-ti): 1. *rèk-oh*, 2., 3. *rèč-e* (od rek-e), 1. *rèk-osmo*, 2. *rèk-oste*, 3. *rèk-oše*; — *dīci* (od dig-ti): 1. *dīg-oh*, 2., 3. *dīž-e* (od dig-e), 1. *dīg-osmo*, 2. *dīg-oste*, 3. *dīg-oše*.

Zapamti: *dóci, póci, náci — dóđoh, póđoh, náđoh*.

§ 42. Imperfekt

Imperfekt (nedovršno pretekli čas) pravi se od nesvršenih glagola. Završeci su:

Jednina:	A. 1. -ijah	B. 1. -jah	C. 1. -ah
	2. -ijaše	2. -jaše	2. -aše
	3. -ijaše	3. -jaše	3. -aše
množina:	1. -ijasmo	1. -jasmo	1. -asmo
	2. -ijaste	2. -jaste	2. -aste
	3. -ijahu	3. -jahu	3. -ahu

A. Prvi završeci dodaju se infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na suglasnik:

trés-ti: 1. *trés-ijah*, 2., 3. *trés-ijaše*, 1. *trés-ijasmo*, 2. *trés-ijaste*, 3. *trés-ijahu*; — *plès-ti* (od plet-ti): *plèt-ijah*; *pèci* (od pek-ti): *pèc-ijah* (od pek-ijah).

B. Drugi završeci dodaju se prežentskoj osnovi ponajviše onda, ako se prezent svršuje na *-im* (glasovne izmene po pravilima jotovanja):

lèt-im: *lèčah* (od let-jah), *lèčaše* ...; *víd-im*: *víđah* (od vid-jah), *víđaše* ...; *nõs-im*: *nõšah* (od nos-jah), *nõšaše* ...

Ti završeci dodaju se i glagolima s infinitivnom osnovom na *-nu*: *tònu-ti*, *gĩnu-ti*: *tòn-jah*, *gĩn-jah* ...

Glagol bliti: *bě-jah*, *bě-jaše* ... ili *běh*, *běše*, *běše*, *běsmo*, *běste*, *běhu*.

C. Treći završeci dodaju se infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na *-a*: *písati*: *píсах* (od pisa-ah); *lěža-ti*: *lěžah* ...

§ 43. Glagolski prilozi

1. Glagolski prilog sadašnji (particip prezenta) pravi se od nesvršenih glagola. On postaje kada se 3 licu množine prezenta doda završetak *-čí*: *idū* — *idū-čí*; *znājū* — *znājū-čí*.

2. Glagolski prilog prošli (particip perfekta I) postaje od infinitivne osnove. Ako se infinitivna osnova svršuje na samoglasnik, završetak je *-v* ili *-vši*; ako se infinitivna osnova svršuje na suglasnik, završetak je *-av* ili *-avši*: *òpazí-ti* — *òpazí-v(ši)*; *istrés-ti* — *istrés-āv(ši)*.

§ 44. Glagolski pridevi

1. Glagolski pridev prošli (particip perfekta II) postaje kada se infinitivnoj osnovi dodaju završeci *-o*, *-la*, *-lo* (ako se infinitivna osnova svršuje na samoglasnik) ili *-ao*, *-la*, *-lo* (ako se infinitivna osnova svršuje na suglasnik): *tráží-ti*

— *tráži-o*, *tráži-la*, *tráži-lo*; *trés-ti* — *três-ao*, *trés-la*, *trés-lo*; *rèci* (od *rek-ti*) — *rèk-ao*, *rèk-la*, *rèk-lo*.

Pamti. a) Ako se infinitivna osnova svršuje na *t* ili *d*, onda se ti suglasnici gube: *plès-ti* (od *plet-ti*) — *plèo*, *plèla*, *plèlo* (od *plet-l*, ispor. slov. *plet-el*); *kràs-ti* (od *krad-ti*) — *krào*, *-la*, *-lo* (od *krad-l*, ispor. slov. *krad-el*).

b) *íci* — *íšao*; *dóci* — *dòšao*; *náci* — *nàšao*.

2. Glagolski pridev trpni (particip perfekta pasivni) imaju samo prelazni glagoli; on postaje kada se infinitivnoj osnovi dodaju završeci a) *-en*, *-ena*, *-eno*; b) *-n*, *-na*, *-no*; c) *-t*, *-ta*, *-to*.

a) Prvi se završeci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na suglasnik ili na *-i*: *trés-ti* — *trés-en*, *-ena*, *-eno*; *plès-ti* (od *plet-ti*) — *plèt-en*, *-èna*, *-èno*; *pèci* (od *pek-ti*) — *pèc-en*, *-èna*, *-èno* (od *pek-en*); *žèć-i* (od *žeg-ti*) — *žèž-en*, *-èna*, *-èno* (od *žeg-en*);

ròdi-ti — *ròđ-en* (od *rodi-en*, *rodj-en*); *kùti-ti* — *kíč-en* (od *kiti-en*, *kitj-en*); *ljúb-i-ti* — *ljúbíjen* (od *ljubi-en*, *ljubj-en*).

Pamti: *opròsti-ti*, *křsti-ti* — *òprošten*, *křšten*; *ùmi-ti*, *sàkri-ti* — *umì-v-en*, *-èna*, *-èno*, *sakri-v-en*, *-èna*, *-èno*.

b) Drugi se završeci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na *-a*: *kòpa-ti* — *kòpā-n*; *véza-ti* — *vêzā-n*.

c) Treći se završeci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na *-nu*: *pritisnu-ti* — *pritisnā-t*; *dignu-ti* — *dignā-t*.

Pamti: *pròklē-t*, *òtē-t*.

§ 45. Perfekt

Perfekt pravi se od glagolskog prideva prošlog i skraćenog prezenta glagola *bíti*:

Jedn. 1. <i>tráži-o</i> , <i>-la</i> , <i>-lo</i> sam	množ. 1. <i>tráži-li</i> , <i>-le</i> , <i>-la</i> smo
2. " " " si	2. " " " ste
3. " " " je	3. " " " su

Pamti. 1. Rečce *je* i *su* izostavljaju se često u poslovice, u pesmama i na početku pripovedaka: *Òstareo, a pāmēti nè stekao*. *Ūranila víla i dèvòjka*. *Vòdili svàtovi dèvòjku*.

2. Rečca *je* izostavlja se kod povratnih glagola: *Smējao se*. *Bòjao se Bòga*.

§ 46. Futur

Futur pravi se od skraćenog prezenta glagola *htěti* i infinitiva: *jā ću trážiti, tĩ ćeš trážiti* . . .

Ako oblici *ću, ćeš* . . . dolaze iza infinitiva, spajaju se s njim, a infinitiv odbacuje *-ti*: *trážiću, trážićeš* . . .; *plěšću, plěšćeš* . . . (v. § 9 II).

Kod glagola na *-ći* nema ni spajanja ni odbacivanja: *jā ću rěci — rěci ću*.

§ 47. Egzaktni futur

Egzaktni futur imaju ponajviše nesvršeni glagoli. On stoji samo u zavisnim rečenicama, naročito u onima što se počinju svezicama *ako, kad* i *ćim*, i naznačuje radnju koja se u budućnosti ima da dogodi pre one radnje koja se spominje u glavnoj rečenici: *Ako būdēte pāzili, dōbro ćete svē naučiti*.

Egzaktni futur pravi se od glagolskog prideva prošlog i trenutnog prezenta glagola *bīti*:

Jedn. 1. būdēm trážio, -la, -lo	množ. 1. būdēmo trážili, -le, -la
2. būdēš " " "	2. būdēte " " "
3. būdē " " "	3. būdā " " "

Pamti. Svršeni glagoli mogu imati prezent mesto egzaktnog futura: *Ćīm dōdēm* (*būdēm dōšao*) *kūći, napisāću zadātak*.

§ 48. Potencijal

Potencijāl je složeni glagolski oblik od pomoćnog glagola *jā bih, tĩ bi, ōn bi, mĩ bismo, vĩ biste, ōni bi* i glag. prideva prošlog.

Jedn. 1. trážio, -la, -lo bih	množ. 1. trážili, -le, -la bismo
2. " " " bi	2. " " " biste
3. " " " bi	3. " " " bi

Prilozi

§ 49. Najobičniji prilozi

1. Vremenski prilozi: *kādā, kād, sādā, sād, ōdmah* (tako), *ūvēk* (vedno), *jūčēr* (včera), *dānas, sūtra* (jutri), *ūjūtru* (zjutraj), *ūvēčē* (zvečer), *dānju* (podnevi), *nōću* (ponoči), *jūtrōs* (danes zjutraj, davi), *vēčēras* (danes zvečer, drevi), *lēti* (poleti), *zīmi* (pozimi), *prē* (prej), *pōslē* (poslej).

2. Mesni prilozi: *gdě* (kje, kjer), *něgde* (nekje), *nigde* (nikjer), *kuda* (kod), *kāmo*, *òvāmo* (semkaj), *ònāmo* (tjakaj), *òvde* (tukaj), *ònde* (tamkaj), *nāpolju* (zunaj), *nāpolje* (ven), *unūtra*, *nāprěd*, *nātrāg* (nazaj), *dalěko*, *gōre*, *dōle*.

3. Načinski prilozi: *ovākō*, *onākō* (tako), *drùkčē* (druge), *zāista* (zares), *vīšē* (več), *jōš(te)* (še), *nīpošto* (nikakor ne), *dōbro*, *jāsno*, *vēselo*, *lēpo* ...

Predlozi

§ 50. Najvažniji predlozi

Predlozi s jednim padežem

1. S genitivom: *bez* (brez), *blizu*, *do*, *duž* (vzdolž), *iz*, *iza*, *između* (izmed, med), *kod* (pri), *kraj*, *mesto*, *niže* (pod), *od*, *oko*, *osim* (razen), *pored* (poleg, ob, pri), *posle* (po), *preko*, *protiv* (proti), *pre* (pred), *radi*, *uoči* (dan pred), *više* (nad), *vrh*, *zbog*;

2. s dativom: *k*;

3. s akuzativom: *kroz* (skozi), *mimo*, *niz* (navzdol po), *uz* (navzgor po);

4. s lokativom: *pri* (tik pri), *prema* (proti).

Predlozi sa dva padeža

1. S genitivom i instrumentalom: *s(a)*;

Pamti. Predlog *s* stoji pred instrumentalom kad taj padež znači neku zajednicu ili društvo (na pr. *dōšao je zājedno s brātom*; *šētā sa sèstrōm*); ali kad instrumental znači oruđe ili sredstvo, pred njim nema predloga (*pīšēmo pèrom*; *glēdāmo òčīma*).

2. s akuzativom i lokativom: *na*, *o* (o, ob, na), *po* (po, za);

3. s akuzativom i instrumentalom: *među* (med), *nad*, *pod*, *pred*.

Predlozi sa tri padeža

1. S genitivom, akuzativom i lokativom: *u*;
na pr.: *ù Sŕba*, *u njēga* (pri Srbih, pri njem); *ù kuću* (v hišo); *ù kući* (v hiši);

2. s genitivom, akuzativom i instrumentalom: *za*.

Svezice

§ 51. Naporedne i zavisne svezice

1. Naporedne s'vezice: *i* (slov. in, tudi), *pa*, *ni*, *niiti*, *ili* (ali), *a*, *ali* (toda), *nego*, *već* (marveć), *zato*, *dakle* (torej), *samo*.

2. Zavisne svezice: *ako*, *premda* (čeprav), *iako* (čeprav), *jer* (ker), *budući da* (ker), *tako da*, *da*, *kada* (ko, kadar), *čim* (ko), *dok* (dokler), *pošto* (ko), *kako* (kakor), *kao da* (kakor da).

Rečenice

§ 52. Prosta i složena rečenica

1. Rečenica koja stoji sama za se zove se *prōstā*.

a) Prosta rečenica u kojoj ima samo subjekt i predikat zove se *neproširena*: *Ŭčenik piše*.

b) Prosta rečenica u kojoj ima osim subjekta i predikata još atribut, objekt i priloška odredba zove se *proširena*: *Vā-ljan ũčenik piše svōje zadātke kōd kuće*.

2. Kad se dve rečenice ili više njih slažu u jednu celinu, nastaje *slōženā rečēnica*.

a) Složene rečenice vezane naporednim svezicama zovu se *naporedno složene*: *Ŭčitelj čita, i ũčenik piše*.

b) Složene rečenice vezane zavisnim svezicama zovu se *rečenični sklop* (slov.: *podredje*): *Ŭčenik nē piše, jer je zaboravio pēro*.

Tu razlikujemo glavnu rečenicu (*učenik ne piše*) i zavisnu (*jer je zaboravio pero*).

§ 53. Enklitike

1. Enklitike su: a) zamenice; *me*, *te*, *se*, *nas*, *vas*, *ga*, *ju*, *je*, *ih*; *mi*, *ti*, *si*, *nam*, *vam*, *mu*, *joj*, *im*;

b) glagoli: *sam*, *si*, *je*, *smo*, *ste*, *su*; *ću*, *ćeš*, *će*, *ćemo*, *ćete*, *će*; *bih*, *bi*, *bismo*, *biste*, *bi*;

c) partikula: *li*.

2. Enklitike ne mogu stajati na početku rečenice ni iza svezica *i* i *a*; izuzetak čini glagol *je* u pitanjima: *Jā sam ũ škōli*. *Nisam mu dāo*. *Iāko nisam htēo, jā sam mōrao dōći*. *Pōzdravī ga i rēče mu*. *Trāžio sam ga, a nīje ga bilo*. — *Jē li mārļiv?*

3. Kad ima u jednoj rečenici više enklitika jedna do druge, one stoje ovim redom: a) najpre glagolske enklitike (osim je), onda zamenice; na pr.: *Ti ćeš ga náci. Zlátna su joj kríla. (Zlátno joj je krílo.)*

b) Od zamenica stoji najpre dativ i genitiv, a onda tek akuzativ; na pr.: *Žáo mi ga bějaše. Bòji ga se. Ôn mu ga dāde. Činī mi se.*

c) Partikula *li* stoji iza prve reči ili, ako je pred tom rečca *ne*, iza druge reči u rečenici; na pr.: *Hōćeš li vòdē? Nē znaš li čitati?*

DODATAK — ŠTIVA

1. Весёље млади́сти

Вёсело са́да, вёсело свѝ!
До́к смо још мла́ди, весё́ља њма́
Куда го́д ко́ји крѣне́ очима;
Ни́каква брѣ́га јо́ш нас не та́ре,
Брѣ́ге су са́мо за љу́де ста́ре —
Вёсело за́то, вёсело свѝ!

Вёсело са́да, вёсело свѝ!
Се́длајмо на́ше ко́ње др́венѐ,
Па́шимо на́ше са́бље ли́менѐ,
Ў бо́ј свѝ скұ́па, хра́бри де́чаци,
Не́ка се ви́ди да смо јуна́ци —
Јуна́ци мла́ди, вёсело свѝ!

Вёсело са́да, вёсело свѝ!
Сло́жимо ко́ло, њгра́јмо скұ́па;
Јѐдан ко́ вођа на́прѐд не́к сту́па,
Ми ће́мо за њѝм јѐдна́ким скѝ́ком,
Вёсели́м ср́цем, сја́јућѝм ђ́ком —
Їгра́јмо скұ́па, вёсело свѝ!

Вёсело та́ко, вёсело свѝ!
До́к смо још мла́ди, весё́ља њма́
Куда го́д ко́ји крѣне́ очима;
Ни́каква брѣ́га јо́ш нас не та́ре,
Брѣ́ге су са́мо за љу́де ста́ре —
Вёсело за́то, вёсело свѝ!

Пе́тар Пре́радовић

2. Kõnj i bîk

Dõbar kõnj trčāše i poigrāvāše nōsēci jèdnog dēčka na sèbi. Vīde ga bîk i pōčnē mu se potsmévati: „Kad bih jā nōsio na lédima tō déte, pōznalo bi òno kō je bîk.“ — „Kākva bi tō hvāla bīla nād slabīm jūnāštvo pokázati,“ odgòvorī kōnj.

Po Dositeju Obradoviću

3. Јелен и виногра̑д

Бежéћи од ловаца̑, један јелен сакријé се у виногра̑д. Кад су лóвци прòшли, јелен пòчнē чұпати ли̑пше и јести. Лóвци спāзē како се лòза њи̑шē, при̑ђу, видē јелена и ўбију га. Сāв ў крви и њди̑пұћи јелен рēкнē: „Праведно стра̑дам! Штò сам врēђао лòзу кòјā ме је сачұвала!“

По Доси́шеју Обрадови́ћу

4. Tùdē pērje

Ptice kad izàbraše u vremèna stārā
órla jūnāčkōga zā svōga glavāra,
jèdan dān òdrēdē da se svē iskupē,
podvorénjem svòjim órlu da pristūpē:
da pòkāžū sēbe na sáboru tōmē
s pēvānjem i pērjem poglavāru svōme.

Kādā būdē vrēme, svē ptice dolètē,
svōga cāra, órla, otsvūdā oblètē.
Nō da vīdiš čāvku, da bi lēpšā bīla,
rāznīm se tūdīm pērjem nākitila.
Dolèti i stānē ūsred pŕvōg rēda,
pònosī se òna, svākī ū njū glēdā;
i òrō je glēdī, lepōti se dīvī,
ŭvijā se čāvka kao đāvō žīvī.
Kad se ptice bōljē ū njū zāgledāše
i nā njōj svōja pēra pòznadoše,
onda svākā svōje pēro iščupāla,
pòsrāmljena čāvka crna je òstala.

Prē il' pòslē mōrā svākōm tākō bīti,
kō se tūdīm pērjem kao čāvka kīti.

Ljubomir P. Nenadović

5. Кърјак и пѧс

Оштрио кърјак зѹбе, кад дође однекудѧ пѧс и упита га: „Зѧр ти јѡш ниси чѹо да ће завладати општи мѣр?“

„Чѹо сам,“ одговори кърјак, „али јѧ ѹ тѡ сѹмњѧм.“

„Е, моја сѹмњалице!“ насмејѧ се добродушни пѧс. Зѧр ти нѧ знаш да данас више [не побеђујѹ зѹби, већ памѣт?“

„О, знам јѧ тѡ врло добро,“ одговори кърјак, „али је мѣни лакше зѹбе опшрити но памѣт.“

Милан Вукасовић

6. Кѡрњаѧа i зѧс

„Најде да се ѡкладимо,“ рѧчѧ кѡрњаѧа зѧцу, „кѡ ѧе прѧ дѡнлѧ?“ — „Кѡ ѧе прѧ,“ рѧчѧ јој зѧс, „јѧси ли ти полѹдела?“ — „Кѧко му драго; но јѧ вѧлим да се ѡкладимо.“

Ќкладѣсе; ѹ што, тѡ се не знѧдѧ; а ѡкладу мѧтнуше код бѧлегѧ; кѡ дѡбијѧ, нек је нѡси. Зѧцу би вѧљало трѣ четѣри пѹта дѡбро скѡчѣти као што скѧчѧ кад измиѧ прѧд псима; али имѧ врѧмена; мѧло пѡпастѣ, мѧло поспѧвати, а мѧло ѡпѧт наслушкѣвати ѡтклѧ вѧтар дѹвѧ, а кѡрњаѧа нека ѣдѧ. А ѡна се ѹбогѧ ѹпѧла, па се жѹри што ѣкад мѡжѧ. Но кад зѧс виѣи да је жѧба скѡро на бѧлези, ѡндѧ тек потѧчѧ зѧ нјѡм, али му баѡвѧ: жѧба дѡдѧ прѧ него ѡн.

„Кѡ имѧ прѧво?“ ѹпитѧ га жѧба побѣрајуѣи ѡкладу, „ѧѧму ти твоја брзина? Па јѧ тѧбе дѡбити! А штѡ би тек бѣло да ти вѧљѧ нѡситѣ кѹѧу на лѧдѣма као мѣни ѹбогѡј?“

Ј. Јурковић

7. Бѣрба ѹ фрѹшкѡј Гѡри

Зѡра зѡри, свѧ поѹстајало,
Па с' ѹз брдо вѧсело нагнало;
Свиѣрац свиѣрѧ, пѹшке попѹпујѹ,
Мѡме пѡјѹ, мѡмци подвикујѹ,
Јѡште мѧло, — ѧто виногѣра.
Глѧдѧј сѧдѧ ѹбавѡга рѧда:
Бѣри, нѡси, час дѡле час гѡре,
Мѡмци кликѹ, а пѧсме се ѡрѧ.

„Живо! Живо! један другог крп;
 Живо с' радї, ал' нико с' не мори.
 Гледни само, после љје свакѣ,
 Гледни, браће, онѣ нѣге лѣкѣ!
 Та тек што се свирац чљје
 Већ љ колу с' поскакује.

Кѣло, кѣло, свирац свира,
 Нѣга зѣмљу не дѣдирѣ.
 „Ситно, браће, ију-ју-ју!“
 Мѣмци чїлї подвїкују.
 Кѣловођа кѣлом вїјѣ,
 Кѣло лѣтї, знѣј прѣбїјѣ.
 Кѣло, кѣло, наша дїка,

Пѣшка пѣцај: цїка, цїка!
 Па свѣ такѣ пѣцај, бѣри,
 Пѣвај, игрѣј до вѣчери.
 А кад сѣнце вѣће сѣдѣ,
 Бѣсна мѣмчад јѣш се нѣ дѣ;
 Идѣ кѣћи подвїкује,
 Пѣни пѣшке, попѣцује.

Бранко Радичевић

8. Čvórak

Nisam déte, nisam đak,
 al' sam ipak veseljak.
 Vid'li ste me po sto puta,
 ali nikad zabrinuta.
 Ne znam šta su brige, bolje,
 ja sam uvijek dobre volje...
 Rado sam kod ljudi,
 veselje sam cuđi.

Ne znam pevat baš na note
 da se topiš od milote;
 ali pēvam brzo, lako,
 sad ovako
 sad onako:

i ko lásta kad cvrgukne,
 i ko slāvuj kad prēmukne,
 i ko kōs,
 al' kroz nōs;
 i ko čórba kad se sřče,
 i ko vráta kad zaevrče,
 i ko tōčak kad zaškrípī,
 i ko lōnac kad prekípī.

Vragolān sam od glāve do pétē
 tā da mi se sīti nasmējete!

Imam dara

za puđara,
 al' me ljūdi nēcē;
 tū sam lōše srēcē.

Nādū kākva stārca lénja,
 što se tūdā gīgā, gēnjā,
 al' zāgrabī dēo;
 jā bih grōžde sāmo jēo,
 prodávāt ga nē bih htēo,
 tākō mi pošténja!

Skōro čete bérbu brāti,
 bi l' i mēne htēli zvāti?
 Ėvo, rēč bih svōju zādō
 da bih dōšō vřlo rado
 da pōkážem svē što znám.
 Zōvnite me, dēte, dēte!
 Jer ako me nē zovněte,
 — dóci ću i sām!

Jovan Jovanović Zmaj

9. Jěsēn у сѣлу

Прóђоше лѣпѣ дāни. Настúпила је пòзнā јѣсēн с вѣ-
ликѣм кѣшама. Врѣме гāдно. Мрзѣ чòвека и љз кућѣ да
љзѣ. А и кāко да га не мрзѣ? Влāга òзгò — влāга òздò.
Зѣмља се расплѣнула òд сѣлнѣ вòдѣ, па пѣштѣ под нò-
гама. Пò небу се вѣтлајú сѣлнѣ òблāци. А сѣтна кѣша
сад úдарѣ — сад прѣстанѣ. Úгледāш пòнекипúт крајѣчак
плāвòг нѣба. Срце ти зāнгрā од рāдости, рѣкнѣш: „Хвāла
Бòгу!“ Тек одједārѣд, — òблāк га прѣкрѣѣ и однѣсѣ ти
свú нāду и рāдòст. Дòђѣ вѣчѣ, — òнò се љзведрѣ. Тек
сāмо пòд зāпад вѣдѣш кòјѣ облāчак, а и мýњу где сѣвнѣ.
Мѣслѣш да ће сýтра бѣти лѣпо врѣме. Кад се úјутру
тргнѣш изā сна, òнò плýсак! Да Бòг сачúвā!

Коме гòд нѣје нýждѣ, — не идѣ у тākѣ дāне нѣкуд
òд кућѣ, па ни љз кућѣ не љзлазѣ. Свāкѣ ти тò зāузмѣ
свòје мѣсто òкò ватрѣ. Глѣдā вѣселѣ плāмѣн на òгњѣшту
и гāдно врѣме нāпољу.

Јанко Веселиновић

10. Grād

Bílo je vĕdro i tího jĕsĕnjĕ po pódne kad me òtac pò-
vede nā vrĕh zvoníka.

Cĕli je grād lĕžao pòd nama; mǒgao sam ga promátrati
kāo da ga nā dlanu nòsim. U ònomĕ mnòštvu crvĕnih kròvòvā
nĭcali su pòsvuda mnǒgĭ dĭmnjāci. Okò cĕrkvĕ béleo se šĭrok
trĕg, po kòjĕmu su vrĕveli ľjúdi, crní i malĕni kao mrāvi. Kao
úsprāvne, dūge réke tèkle su s trĕga nā sve čĕtiri strāne šĭròke
úlice. Òne su se grānale izmeđú kúčā ù mnogĕ úličice i prò-
laze. Činilo mi se da glĕdām s visòka golĕmu pāukovu mrĕžu
u kòjòj se úhvatile vĕlike pālače i malĕne kúčice.

Nā pĕt se ili nā šĕst mĕstā zelĕneli vĕčĭ i mǎnji pĕrivòji
s jĕzĕrcem ili čĕsmǒm u srĕdini. Úz nekĕ šĭròke úlice nízali
se rédovi ľépĭh drvĕtā, ĩnāče nĭje nĭgde bílo vĭdeti ni vĭčĭa
ispřĕd kúčā.

Po glāvnĭm je úlicama ĩšlo gǒre i dǒle mnòštvo ľjúdi.
Hòdili su zāposleni úz kuće, jer su srĕdinǒm júřila trāmvājskā
kòla, kòčĭje i automobĭli, pa ľjúdi na kònjima i kotúračama.

Dalĕko, svĕ òko grāda, stršili su visòki dĭmnjāci mnǒgĭh
tvǒrnicā i řĭgali úvĭs cĕn dĭm. U lúci je bílo lādā i pārobròdā.

Něki su ŭlazili, a drŭgi ōdlazili. Na krāju sam grāda vīdeo železničkŭ stānicu. Železničkā su kōla ŭlazila nālik nā dugu, cfnu zmīju.

Slūšao sam vīku i žāgor lĭūdī, dŕndānje kōlā i zvīždŭk strōjēvā. Pričīnjalo mi se da čŭjēm sa zvonīka šŭm dalēka mōra.

Sŭnce zādē, i pŕvī mrāk pādne pōlako nā grād. Što sam tādā vīdeo, nēcŭ lāko zabōraviti. Činilo mi se da su bŕze plāmene strēle polētele po žlcama grādskih ŭlicā i užēgle dŭgē rēdove svētilĭakā. Zā tīlī čās sīnu grād ŭ sjāju jākē bēlē svē-tlosti.

Jēsēnjē su vēčeri hlādne, a čŭvār dādē nam znāk da vā-lĭā sīci. Pōžŭrīm se s ōcem nīz duge stēpenice, pa se spŭstīm s nĭjme u ōnāj vēlikī mrāvīnjak lĭŭdskī.

Vladimir Nazor

11. Mārкова снага

Віно пїјє Крāљевићу Мārко
У Рŭднїку граду бїјелōме,
На чардāку нā бїјелōј кŭли
Рŭдничкōга кнѣза Рāдомїра.
Кад се хлāдна понāпише вїна,
Вѣлї Мārку кнѣже Рāдомїре:
„Пōбратиме, Крāљевићу Мārко,
Хōћѣш ѝћи ŭ Рŭднїк плāнину,
А на ѝзвор рѣкѣ Јасѣницѣ?
Тŭ ти ѝмā јѣдан кāmѣн вѣлї,
Нїко њѣга дїгнути нѣ можѣ,
А кāмоли са рāмена бāцит;
Тѣбе хвālѣ да си дōбар јŭнāk,
Хāјд ōкушāј, мōжѣш ли га дїгнути!“
Вѣлї њѣму Крāљевићу Мārко:
„Хōћу ѝћи, мїо пōбратиме.“
Па ōдоше ŭ Рŭднїк плāнину.

Кад су бїли рѣци на ѝзвору,
Ал' тŭ вѣлї кāmѣн крај ѝзвора;
Глѣдā кāmѣн Крāљевићу Мārко,

Глѣдā кāmēн, пак се нāсмејао,
 Па га ўзѣ ў бијелѣ рўке;
 Кōлико га силно притиснуо,
 На камѣну прѣсти ўпанули,
 Па га бāдї нїз Рўдник плāнину.
 А кад вїде кнѣже Рāдомїре
 Штa ўчинї од кāmēна Мāрко,
 Тад је кнѣже Мāрку говōрио:
meritus „Бѣ афѣрим, пōбратиме Мāрко!
 Їстина је штo говорѣ лўди
 Дa нāд Мāрком нѣ имā јунāка.“
 Па ђодоше рўдничкōме грāду,
 Ѣпѣт пїјў румѣнику вїно
 На чардāку ђд бијелѣ кўлѣ.

hathor
 Јѡш кāзујў и прїчајў лўди:
 Где је Мāрко нōгōм закрѡчио,
 Тў је пѡд њїм стѣна ўпанула,
 Пак се вїдѣ Мāркова стѡпала;
 А где кѡплѣм у стѣну ўдрио,
 Од аршїна рўна ђстанула.

hathor 3 m
 Народна песма

Објашњења. Рудник: највиша планина у Шумадији и варошица на њој; бијеломе, бијелој, бијеле: место беломе, белој, беле, по ради стиха.

12. Мāрков сѡкѡ

Сѡкѡ лѣтї прекѡ Бўдвѣ грāда,
 Жўтѣ му се нѡге до кѡлена,
 Злāтнѣ му се крїла до рāмена,
 А на глāви злāтнā пѣрјаница.

Пїтале га Бўдљāнке дѣвѡјке:
 „О тākѡ ти, нāш сївї сѡколе!
 Кѡ је тѣби нѡге пожўтио?
 Кѡ ли ти је крїла позлāтио?
 Кѡ ли ти је пѣрјаницу дāо?
 Крїл'ма лѣтї, кљўном прогѡвāрā:
 „О тākѡ ми, бўдљāнскѣ дѣвѡјке!

Служио сам добра господара,
 Господара Краљевића Мārка,
 У Мārка су двије сестре младе,
 Једна ми је нōге пожүтила,
 Дрүгā ми је крила позлātiла,
 Мārко ми је пèрјаницу дао.“

Народна песма

Објашњења. Будва: градић у Далмацији, јужно од Котора;
 Будљанка: жена или девојка из Будве; златне му се: сјају му се
 као злато; о тако ти: о тако ти Бога!; двије: две.

13. Mārko Králjević i Ljùtica Bògdān

Pòranile trì sřpskē vōjvode
 Od Kòsova ùz kršnō primōrje:
 Jèdno bjěše od Prilipa Mārko,
 Drүgō bjěše Rělja od Pazára,
 Trěće bjěše Mìloš od Pòcērja;
 Ùdariše pokraj vinogrāda,
 Vinogrāda Ljùticē Bogdána.
 Įgrā kònja Rělja od Pazára,
 Nāgoni ga preko vinogrāda,
 Pa òn lòmì grōzna vinogrāda.

Vèli njèmu od Prilipa Mārko:
 „Pród' se, Rělja, grōzna vinogrāda!
 Da ti znádeš čij' su vinogrādi,
 Dalèko bi kònja obgònio:
 Vinogrād je Ljùticē Bogdána.
 Já sam jèdnōm ovùdā pròšao
 I lòmio grōzna vinogrāda;
 Priпazi me Ljùtica Bògdāne
 Na kòbili tǎnkōj bedèviji;
 Já nè smjedoh ščekati Bogdána,
 Već pòbjegoh ùz kršnō primōrje;
 Pòtjerā me Ljùtica Bògdāne
 Na njègovōj tǎnkōj bedèviji;
 Da mi nè bi Šárca od mejdána,
 Dòista me ùhvatiti šćáše;
 Věc mi Šárac stāde òdmicati,
 A kòbila pòče òstajati.

Kad tô vîdje Ljùtica Bôgdâne,
 Ôn potéže téšku tòpuzinu,
 Pùštā zā mnôm ùz kršnō primôrje,
 Dôhvatī me po svîlenu pásu,
 Pòbratime, sápom od tòpuza!
 Stjērā mène zā uši Šarínu;
 Jêdva mu se u sêdlo povrátiĥ,
 I utèkoh ùz kršnō primôrje.
 Īmā ôtađ sêdam gôdinicā,
 Već ovùdā nijèsam pròšao.“

Īstom ôni u bèsjedi bjêhu,
 Dok se prāmên zapòdjedē tāmē
 Vinogrādu ùz rāvnō primôrje.
 Pògledaše trí sŕpskē vòjvode,
 Al' êto ti Ljùticē Bogdána
 I sa njíme dvánaest vòjvōdā!

Kad tô vîdje Králjeviću Mârko,
 Ôn bèsjedi Rêlji i Mîlošu:
 „Čùjête li, dô dvā pòbratima!
 Êto nāma Ljùticē Bogdána,
 Svā trí čemo izgùbiti glāve,
 Već hòdite da mi pòbjegnēmo!“
 Al' gòvorī Mîloš od Pòcěrja:
 „Pòbratime, Králjeviću Mârko!
 Dānas mîslē i gòvorē ljúdi
 Da trí bòljā nē imā junāka
 Ôđ nās ôvē trí sŕpskē vòjvode;
 Bòljē nam je svā trí pòginuti,
 Neg' srāmotno dānas pòbjegnuti.“

Kad tô zāču Králjeviću Mârko,
 Ôn im ôndā drùgū progòvārā:
 „Čùjête li, dô dvā pòbratima!
 A vī hòd'te da ih dîjelimo:
 Il' vòlite na sáma Bogdána,
 Il' njègovīĥ dvánaest vòjvōdā?“
 Vèli njèmu i Mîloš i Rêlja:
 „Mī vòlimo na sáma Bogdána.“
 Tô je Mârko jêdva dôčekao.

Û tò dõba i Bògdān dõpade.
 Třže Mārko tēškū tõpuzinu
 Pak põtjera dvánaest võjvõdā;
 Dok s' okrénu nēkoliko pútā,
 Svih dvánaest od kónjā rāstavi
 I bījelē savéza im rûke,
 Põtjera ih oko vinogrāda.
 Al' èto ti Ljùticē Bogdána
 Gdje òn gõnī Rělju i Mīloša;
 Obòjici savézao rûke.

Kad tò vīdje Králjeviću Mārko,
 Prèpade se kako nīkad nīje,
 Pak stā glēdat kùd će pòbjegnuti.
 Ali njèmu òdmāh nā ùm pāde
 Gdje su s'jèdan drūgòm zāvjerili:
 Gdje se jèdan u nèvolji nāde,
 Da mu drūgī u pomòci būdē;
 Pak potéže dizgene Šarínu,
 Sāmur-kālpak na čelo namāče,
 Te sāstavi sāmur i òbrve,
 A potéže sāblju òkovānu,
 Na Bogdána pøgledā pòprèko.

Stāde Bògdān ùkraj vinogrāda;
 Kad sāgledā cīnē òči Mārku
 I kākav je na òčima Mārko,
 Pod Bogdānom nōge obùmrēše.
 Glēdā Mārko Ljùticu Bogdána,
 Bògdān glēdā Králjevića Mārka,
 A nè smijē jèdan nā drugōga.
 Dòckan rēčē Ljùtica Bògdāne:
 „Hòdi, Mārko, da se pòmīrīmo:
 Pùsti mēni dvánaest võjvõdā
 Da ti pùstim Rělju i Mīloša.“

Tò je Mārko jèdva dòčekao,
 Pùsti njèmu dvánaest võjvõdā,
 Bògdān pùsti Rělju i Mīloša.
 Skīde Mārko mjěšinu sa Šarca,
 Pak sjědoše pīti rûjnō vīno,
 Mèzetē ga grōznīm vinogrādom.

A kàdā se vīna nàkitiše,
 Ūstadoše trī vōjvode sŕpskē,
 Dōbrijeh se kónjā dōhvatiše.
 Rēče Mārko Ljùtici Bogdānu:
 „Zbōgom òstāj, Ljùtica Bōgdāne!
 Da s' ù zdrāvlju òpēt sàstanēmo
 I crvēna vīna nāpijēmo!“
 Vēli njēmu Ljùtica Bōgdāne:
 „Zbōgom pòšō, Králjeviću Mārko!
 Vēc te mòje òči nè vidjele!
 Kāko si me dānas prēpanuo,
 Nīkadā te požēljeti nēcu.“

Òde Mārko ùz kršnō primōrje,
 Òsta Bōgdān ùkraj vīnogrāda.

Narodna pesma

Objašnjenja. Kosovo uz kršno primorje: dolina kod Knina u Dalmaciji; od Prilipa Marko: Kraljević Marko vladao je u Prilepu; Pazar: Novi Pazar; Pocerje: kraj oko planine Cera; grozna vinograda: m. grozdan (pun grožda) vinograd; šćaše: 3 l. jedn. imperf. od hteti; da mi ne bi Šarca, doista me uhvatiti šćaše: slov. da nisem imel Šarca, bi me bil gotovo ujel; već ovuda nijesam prošao: više ovuda nisam prošao; pramen tame: p. prašine; do dva pobratima: m. dva pobratima (do radi stiha, inače bez značenja); popreko, obumreše: m. poprijeko, obumriješe (ekavski oblici u ijekavskoj pesmi, zbog stiha); mezete za groznim vinogradom: uz vino jednu grožde.

14. Mārko Kráľevih i bēg Kostādin

Kòňe jāshū dō dvā pōbratima,
 Bēg Kostādin i Kráľevih Mārko.
 Bēg Kostādin bēsediо Mārku:
 „Pōbratime, Kráľevihu Mārko,
 Da tī mēni о јесени dōhēsh,
 О јесени о Дмїтрову дāнку,
 А ò mōme kŕsnōme ймену,
 Па да видїш чāсти и поштéња,
 А и лéпа, брāте, дòчекāња,
 И гòсподскē ђакòније рēдом.“

Ал' бèsедї Kráľevihu Mārko:
 „Не хвāли се, бēже, с дòчекāњем!
 Кад јā трāжих брāта Андријāша,

Ја се дèсих у двóру твојему
 О јесèни о Дмитрову дáнку,
 А ò тво́ме кр̑снóме ймену:
 Вйдео сам тво́је дòчекање,
 И вйдох ти дò три нечòвештва.“

Ал' бèsедй бèже Костàдине:
 „Пòбратиме, Крáљевићу Мáрко,
 Та кáква ми нечòвештва кáжеш?“
 Вèли њèму Крáљевићу Мáрко:
 „Првò ти је, брáте, нечòвештво:
 Дóђоше ти дò двè сирòтице
 Да ј' нахрáниш хлèба бйјелòга
 И напòйиш вйна црвенòга;
 А ти вèлиш двèма сирòтама:
 „Ид'т' òдáтлè, јèдан лýдскй гáде!
 Нè гад'те ми пред гòспòдòм вйна!“
 А мèни је жáо, бèже, бйло,
 Жáо бйло двéју сирòтица,
 Па јá ўзèх дò двè сирòтице,
 Òдведох их дòле на чáршију,
 Нахрáних их хлèба бйјелòга
 И напòжих вйна црвенòга,
 Па покрòжих нà њйх чйстй скèрлет,
 Чйстй скèрлет и зèлену свйлу,
 Па их òндá пòслах двóру тво́ме;
 А јá, бèже, глèдим из прикрáјка
 Кáко ћеш их òндá дòчекати;
 А ти ўзè јèдно сйрочáди,
 Ўзè њèга нà лијеву рýку,
 Дрýгò ўзè на дèсницу рýку,
 Òднесе их у двòре за стòле:
 — „Јèд'те, пйјте, гòспòдскй сйнови!“

Дрýгò ти је, бèже, нечòвештво:
 Што су бйли стáри гòспòдáри,
 Па су свòју хáзну изгубили,
 И нà њима стáри скèрлет бèше,
 Òнè мèћèш ў дòњу трèзу;
 А кòјй су нòви гòспòдáри,

И отскора хазну замѣтнули,
И на њима нѡвѣ скѣрлет бѣше,
Онѣ мѣћеш у гѡрњу трпезу,
Прѣд њѣх нѡсѣш вѣно и рѣкију
И гѡсподскѣ ѣакѡнију рѣдом.

Трѣћѣ ти је, бѣже, нечѡвештво:
Ти имѡдѣш и ѡца и мајку,
— Ни јѣднога у астаљу нѣмѡ
Да ти пѣјѣ прѡвѣ чѡшу вѣна!“

Народна песма

Објашњења. До два побратима, до две сиротице: до стоји ради стиха, иначе је без значења; Дмитров данак: Митров дан (8 нов.); част и поштење: поштовање; да ј' нахраниш: да их нахраниш; бијелого, лијеву: ијекавски облици у екавској песми због стиха; хазну замѣнути: стећи благо (přidobiti si bogastvo).

15. Bòžicnā rādōst

Nastúpio je prázňik Bòžicā i rādosti. I mlādō i stārō, i mālō i vĕlikō rādovālo se tōmĕ svĕtlōm dānu, a jādñā Grŭjicīna udōvica Ľvana strépela je od njĕga. Hājde što trĕbā hlĕba: hlĕba je i pòkōjňik òstavio, ali trĕbā mřsa. Ona, sirōtica, tōgā ne imādāše. Prĕže da zārādī. I rádila je, ali òpĕt ne mòže tolikō specāliti da pečenicu kŭpī...

I dōde prázňik, i òna zākla jĕdnog ĕurāna. Dĕčica se ĩgrala okò vatrĕ gde se ĕurān pĕkao, i rādovāla sŭtrašnjĕm prázňiku, sŭtrašnjĕm òmršāju.

Ŭveĕe je Ľvana prōstřla svŭdā slāmu po kuĕĕrku. Dĕčica su pijŭkala i rādovāla se: nřsu od rādosti mògla ni vĕĕerati, nego je pítajŭ: „Jĕ l', nāno?“

— „Ŭj, hrāno?“

— „A kād ĕe Bógin dān?“

— „Sŭtra, hrāno.“

— „Jĕ l', kad spāvāmo?“ pítāše mālřa.

— „Jĕste, diko!“

— „Sĕjo, hājde da spāvāmo, neka prĕ dōdĕ Bógin dān!“

I dĕčica polĕgaše i pōspaše. Ľvana izíde ŭ kuĕcu, te spō-takñŭ ŭgārke i mĕtnŭ jōš jĕdno dřvo ŭ pĕĕ. Nāmestī bādñjāk kako ĕe pregòreti, pa se vrātī u sòbicu, pòkrī dĕcu, te lĕže i òna...

Pétli oglášavahu zōru kad se stāri pōpa Stōjan diže iz svōjē pōsteljē . . . Ōn se po običāju prēkrsti, pa se diže i pōčē oblāčiti. Zātīm izīde i prōbudi mōmka.

I mōmče ūstade, ūzē vèdricu i òde na bñnār da se ūmijē i da donēsē svēžē vòdē. Pōpa prēde nēkoliko pūtā prekò sobē. Sřce mu je lāgāno lúpalo u grūdima. Ōn sām ūživāše òd nekē skrivēnē rādosti.

Stānko dōnese vòdē i pōli mu. Kad se ūbrisā i òčešljā, rēče Stānku: „Ūzmi, sñnko, ònāj džāk i ònō prāse ònde, pa ponēsī zā mnōm!“

— „A kūdā ćemo, pōpo?“

— „Ponēsī tī sāmō zā mnōm!“

Stānko ūprti i jēdno i drūgō.

Pōpa nāde svōj štāp, òtvorī vrāta i izīde nāpolje. Snēg je vējao. Bīo je preko člānākā. Ali stāri pōpa korāčāše kao mlādić. Ōn òsečāše svē vēcū i vēcū rādōst u dūši svōjōj. Slūga korāčāše zā njīm, i vēc se bīo oznōjio, jer ònō što je nōsio nē beše bāš tākō lāko . . .

Prēd kućōm Grūjičinōm pōpa zāstade i zākucā na vrātima. Nīko se ne òdazvā. Ōn zākucā i pò treći pūt i vīknu: „Ėj, domāćine!“

— „Ōj!“ òdazvā se Īvana.

— „Īmā li vas živīh?“

— „Īmā,“ rēče òna i skōči.

Izīde ū kuću sa zīskōm. Pōglēd joj pāde nā njēnu „pečēnicu“ — ćurāna. Ōna se sēti da je dānas Bōžić, sēti se da je dānas tō pōlažājnik i rēče: „Sād! . . . Sād!“ I òde tūmārati po ćòšku dok iz jēdnoga kōšića izvadī prēgršt kukūruza.

„Dāj òvāmo!“ rēče pōpa Stānku. I ūzē pečēnicu sa njēgova rāmena, pa je zāturi sēbi nā rame. Vrāta kŭcnā òtvōriše se.

„Hristos se rōdi!“ rēče pōpa pñn blāženstva.

Īvana ga pōsū kukūruzom i òdgovori: „Vāistinu se rōdi!“

Pōpa prēkorāči prāg i ūde sa pečēnicōm na rāmenu ū kuću. Svēmu prē nādala se Īvana nego tōmē. Sūze joj grūhnuše nā òči. Ōna prīde ònōj svētōj rūci kōjā tākō pñno blagòsiljā, pa pòsrte siròta, māl' te nije pāla.

„Žīva bīla, kćeri!“ rēče pōpa, a i njēmu sūze vřcajū, pa se lījū niz bēlū svētitteljskū brādu.

Ōn prīde ògnjištu, razgrñu vātru, ūzē pregòreli bādnjāk, krēsnu jēdārēd. Ćerov žār přsnū, i hiljadama vārnīcā polēteše ūvis.

— „Göspode mĩlostivĩ, dāj ovolikō zdrāvlja u òvomē dòmu!“

Pa òpuči krèsati i govòriti: „A ovolikō srěčē i zadovóljstva! . . . A ovolikō míra i ljúbavi! . . . A ovolikō beričeta i nāpretka!“

Ů taj pār zvůk zvōna sa vĩsokōg tórnja pròlomĩ vāzdůh, jéknu silòvito, i odjéknu u pòpinim grūdima. Ōn se māši kēsē, izvadi dukať, pa ga pòložĩ na ògnjište i prěkrsti se.

Ívana mu stāde ljúbiti růke. Dēca se izbúdiše, i jědno po jědno izlažāše iz sòbicē i stādoše ìgrati oko pečēnicē.

— „Hvála ti, pòpo! Tĩ mēni rādōst, Bōg tēbi zdrāvlje!“

— „Nije mēni! Nēmōj mēni rěci hvála, nego Bōgu kōji mi tō ů glāvu ůli, a jā sam tĩm nāpravio rādōst i vāma i sēbi.“

Pópa izāde nāpolje. Zā njĩm se čůla vēsēlā vĩka dēčjā i ůsklík pũn mòlitvē: „Bōg ti zdrāvlje dāo!“

A vāzdůh bēše pũn zvůka, kōji pópi dōlažāše kao blā-goslōv Bōžji . . .

Janko M. Veselinović

Objašnjenja. Hajde što treba hleba: slov. naj bo, kar je kruha treba; preže: 3 l. jedn. aorista od pregnuti, pregnem (odložiti se, lotiti se); hrano: zlatica moja; kad će Bogin dan: slov. kdaj bo božiček; diko: draga moja; posrte: 3 l. jedn. aorista od posrnuti (omahniti); mal' te nije pala: slov. toliko da ni padla; hiljadama varnica poleteše: slov. na tisoče isker je zletelo; opuči kresati i govoriti: slov. pretrgano (v presledkih) je kresal in govoril; u taj par: slov. v tem trenutku.

16. Zíma

Ni brigē nas što snēg vējē,
tōplā pēć nas dōbro grējē.
Jěst, tākō je tōplo svĩma
gde za ògrev dŕvā ĩmā.

Al' ko nēmā, zlō se pāti,
pa mĩ cemo njĩma dāti!
Za pātnike vāljā da se pòstarāmo,
Bōg je nāma dāo da mĩ drůgōm dāmo.

Jovan Jovanović Zmaj

Objašnjenja. Ni brige nas: slov. nič nam ni mar; zlo se pati: slov. hudo trpi.

17. Bòžićnī dāni

Štā se sjājē u sèlu malènu?	Već se sjājū trī bòžićnā dāna
Ili svétli na prózore súnce?	Što su dòšli sèlo pohòditi.
Il' čòbani požār prižègnuli?	Prvi dānak dōneo veselje
Il' dèvojke boščáluke vèzū?	I národu nòvu đeisiyu;
	Drugi dānak dōneo đarove,
Nè sjajē se na prózore súnce,	Svudā hōdā i svudā dārīvā;
Ni čòbani požār prižègnuli,	Trēci dānak zdrāvlje donòsio,
Ni dèvojke boščáluke vèzū,	Da je sèlo zdrāvo i vèselo.

Narodna pesma

18. Крсно ђме

Сваки Србин ђма по један дан у години кога он слави,
и то се зовē крсно ђме, свѣти, свѣто и благодан.

Домаћин се стāра и приправља цѣлѣ годинѣ како
ће и чим ће прославити крсно ђме.

Кад бѹдѣ ѹочи крсног ђмена прѣд нōћ, онда зађѣ
један из кућѣ, обично млађи, по сѣлу те зовнѣ на крсно
ђме свѣ сѣљаке који онō крсно ђме нѣ славе. Тај прѣд
сваком кѹћом скинѣ капу и обично овако пōчнѣ: „Божја
кѹћа и ваша! Поздравио је отац (или брāt) да дōђѣте
дōвечѣ на чашу рāкијѣ, да се разгòворѢмо и да мāло нōћи
пòткрāтѢмо; што бѹдѣ свѣти Никола (или који бѹдѣ)
дōнео, нѣћемо сакрити; дōђите, нѣмōјте да нѣ дōђѣте!“
Кад бѹдѣ ѹвечѣ, онда нѣком òтидѣ домаћин, нѣком пōшлѣ
сина, нѣком најамника (жѣне ѹвечѣ слабо Ѣдѹ) или дрѹ-
гога кога из кућѣ.

Кад звāнице дōлазѣ свечāрима ѹ кућу, обично овако
гòворѣ: „Добār вечѣ и чѣстито ти свѣто! Славио га мнōго
лѣтā и гòдинā ѹ здрāвљу и у весѣљу!“ Гдѣкоји понѣсѹ и
јāбуку или, по вāрошима, лѢмѹн, те дāдѹ домаћину кад му
назòвѹ добār вечѣ. А пријатељи из другѢх сѣлā дōђѹ и
нѣзвāни, па тѹ свѢ вѣчерајѹ, пијѹ, разгòвāрајѹ се и пѣвајѹ
дò некō дōба нōћи. Пòтом сѣљаци òтидѹ сваки својōј
кѹћи. Домаћин кāжѣ свакоме на пòходу: „Дōђите и сѹтра
на чашу рāкијѣ!“ И тākō их сваки дан пòзивā од вѣчерѣ
на дòручак, а од дòручка на рѹчак. А пријатељи вѣћ
òнде и òстанѹ.

Сѹтрадѧн дѡђѹ рѧно на дѡручак, па мѧло дѡцније на рѹчак. Пре рѹчка или на рѹчак трѣбѧ да дѡђе и пѡп да прѣкѧдї и да очитѧ кѡљиво. Кад вѣћ бѹдѣ око пѡла рѹчка, онда запѧлѣ вѡштану свѣћу, донѣсѹ тѧмјана и вїна, те ѹстанѹ ѹ славу: помолѣ се Бѡгу, јѣдѹ кѡљиво, ѡбрѣдѣ се вїном напијајѹћи „зѧ славѣ небескѣ кѡјѧ мѡжѣ да нам поможѣ“, и лѡмѣ (домѧћин с пѡпом или с кїм дрѹгїм, кад нѣмѧ пѡпа) крсно кѡлѧч, кѡјї мѡрѧ бити од пшѣнична брашна ѹкисело ѹмѣшен и нашѧран поскурњѧком. Јѣдну четвѣртину ѡд тогѧ колача дѧдѹ пѡпу, јѣдну домѧћници, а двѣ ѡни јѣдѹ, и пѣвајѹ, двѧ ѣ двѧ, ѹ славу:

Ко пїјѣ вїно зѧ славѣ Бѡжјѣ,
Пѡмоз' му, Бѡже и слѧво Бѡжјѧ!
А штѧ је лѣпшѣ ѡд славѣ Бѡжјѣ
И од вѣчерѣ с прѧвдѡм стечѣне?

Пѡтом сѣднѹ ѡпѣт, и пїјѹћи и јѣдѹћи разговѧрајѹ се и пѣвајѹ дѡ мѧка. Домѧћин нѣ сѣдѧ зѧ стѡ, него стѡјї голѡглав, и слѹжї гѡстима вїно и рѧкију. Тѧкѡ слѧвѣ три дѧна, сѧмо што не ѹстајѹ вїшѣ ѹ славу. Дрѹгї се дѧн крсног ѣмена зѡвѣ пѡјутѧрје, а трѣћї ѹстѧвци. Пријатељи ѡдлазѣ чѧк четвѣртї дѧн.

И нѧјгорї сирѡмах трѣбѧ да прѡславї своје крсно ѣме, макар прѡдао кѧкво живїнче или дрѹгѡ што ѣз кућѣ, те кѹпио рѧкијѣ, ѧко свѡјѣ нѣмѧ, и ѡстѧлѡ што му вѧљѧ.

Пѡнѧјвишѣ слѧвѣ Нїкољдѧн, Јѡвѧндѧн, Ћѹрђевдѧн, Арѧнђеловдѧн итд., и тѡ се нѣ мѣњѧ, него ѡстајѣ од кѡлена на кѡлено. Зѧтѡ се смѧтрајѹ као рѡђѧци свї кѡјї слѧвѣ јѣднога свѣца.

Вук Сїћ. Караѹћ

Објашњења. Слабо: ретко; очитати: prečitati molitev, blagosloviti; кољиво: kuhana pšenica; поскурњак: lesorez, s katerim vtisnejo pri pravoslavnih v hostijo črke IΣΧΡ-NIKA (Jezus Kristus zmagovalec).

19. Rastko

Кѡ ѹдарѧ тѧкѡ пѡзно u dubїни нѡћнѡг мїра
На кѧпїји зѧтвorenѡј svetѡgorskѡг мѧnastїra?

„Vѣc je прѡшло тѧвнѡ вѣчѣ, i нѣмѧ se пѡноѣ hvѧtѧ,
Сѣдї ѡci, кѧлудeri, otvѡr'te mi тѣшкѧ vrѧtѧ!

Svѣtlosti mi dŭša hŏčē, a ōdmora slābē nŏge,
 Klŏnulo je mŏje tēlo, ūmŏrne su mŏje nŏge,
 Al' je krēpka vŏlja mŏja, ŝto me nŏčas k vāma vŏdī,
 Da pŏsvētim ŝivot rŏdu, ōtadžbini i slobŏdi.
 Prēzreo sam cārskē dvŏre, cārskŭ krŭnu i pŏrfiru,
 I sād ēvo svētlŏst trāŝim u skrŏmnŏme mānastiru.
 Otvŏr'te mi, čāsnī ōci, manāstirskā tēškā vrāta,
 I prīmite cārskŏg sīna kŏ nājmladēg svŏga brāta . . .“
 Zaškripaše tēškā vrāta, a nād njima sŏva pr'nu,
 I s krēštānjem rāzvi krīla i sklŏnī se ū nŏc cfnŭ.
 A na prāgu hrāma svētŏg, gde se Bŏŝjē ime slāvi,
 Sa bŭktinjŏm ūpāljenŏm nāstŏjnik se ōtac jāvi.
 Ōn bŭktinju gŏre dīŝe iznad glāvē svŏjē svētē
 I ūgledā, čŭdēci se, bezāzleno bŏso dēte.
 Visŏko mu blēdŏ čelo, pŏmršene gŭstē vlāsi,
 Ali čelo ūzvišeno boŝānstvena mŭdrŏst krāsī.
 Zā rŭku ga stārac ūzē, pŏljŭbi mu čelo blēdŏ
 I krŏz suze prŏšaputā: „Prīmāmo te, mīlŏ čēdo!“

Vėkovi su prohújali od čŭdesnē ōnē nŏci,
 Vėkovi su prohújali, i mnŏgī će jŏšte prŏci,
 Al' tŏ dēte jŏšte ŝivī, jer njėgova ŝivī slāva,
 Jer tŏ dēte bēše Rastko, sīn Nėmanjin, svēti Sāva.

Vojislav Ilić

20. Světī Sáva i brāha kŏjā se dēlē

Србе Кŏсŏвце nāŝē jēdnē gŏdinē strāšna nėvoļa.
 Заŝē nėkā болēштина међу њихова вėликā стāда, те им
 ōвце стāнŭ nāгло мањкавати. Свī се пŏчнŭ мŏлити свētŏм
 Сāви да им пŏмогнē у нėвољи и да им сачŭвā стāда.
 Свѣтī Сāва прīmī њихову ѝскренŭ мŏлитву, обŭчē се у
 калуђерскŏ одѣло и крēнē се са свŏјим ōцем, свѣтим
 Симѣуном, међу Кŏсŏвце.

Идŭћи тākŏ прŏђŭ поред двā рŏђенā brāта, kŏjā су бāш
 тадā дѣлила имāње што им је од ōца ōстало. Свѣтī Сāва
 прŏђē порѣд њих и нē кажē им ништа. Тŏ пāднē ū очи
 свētŏм Симѣуну, па ūпитā свētŏг Сāву: „Зāшто, сīнко,
 ништа не кāза ōнŏј двŏјци поред kŏјих мāло прē прŏ-

ђосмо кад ништа рђаво не чињаху?“ Свѣтѣ Сава одговори оцу: „Ти, оче, рече да ђни ништа рђаво не чињаху; а зар нѣ виде да дѣлѣ имање које им је од оца ђстало, а тиме замећу између себе свађу, мржњу, завист, пакѡст, те ће тако брзо осирѡмашити и никад више неће живети у братској слѡзи, миру и љубави? Ёто, затѡ их не по-
здравих кад порѣд њих прођох.“

Народна приповејка

21. О народнѡм јѣзику

Ах слатки мој матѣрњи гласѣ, штѡ су ми те више незналицѣ и придошлицѣ прѣзирале, тѡ си ми вѣhma срѣцу ђмилео. У вишим круговима занѣмѣрен, нашао си срѣћѡм уточѣште у нѣдрима прѡстога народа нашега, који те је као чѣдо јѣдинче неговао, пак си ми тако лѣп да је сѡмо Бѡг лѣпши који те је створио, сѡмо народ крѣснији који те је изумео и сачувао. Мили јѣзичѣ мој, да ништа дрѹгѡ у теби писѡно није дѡ наших народних пѣсѡма и пословѣца, заслужио би да те сви синови и кћѣри љубѣ као ђчи у глави, заслужио би да се у тебе свѣ знаѡности и сѡв јѡвни живот ђдѣва као што се на сунчанѣм зракама рѡна зѡра румѣни и бѣли дѡн ђтсѣва.

Јосип Јурај Штросмајер

22. Бѣскуп Јѡсип Јурај Штросмајер

Пѣдѣсѣт ѣ шѣст гѡдинѡ био је бѣскупѡм у Ђакову најумнији Хрват свѡга дѡба и највѣћи народни ѡбротвор Јѡсип Јурај Штросмајер. Он је знаѡ да ће се народ наш моћи јѡчѣ бранити од непријѡтѣља и бѡљѣ напредовати, ако бѹдѣ јѡчи у свѡм знању. Затѡ је у Загребу вѣликим новчанѣм приложима ѡсноваѡ Југославѣнску акаѡдемију и за њу дѡо градити крѣсну пѡлачу. У тој пѡлачи смѣштѣна је бѡгата и крѣсна збирка (галѣрија) слика што их је бѣскуп Штросмајер покуповаѡ пѹтујући по свѣту. Највиша школа у Загребу, свеучилиште, ѡсновѡна је њѣговѣм настојањѣм и даровима. У Ђакову подигаѡ је величанствену цркву. Многѣ је писце помагаѡ, а потпомагаѡ је и многѣ научне и ѡбротворне заводе.

Његово име није славно само у нашoj домовини, него је чувено и по читавом свету.

Највише је настојао o том да се уједиње Срби, Хрвати и Словенци и да се сви Словени што више зближе и да заједнички раде за свој напредак. У томe раду био је одлучан и неустрашив.

23. Oтадžbino, mājko mīlā

Oтадžbino, mājko mīlā,
Slāvnā zēmljo, slāvna bīla!
Kad mi slātkō ime tvōje
U ústima lēbdet stānē,
Rāzigrā se sŕce mōje,
Žīvīm žārom nāglo plānē
Te svē pītā: pod nebēsi
Īmā l' lēpsē no ti jēsī?

Pa kō da te dīvnu takō
Ne zāvolī dúšom jāko?
Nōsim mlādo sŕce, grūdi,
Vrúca kīvca žilom vrije:
Ali tvōje sŕce būdi,
Zā te sāmo nek mi bījē
Do zādnjēga ĭzdisāja,
Zēmljo naša, slīko rāja!

Tugomir Alaupović

Objašnjenja. Pod nebesi: pod nebesima; vrije: vri.

24. Bōže prāvdē

Bōže prāvdē, Tī što spāse
Od prōpāsti dōsad nās,
Čūj i otsad naše glāse
I otsad nam būdi spās!
Mōcnōm rúkōm vōdi, brāni
Budúcnosti naše brōd!
Bōže, spāsi, Bōže, hrāni
Nāšeg Krālja i naš rōd!

Nek nā naše vēdrō čelo
Tvōg nē padnē gnēva grōm!
Blagoslōvi naše sēlo,
Pōlje, nĭlvu, grād i dōm!
Kad nāstūpē bōrbē dāni,
K pōbedi nam vōdi hōd!
Bōže, spāsi, Bōže, hrāni
Nāšeg Krālja i naš rōd!

Slōži našu brācu drāgū
Nā svak dičan, slāvan rād!
Slōga bīce pōrāz vrāgu,
A nājjači svīma grād.
Nek nā našoj blistā grāni
Brātskē slōgē zlātan plōd!
Bōže, spāsi, Bōže, hrāni
Nāšeg Krālja i naš rōd!

Iz mrācnōga sīnu grōba
Nāše krūnē nōvī sjāj,
Nāstalo je nōvo dōba,
Nōvu srēcu, Bōže, dāj!
Krāljevinu našu brāni,
Petvėkōvnē bōrbē plōd!
Krālja Pētra, Bōže, hrāni,
Mōli Ti se sāv naš rōd!

Jovan Đorđević

25. Лїјепā нāша дōмовина

Лїјепā нāша дōмовино,	Тєци, Сāво, Дрāво, тєци,
Ќј јунāчкā зємљo мїлā,	Нїт' тї, Дўнав, сїлу гўбї,
Стāрє слāвє дјєдовино,	Кўд ли шўмїш, свїјету рєци
Дā би вāзда срєћна бїла!	Да свōј нāрод Хрвāt љубї:
Мїла кāно си нам слāвна,	Док му њїве сўнце грїјє,
Мїла си нам тї јєдїнā!	Док му хрāшће бўра вїјє,
Мїла кўдā си нам рāвна,	Док му мр̄твє грōбак крїјє,
Мїла кўдā си планїна.	Док му жїво ср̄це бїјє.

Анїун Михановїћ

26. Ćirilskō pismo

Їмā ђд togā дōба више од hiljadє гōдїнā како су двā брāта из Solúna, Ćirilo i Metōdije, превєли Světō pismo на јєзик слōvenskї, кòјї се дāнас зòвє staroslōvenskї јєзик. Ђд грєкїх слōвā Ćirilo је сāставїо āzbuku, нāзвāну glagolїcōm, а пòслє Ćirilicu, пò свōј прїлїцї, sv. Kliměnt. Prema tōмє крїво се Ćirilica тākō зòвє као да ју је слòжїо sv. Ćirilo. — Latinica је сāстављєна ђд слōвā стāрїх Lātinā или Rїmljanā.

Sřbi i Hrvāti слўжє се и Ćirilicōm i latїnicōm, а Slovenci, Ćesi, Slováci, Poljáci i Lūžїckї Sřbi слўжє се sāмо latїnicōm, Rūsi i Būgari sāмо Ćirilicōm.

27. Нāроднє пòсловице

Бōг. Бєз Бoga нїшта. — Ко Бōгу слўжї, їмā дōбра гòсподāра. — Брāт брāту, дрўг дрўгу, а Бōг ће свїма.

Чòвек. Злāто се ў ватри кўшā, а чòвек у нєсрећї. — Вō се вєжє за рōгове, а чòвек за јєзик. — Дāнас чòвек, сўтра цр̄на зємљa.

Рāд. Рāдиши Бōг пòмāжє. — Ко нїшта не чїнї, злò чїнї. — У рāтāра цр̄не рўке, а бєла пòгачa.

Дōм и дōмовина. Тєшко свўдā свōму без свòјєга. — Свўдā је пòћи, ал' је кўћи дòћи. — Ко не држї брāта зā брата, тāј ће тўђина зā гòсподāра.

Здрāвљє. Бєз здрāвљā нємā бòгатства. — Док је чòвек здрāв, и вòда му је слāтка. — Вїшє је љўдї пòмр̄ло ђд јєла и од пїћa, нєго ђд глāди и ђд жєћи.

28. Ko mǎnjē ištē, višē mu se dǎjē

Bila trī brāta, pa na bēlōme svētu ništa višē nīsu imali do jēdnu krūšku, te bi tū krūšku rēdom čuvali: jēdan bi ōstao kōd kruškē, a drūgā dvōjica išla bi na nǎdnicu.

Jēdnōm Bōg pōšaljē āndela da vīdi kǎko ōvā brāca živē, pa ako zlō živē da im dā bōljū hrǎnu. Kad āndeo Bōžji sīdē nǎ zemlju, prētvorī se u prōsjāka, pa dōšāvši k ōnomē što čuvā krūšku, zāmoli ga da mu dā jēdnu krūšku. Ōn ūzberē od svōjih krūšākā, pa mu dā i rēčē: „Ėvo ti od mōjih krūšākā; od brātinskih ne mōgu ti dāti.“ Āndeo mu zǎhvālī i ōtidē. — Kad sūtradān ōstanē drūgi brāt da čuvā krūšku, dōdē ōpēt āndeo, pa ga zāmoli da mu dā jēdnu krūšku. I ōn mu ūzberē od svōjih krūšākā, pa mu dā i rēčē: „Ėvo ti od mōjih krūšākā; od brātinskih ne mōgu ti dāti.“ Āndeo i njēmu zǎhvālī i ōtidē. — Kad būdē rēd na trēcēga brāta da čuvā krūšku, ōpēt dōdē āndeo i zāmoli i njēga da mu dā jēdnu krūšku. I ōn mu ūzberē od svōjih krūšākā, pa mu dā i rēčē: „Ėvo ti od mōjih krūšākā; od brātinskih ne mōgu ti dāti.“

Kad būdē četvrti dān, āndeo se nāčinī kǎluder, pa dōdē rǎno ūjutru i zatēčē ih svū trōjicu kōd kučē, pa im rēčē: „Hǎjdete zǎ mnōm da vam dām bōljū hrǎnu!“ Ōni pōdū zǎ njim bēz rēči. Kad dōdū na jēdan vėlikī pōtok, vōda tēčē, svē hūji. Ōndā zǎpitā āndeo nǎjstǎrijēga brāta: „Štǎ bi ti da ti je?“ A ōn odgōvorī: „Da je svē vīno od ōvē vōdē, pa da je mōje.“ Āndeo prēkrstī štǎpom, a tō mesto vōdē potēčē vīno: tū se būrǎd ōpravljajū, tū se vīno sīpǎ, ljūdi rǎdē, sėlo čītavo. Ōndā ga āndeo ōnde ōstavī i rēčē mu: „Ėto ti što si žėleo, sǎd žīvi!“ Pa ūzmē ōnū dvōjicu i pōdē s njīma dǎljē.

Kad dōdū na jēdno pōlje, a tū gōlūb prēkrīlio pōlje. Ōndā zǎpitā āndeo srēdnjēga brāta: „Štǎ bi ti sǎd žėleo?“ A ōn mu odgōvorī: „Da su tō svē ōvce, pa da su mōje.“ Bōžji āndeo prēkrstī pōlje štǎpom, a tō svē mesto golubōvā ōvce: tū su stǎnovi, jēdne žēne stōku mūzū, jēdne mlėko razlīvajū, jēdne skōrūp skīdajū, jēdne sīr sīrē, jēdne mǎslo tōpē; tū se nāčinī i kōzara, jēdni sėkū, jēdni mērē, jēdni nōvce prīmajū, ljūdi rǎdē, sėlo čītavo. Ōndā mu rēčē āndeo: „Ėto ti što si žėleo!“

Pa ūzmē nǎjmladēga brāta i pōdē s njīm prēko polja, pa ga zǎpitā: „A štǎ bi ti htēo?“ Ōn mu odgōvorī: „Jǎ nē bih ništa drūgō, vēc da mi Bōg dā žėnu ōd prǎvē křvi hrīščǎnskē.“

Ōndā mu āndeo rěčē: „Ō, tō je těško dōbiti! U svěmu světu sāmo trī imajū. Dvē su žēne, a jědna je děvōjka, i njū prōsē dvōji prōsioci.“

Īdući takō zādugo, dōdū u jědan grād gde je bīo cār i u njěga kěi ōd prāvē křvi hrišćānskē. Kako dōdū ū grād, ōdmāh ōtidū k cāru da prōsē u njěga děvōjku. Kad ōni tāmō, a dvā cāra dōšla da je prōsē, i mētnuli jābuke nā stō. Ōndā i ōni svōju jābuku mētnū pored ōnīh. Kad ih cār sāgledā, rěčē svīma kōjī su se ōnde dēsili: „Štā ćemo sād? Ōnō su cārevi, a ōvō su kao prōsjāci premā njima!“ Ōndā će āndeo rěci: „Znāte li štā? Ovākō da ūrēdimo: neka ūzmē děvōjka trī lōze, pa neka pōsādī ū bāšti namēnjujūci kōjū kōme hōčē, pa na čijōj lōzi sūtra būdē grōžde, za ōnogā neka pōdē děvōjka.“ Ōni svī nā tō prīstanū. Děvōjka pōsādī trī lōze ū bāšti i svākōme nāmēnī po jědnu.

Kad ūjutru, a tō na lōzi ōnogā sirōmaha grōžde. Ōndā cār nēmādnē kūd, nego dā kčēr ōnomē brātu nājmlādēmu, pa ōdmāh ū cřkvu, te se vēnčajū. Pošto se vēnčajū, āndeo ih odvēdē ū šumu, pa ih ōstavi ōnde, i ōni stānū živeti ū šumi za gōdinu dānā.

*

A kad se nāvřši gōdina, rěčē Bōg ōpět āndelu: „Īdi, vīdi kākō ōnē sīrote živē. Ako těško živē, pōdaj im bōljū hrānu!“ Kad āndeo sīdē nā zemlju, ōpět se prětvorī u prōsjāka, pa ōtidē k ōnomē što mu pōtok tēčē vīnom i zāmoli u njěga čāšu vīna, a ōn ga ōdbijē gōvorēci: „Da jā dājem svākōme pō čāšu vīna, nē bi tōgā bīlo.“ Kad tō čūjē āndeo, prěkrsti štākōm, a pōtok potēčē vōdōm kāo i prē, pa ōndā rěčē ōnomē brātu: „Nije tō za tēbe: ĩdi tī pōd krušku, pa čūvāj krūšku!“

Pōtom ōtidē āndeo ōdāndē, i pōdē k ōnomē drūgōm što su mu ōvce pōlje prekrīlile, i zāmoli ga da mu ūdēli krišku sīra, a ōn ga ōdbijē gōvorēci: „Da jā dēlīm svākōme pō krišku sīra, nē bi tōgā bīlo.“ Kad tō čūjē āndeo, prěkrsti štākōm, a tō od ovācā přhnū gōlubovī, pa ōndā rěčē ōnomē brātu: „Nije tō za tēbe; ĩdi tī pōd krušku, pa čūvāj krūšku!“

Nājposlē ōtidē āndeo i nājmlādēmu da vīdi kako ōn živī. Kad tāmō, a ōn sa svōjōm žēnōm ū šumi živī sirōmaškī u jědnōj kōlibi. Āndeo zāmoli da ga prīmē da prěnoči, a ōni ga sā svīm sřcem prīmē i stānū se mōliti da im ōprostī što ga nē

mogū dòčekati kàko bi žèleli. „Mì smo“, vèlè, „siròmasi ljúdi.“
 Àndeo im odgòvori: „Nìšta zàtò; já sam zàdovòljan ònim što imà.“

Òni òndà štà će da ràdè? Žìta nìsu imali da mèsè pràvi hlèb, nego su túkli kòru od kojekàkva drèvea i òd togà hlèb mèsili. Tàkav hlèb ùmèsì žèna i sàd zà gòsta, i mètne ga pod crépnju da se pèčè, pak stànū razgovàrati gòsta. Kad pòslè òni ògledaju jè li im tāj hlèb pèčen, a tò pod crépnjom pràvi hlèb, nàràstao, nìšta ti lèpšè, i dīgao crépnju nàd sobòm. Kad òni tò vídè, dīgnū rúke Bògu: „Hvála ti, Bòže, te mòžemo gòsta ugòstiti!“ Pošto iznèsū hlèbac prèd gosta, donèsū tīkvu s vòdòm, pa kad stànū pīti, a tò ù tikvi víno. Òndà àndeo prèkrstì štàkòm kòlibu, i na ònomè mèstu stvòrè se càrski dvóri, i ù njima svèga dòsta.

Tàdà ih blagòslovì àndeo i òstavì ònde, te su srèčno žìveli dò svòga vèka.

Narodna pripovetka

Objašnjenja. Bi... čuvali: slov. so varovali; nemadne: 3 lice jedn. aor. od glagola nemati; potok teče vinom: slov. potok vina teče; kad tamo: slov. in glej!; do svoga veka: slov. svoje žive dni; do smrti.

29. Жѣтва

Жито је дòзрело, зèлєн се ў злāто промèтнула, и жѣтва пòчєла.

Ў рāнū зòру пòдигле се двѣ чѣте пѣвајўћи из сєла ў поље. Њива им је дò њивѣ. Жѣтеоци су нāоружāни кāо да ће у крвāви бòј; па јòш сāме жєне под òрўжjem, свāкòј на рāмену òпштар срп. У лīцу им рāдòст и зaдoвoљствo.

Кад ў поље, чāса нè часè, вѣћ се лāхaјў рāда док је зā хлāда. Звīзга стòји лāгaних српoвā, и испрèд њих пāдā нā земљу пўно клāсje као глāве дўшмāнскè òд сабљè и рўкè јўнāчкè. Свè уједāнпўт српoм зaмāхнуле кāо да је од јèднè рўкè; а тò се вīдī кòјā је врèднијā од кòјè. Јèдна жўри дрўгў.

Сўнце јòш ни изāшло нīје, али свè тѣшкī знòј пòпaнуo. Нīје шāла сāгнўт рāдити без прèстāнка!

Тако су се наджињевале жетелице док сунце отско-
чило није. Оно је жестоко, али су оне још жешће.

Око деветог сахата донеле јело редаре. На једној и
другој њиви поседао се у хлад под она самотна дебла.
Глад баје, а јела нестаје. Жеђ се гаси. Зделе чисте,
чутуре празне. Друштво снагом опасано. Нико ме срце
ништа не иштје. Па зашто да се дангуби?

Кад било пред вечер, редови се истерали, поље по-
жњело, снопови су повезани, јањци се испекли и вечера
донела. За вечером све се разиграло; све се весели
труду од Бога добро плаћену. Шала и песма. А кад се
умор јави, жетеоци запевају:

Домаћине, господине, пуштај нас дома!

Далеко су наши двори преко лугова.

У кога је старā мајка: застараће се.

У кога је мушко чедо: уплакаће се.

У кога је младѝ војно: покараће га.

Јанко Јурковић

Објашњења. Часа не часе: прав ни се не оботављају; отско-
чило сунце: sonce se je dvignilo; глад баје, а јела нестаје: lakota
take čudeže dela, da jelo kar izginja; редови се истерали; redi
(vrste) so požete, poželi so do zadnje redi.

30. Tri ptčice

Tri ptčice gōru prelēteše,
Svākā nōsī u kljūnu znāmēnje:

Přvā nōsī klāsak od pšenicē,
Drūgā nōsī vinovu lōzicu,
Trēcā nōsī zdrāvlje i vesělje.

Kōjā nōsī klāsak od pšenicē
Ōnā pādā na Pētrovo pōlje,
Kōjā nōsī vinovu lōzicu
Ōnā pādā na kāštelskō pōlje,
Kōjā nōsī zdrāvlje i vesělje
Ōnā pādā na svu Dālmāciju.

Narodna pesma

31. Моба

Код Срба је обичај да идљ лети у некѣ свеце, кад
не смејљ себи радити, газдама на мобу, тј. без платѣ,
само за јело и за пиће. Највише идљ на мобу те жањљ,
рѣтко кѣсѣ, кѣпајљ кукурузе, кљпѣ сѣно или шљиве.

На мóбу нáјвишē йдū млáди мóмци, дèвõјке и млáде, и свáко се обұчē и нáкити као на Вáскрсēње или нá Цвѣти кад йдē цркви или мáнaстīру, пa цѣли дáн жáњўһи пѣвaјў, чéпaјў се, шáлē се и вeсѣлē, a пoслe вѣчeрē йгрaјў и пѣвaјў дò нeкõ дõбa нõһи.

Нá нeкīm мѣстимa (кaо у Срѣму) кад дòжaњў нйву пa пõђў кўһи нa вѣчeру, õндá дèвõјке нáчинē од мáрáмá бáрјакe, пa онáкõ сa бáрјaцимa йдū пѣвaјўһи кaо кáкви свáтови или вoјнйци; кад дõђў прѣд куђу, õндá пoбõдў бáрјакe ў зeмљy.

Мóбa сe õбичнo кўпй нa мрску, и дoмáһин трѣбá дa је чáстй кáо кад слáвий крcнõ ймe; зáтõ свáгдa и зòвў гáзде нa мóбу, јер сирóмaси нéмaјў чйм дa чáстē. Нa мóбу дõђў и прйјaтeљһи йз другйх сѣлá, и свáкй дoвѣдē сá сoбõм пo нѣкoликo мõмчáди, дèвoјáкá и млáдй.

Вук Сш. Караџић

32. Zéčeva žènidba

Kad se žēnī mladòženja zēče,
Kūma kūmī zēlenōg kūrjāka,
Stārōg svāta rūtavōg mēdveda,
A dēvera žūtōga jāzāvca,
A ūzimā līsicu dēvōjku.
Kūpī svāte, īdē po dēvōjku.

Kad su bili nāsred polja rāvna,
Ali sēdī čòban kod ovācā
I kod njēga trōje mřkih pásā.
Dotřčaše blīzu do svātōvā,
Mīlōm kūmu būndu podēraše,
Stārōm svātu zēlenū dòlamu,
A dēveru gāce podēraše.

Kad tō vīde mladòženja zēče,
Ōn se vīnu prēko polja rāvna
Kano zvézda prekò vedra nēba,
Pa ōn bēži ū među zēlenū,
Dīžē nōge gōre vīše sēbe:

„Hvála vāma, mòje nòge bŕzē,
 Kòjē ste me òd zla izbavile!
 I mōj mi se bābājko ženio,
 Ali nìje svātove kūpio
 Nit' je išo pōljem po dèvōjku,
 Věc ženio s' ù medi zèlenōj!“

Narodna pesma

33. Хѣро òсѣхен нà смрт

Слѹжио Хѣро ў цара, па се погòдили за плáту, али тàкò: ако би йкад йкаквѣ прѣварѣ учинио цàру, да нѣмà нйчйм дрѹгйм плáтити нò свòјòм глáвòм.

Јѣднòм га òстáлѣ слѹге òптѹжѣ цàру гòворѣни да му је ў бáшти лѹпешкй смòкве пòјео. Цàр призòвѣ Хѣра и рѣчѣ му: „Хѣј, Хѣро, вѣро па нѣверо! Тй мѣни ўчини прѣвару и зàслѹжи смрт кòјòј си сáм крйв; али за òнò дòклѣ си ме вѣрно слѹжио дáјѣм ти цàрскѹ мйлòст и рѣч да йзберѣш кòјòм ћеш смрти ўмрѣти.“

„А хòћѣш ли, чѣститй цàре, бйти òд рѣчи?“ ўпитà га Хѣро.

„Хòћу, вáлà!“

Òндà Хѣро: „Ѵ, чѣститй цàре, пошто је тàкò, јà бих нáјволео да ўмрѣм од стàрости кàо што ми је пòкòјнй òтац ўмро.“ — Цàр се насмѣјѣ и òпростй му жйвот.

Народна приповѣстка

Објашњење. Вера па невера: človek dvomljive zvestobe.

34. Nasrádin-hòdža i njègova kràva

Nasrádin-hòdža imao jèdnu kràvu kòjā nìje nìčemu vàljala. Jèdнòм му рѣчѣ жèна да одвèдѣ kràvu на пàзàр i да је прòдà. Kad је hòdža довèдѣ на пàзàр, пòчнѣ víkatй što му грlо дáјѣ: „Òvā kràva ne vàljā nìšta, nè mòžѣ ni jèdnog tèleta da òthrānī. Mléka dāјѣ pòsve mǎlo.“ Tàkò је Nasrádin-hòdža kùdio svòју kràvu što је vīšѣ mògao. Òn је tò svѣ īstinu kazívao, jer је znāo да је lāž hārām.

Kad је svѣт čūo šta Nasrádin-hòdža víčѣ, nìko ni да pògledā kràvu. Ûtò се Nasrádin-hòdži priкùčй jèdan njègov kòмšija i prišapnѣ му ù uho: „Štò tàkò víčѣš nà kravu, ta nísй pobudàlio,

znáš da ne vâlĵa svôg mála kŭditi, jer ga ôndâ nêćeš nĭkad prò-dati. Nego dâj tĭ mĕni tŭ krâvu, pa da vĭdiš kâko se pròdâjĕ, a tĭ se gdĕ sâkrĭj i ne ĭzlazi da ne poznâdŭ da je tvòja krâva.“

Nasrádin-hòdža dádĕ mu krâvu i sâkrĭjĕ se. Njĕgov kòmšĭja stânĕ vòditi krâvu i víkati: „Ėvo dòbrĕ krâvĕ; kad je mléko nâjskupljĕ, dâjĕ na pòmužâj pò pĕt ókâ mléka.“ Ôn je tâkò hvâlio, a ùtò se svĕt pòčeo kŭpiti okò kravĕ i pítati: „Pòšto je?“

Tâd òdneklĕ ĭzbijĕ Nasrádin-hòdža pa pòvičĕ: „Pa kad je ôna tâkò dòbra, nécu je ni prodávati!“ Ŭzmĕ krâvu od kòmšĭjĕ i odvĕdĕ je kŭći.

Narodna pripovetka

35. Їмāм кŭћу

Їмāм кŭћу од ѡвога прŭћа,
 Амбār — тĭкву пŭну кукŭруза,
 И пòњаву од стòтину лĕтā,
 Изгòрела на стòтину мĕстā,
 Да с' òкрпĭ, јòш би нòва бĭла;
 У пòдруму трĭ áкова вĭна:
 У јĕдноме сāмо пāучина,
 У дрŭгòме сāмо киселина,
 У трĕћĕму нĭгде нĭшта нĕмā.

Narodna pesma

36. Kòza, kŭpus i vŭk

Nĕkakav čòvek kŭpio na pazáru jĕdnoga vŭka, jĕdnu kòzu i kŭpusa. Vŭka je za ŭzicu vòdio u jĕdnòj rŭci, ù drugòj kòzu, a kŭpus ùprtio na lĕda. Nò kad je dòšao na jĕdnu réku, trĕbalo mu je prenòsiti svĕ jĕdno po jĕdno, a nĭkâko dvòje zājedno.

Pitā se, kâko je ôn svĕ tò prĕneo, a da ne òstavi kòzu s vŭkom, ni kŭpus s kòzòm.

Narodna zagonetka

37. Загòнĕтка

Òд мālòг сам прста тāњи,	срце црно, камено.
òд дāн дò дāн бĭвāм мањĭ.	Јā сам òнò ђāку
Тĕло ми је дрвено,	што је плŭт тежāку.

Јован Јовановић Змај

38. Národnē pítalice

Пítало пѣгѣнче мајку: „Кòји је најдужи дан у години?“ — „Онај кад нѣмѣ брашна ў кући.“

Пítали пса: „Зашто мно́го ла́јеш?“ — „Дру́гога за-
ната не знам.“

Питао Млѣчић Бокѣља: „Како се нашки зовѣ смрт?“
— „Ми је никад не зовѣмо, али она и нѣзвана ўмѣ доћи.“

Пítали вўка: „Бòјиш ли се паса?“ — „Не бòјим се,
али ми није мило да на мене ла́ју.“

Пítали лѣнѣвца: „Зашто се тако прòтѣжеш и зѣ-
ваш?“ — „Умòрила ме лѣнòст.“

39. Národnē zagònětke

1. Já sam mlád, tãnan, lēp;
kad pùtujēm, imām rēp.
Što gòd idēm dālĵē,
mòg rēpa svē mǎnjē;
izgubīm ga pùtujúci
pa bēz rēpa dòdēm kūci.	3. Ĭmadoh dvā brāta.
Dok bējāhu slēpi,
vřlo mi lēpi;
a čim pògledajū,
ne vǎljajū.
2. Dolèteše ptīce bēz pērja,
pǎdoše nǎ drvo bēz lišća;
dolète mòmcē bez ústā,
te pòjedē ptīce bēz pērja.	4. Bélo čēbe sǎv svēt prēkri,
a svòju sèstru ne mòže.
5. Kūcica u gòrici
na jèdnòj nòžici.

Odgonetke. 1. Konac. — 2. Sneg i sunce. — 3. Opanci. — 4. Sneg
i voda. — 5. Gljiva.

40. Národnē zagònětke i pítalice

1. Гдѣ је ла́ђа најсигурнија? — 2. Зашто лòвац зѣца
тра́жи? — 3. Кò вǎздан пўтујѣ, а из кућѣ се не мичѣ?
— 4. Кòјѣ вода пòље прѣкрѣла, а не можѣ мрѣва да
ўдǎви? — 5. Штǎ капу на глави дрѣжѣ?

Одгонетке. 1. На суху. — 2. Јер не зна где је. — 3. Пуж. —
4. Роса. — 5. Конци.

REČNIK

A

ákōv, -ova — vedro
alà! — ah! oh!
àlāt, aláta — orodje
āli — toda
āma — toda
āmbār, -a — žitnica
āršīn, aršina — laketi (mera blizu $\frac{3}{4}$ m)
āstāl, astála (= *stō, stōla*) — miza
āzbuka — cirilske črke v zapovrstnem redu

B

bābājko, -a — oče
bābo, -a — oče, očka
bācati, -ām — metati
bāciti, bācīm — vreči, zagnati
badāva — zastonj
badavādžija — zastonjkar, brezdelnik
bādñjak, -a — klada (ki jo na sveti večer postavijo v ogenj)
bājati, -ēm — čarati
bāka — stara mati, babica
bār — vsaj
bāra — mlaka
bārjak, -a — zastava
bāšta — vrt
bātina — palica
bāvljēnje — bivanje
bē afērim! — prav imenitno! bravo!
bedēvija — kobila (arabske pasme)
bēg, -a — turški častni naslov
bēkstvo — beg, pobeg
bēlega — znamenje, cilj

bérba — trgatav
beričet, -a — letina; sreča, blagoslov
bēsediti, -īm — govoriti
bezázlen — nedolžen, pobožen
bēzvūčan, -čina, -čino — nezvoneč
bírati, bīrām — izbirati
bivati, bīvām — biti, postajati
blagosīljati, blagōsīljām — blagoslavlјati
blistati, -ām — svetiti se, lesketati se
bōgac, bókca — ubožec, berač
Bōkēlj, Bokēlja — prebivalec iz Boke Kotorske
bolēština — kuga, kužna bolezen
bólja — bolečina
boščāluk, -a — obleka (za darilo)
brāle, -a — bratec
brāšno — moka
brātinskī — bratovski
brāva — ključavnica
brāvār, -a — ključavničar
brīga — skrb
bri jāč, bri jāca — brivec
brōj, brōja — število, števnik
brōjiti, -īm — šteti
brōjka — številka
budāla — neumnež, neumnica
budalāština — neumnost
budūci da — ker
būka — hrum
būktinja — bakla
būnār, būnāra — vodnjak, studenec
būnda — kožuh
būrād, -i — sodi
būre, -eta — sod
buzdōvān, buzdovāna — kij

C

cigla = *ôpeka*
cipela — čevelj
crépnja — črepinja (prstena,
 skledi podobna posoda, pod
 katero se peče pogača)
crtati, -ām — risati
crven, *crvena*, -o — rdeč
crveneti, -īm — rdeti
Cvėti, *Cvétī*, ž. r. množ. — cvetna
 nedelja
cvrgúknuti, *cvrgúknēm* — začiv-
 kati
cvrkútati, *cvrkučēm* — čivkati

Č

čād, -i — saje
čāk — celo
čàrapa — nogavica
čārdāk, -a — balkon, opazoval-
 nica; dvor, grad
čāršija — trg
čās, -a — hip, ura
čās . . . čās — zdaj . . . zdaj
čāsōvnik, -a — ura
čāst, -i — čast; pogostitev, poje-
 dina
čāstan, -sna, -sno — časten, čestit
čāvka — kavka
čēdo — dete, otrok
čēkaonica — čakalnica
čēkić, -a — kladivo
čeljāde, -eta — domača (ženska)
čēpati, *čēpām se* — stopati drug
 drugemu na nogo
čēsma — vodnjak
čēstitōst, -osti — poštenost
čēšalj, -šlja — glavník
čijī — čigav, čigar
čīm — ko
činīti, -īm — delati; *činī se* —
 zdi se
činōvnik, -a — uradnik
čūtav, -a, -o — ves, cel
čizma — škorenj
čizmār, *čizmāra* — čevljar
čizmārskī — čevljarski

čōban = *čōbanin*
čōbānce, -eta — pastirček
čōbanica — pastirica
čōbanin, -a — pastir
čōha — (domače) sukno, raševina
čōpōr, -ora — čreda
čórba — juha
čūpati, -ām — skubiti, puliti
čūven, *čūvena*, -ēno — znan,
 sloveč
čvōrak, -rka — škorec

Ć

čāća, m. r. — oče
čēbe, -eta — odeja
čirīš, -a — čevljarski klej
čōšak, -ška — vogal
čūd, -i — narav(a)
čūrak, -rka — kožuh
čūrān, *čūrāna* — puran

D

dākle — torej
dālek, *dalēka*, -o — oddaljen
dāngubiti, -īm — tratiti čas
dēčak, *dēčāka* — deček
dēde! — no! daj!
dēoba — delitev
desētak, -tka — okoli deset
dēsiti, -īm se — primeriti se;
 biti, muditi se
dēte! — nujte! dajte!
dēvēr, *dēvera* — drug (pri poroki)
dignuti (*dīci*), *dignēm* — dvigniti
dimnjāk, -a — dimnik
divit, -a — črnílník
diviti, *dīvīm se* — čuditi se, ob-
 čudovati
dizati, -žēm — dvigati
dizgen, -a — uzda
do, predl. s gen. — poleg; razen
dōba, sr. r. — čas, doba
dōbrotvor, -a — dobrotnik
dobrōtvōran, -rna, -rno — dobro-
 delen
dōckan — kasno, pozno

dòcnijē — kasneje, pozneje
dòčekānje — sprejem
dòčekati, -ām — pričakati, sprejeti
dóci, *dòdēm* — priti
dodátať, -tka — dodatek, pridevek; prilastek
dodirati, *dòdīrām* — dotikati se
dòdola (*dóda*) — deklica, ki prosi dežja
dòhvatiti, -īm — prijeti, doseči; d. se *čēga* — prijeti kaj
dòista — (za)res, gotovo
dòk — dokler; ko
dòlama — dolga spodnja obleka
dòlaziti, -īm — prihajati
domàcica — gospodinja
domàcin, -a — gospodar
dònēti, *donēsēm* — prinesiti
dònlē — do tam, do tja
dònji — spodnji
dòpasti, *dòpadnēm* — pripasti; priteči, priskočiti, prileteti
dòručak, -čka — zajtrk
dòsad — doslej
dòsadan, -dna, -dno — dolgočasen, neprijeten
dòsetiti, -īm se — spomniti se
dotrčati, -īm — priteči, prihiteti
dòvečē — zvečer
dòznati, -ām — izvedeti
dòžeti, -žanjēm — požeti
dràgan, -a — dragi, ljubček
drēšiti, *drēšīm* — razvezovati
drījača — brana
drījati, *dīljam* — branati
dīndanje — drdranje
drūg, -a — tovariš
drugàrica — tovarišica
drùkčiji — drugačen
drūm, *drūma* — cesta
drústvo — društvo, družba
drvēče — drevje
dīven — lesen
dīvo, *dīveta* (*dīva*) — drevo, drvo; *drvēta* — drevesa; *dīva* — drva
drvòdelja, m. r. — tesar

dubina — globina
dúbok, *dubòka*, -o — globok
dučān, *dučāna* — trgovina
dūgačak, -čka, -čko — dolg, podolgovat
dūgme, -eta — gumb
dugosilaznī àkcen(a)t — dolgi padajoči naglas; *dugòuzlaznī a* — dolgi rastoči naglas
dūšmān, *dušmāna* — sovražnik
dūšmānskī — sovražni
dúvati, *dūvām* — pihati
dūž, *predl. s gen.* — vzdolž
dvòjak — dvojen

Dž

džāk, *džāka* — vreča
džamādan, -a — telovnik
džēp, *džēpa* — žep

Đ

đāce, -eta — dijaček
đakònija — poslastica
đāvō, *dāvola* — zli duh, vrag
đeisiija (= *odélo*) — obleka
đorda — sablja

E

ējvala! — dobro!
ēvo! — glej (tu)!

F

frūla — piščal

G

gāce, *gācā*, ž. r. množ. — hlače
gād, -a — gnus, stud, nesnaga
gādan, -dna, -dno — ogaben, ostuden
gāditi, -īm — gnusiti, mazati
gādati, *gādām* — meriti, streljati
gājiti, *gājīm* — gojiti

gájtán, -a — vrvica
gāzda, m. r. — gospodar
gdē — kje, kjer; ki; ker
gdēgde — tu pa tam
gde gōd — kjerkoli
gdēkojī — nekateri, marsi-kateri

génjati, gēnjām se — vleči se
gīgati, gīgām se — koracati
glādan, -dna, -dno — lačen
gljīva — goba
gnēv, -a — jeza
gōdina — leto, letina
gōdinica — leto
gōdišnījī — letni
gōdište — leto, letnik
gōlem, golēma, -o — velik, ogromen
gōrak, -rka, -rko — grenak
gōvī (komp. od zāo) — hujši, slabši
gōspodica — gospodična
gōtovo — skoraj
grād, -a — mesto
grādsķī — mestni
grāda — gradivo, ogrodje, stavba
grādanin, -a — meščan
grāknuti, grāknēm — zakrokati
grāmžljivac, -vca — lakomnež
grána — veja
grāncica — vejica
grānat, -a, -o — vejast, košat
grānati, -ām se — cepiti se
grēbotina — praska
gréda — hlod
grīk, grīka, -o — grenak
grīm, grīma — drevo
grōblje — pokopališče
grōzdan, -zna, -zno — grozdnat (poln grozdja)
grūhnuti, -nēm — zagrmeti, izbruhniti; *sūze grūhnū* — solze privro
gūbica — gobec
gūbiti, -īm — izgubljati
gūja — kača
gūnj, gūnja — suknja (črna moška do kolen)

gūsle, gūsala — gosli (godalo za spremljanje narodnih pesmi)
gūša — golša; grlo
gvōzden — železen
gvōžde — železo

H

hārām, harāma = *proklétstvo*
hārambaša — hajduški poglavar
hārtija — papir
hāzna — blagajna, premoženje
Héro — Hercegovec
himben — hinavski, zahrbtn
hlād, -a — senca
hlādak, -tka — senčica
hlēb, -a — kruh
hrāmati, hrāmljēm — šepati
hrāšće, sr. r. jedn. — hrastje, hrasti
hrišćanin, -a — kristjan
hūjati, -īm — bučati, šumeti
hvātati, -ām (se) — prijemati (se), loviti (se); *hvātā se mrāk* — noč se dela; *hvātā se pónoć* — bliža se polnoč

I

i — in; tudi
iāko — čeprav
īdūcī — prihodnji
igrati, īgrām — plesati; *i. kōnja* — poditi konja
īkad — (sploh) kdaj
īkakav, -kva, -kvo — (sploh) kakšen
īko — (sploh) kdo
īli — ali
imānje — imetje, posestvo
īmati, -ām — imeti; *īmā* — je
īmenica — samostalnik
īmūcan, -čna, -čno — imovit, premožen
īnāće — sicer
īpāk — vendar
īskati, īštēm — zahtevati
īkupiti, -īm (se) — zbrati (se)
ispēcī, -čēm — speči

īspod, predl. s gen. — pod
ispòrediti, -īm — primeriti
ispred, predl. s gen. — pred
ispričati, ispričām — povedati
ispunjavati, ispùnjāvām — izpo-
 polnjevati, izpolnjevati
ispupčēnje — vzboklina
īstina — resnica
īstočnī — vzhodni
īstom — šele, komaj
īstōrija — zgodovina
īščezāvati, īščēzāvām — izgi-
 njati
īščūpati, -ām — izpuliti
īšta — (sploh) kaj
īvov — ivov, vrbov; (*īva* — iva
 [neka vrba])
izābrati, izāberēm — izbrati, iz-
 voliti
izāci, izādēm — iziti, iti (ven)
izbaviti, -īm — rešiti
izbiti, izbījēm — pojaviti se
izdisāj, -a — vzdihljaj
izdišāci — umirajoč
izdržāvānje — vzdrževanje
izići, izīdēm — iziti, iti (ven)
izlog, -a — izložba
između, predl. s gen. — med
izmēnjati, izmēnjām — pregibati;
 sklanjati, spregati
izmicati, -čēm — izmikati, be-
 žati
izōstavlјati, -ām — izpuščati
izradivati, izradūjēm — izdelo-
 vati
izricānje — izražanje
izučiti, izučīm sītne knјige —
 naučiti se (drobno) pisati
izuzétak, -tka — izjema
izūzēv — izvzemši
izvaditi, -īm — izvleči, vzeti (iz)
izvesno — gotovo
izvinjavati, izvinjavām se —
 opravičevati se
izvōditi, izvodīm — izvajati
izvršēnje — izvršitev

J

jačina — jakost, moč, sila
jādan, -dna, -dno — nesrečen,
 reven
jāk, jāka, -o — močan
jāre, -eta — kozliček, kozica
jāto, sr. r. — jata
jaūkati, jaučēm — javkati, tožiti
jāzavac, jāzāvca — jazbec
jedānpūt — enkrat, некоč
jedārēd — enkrat
jednāčēnje — prilikovanje
jēdnōm — enkrat, некоč
jednōsložan, -žna, -žno — eno-
 zložen
jēdro — jadro
jēdva — komaj
jēka — odmev
jēlek, -a — telovnik (brez ro-
 kavov)
jēr — ker
jōk! — ne!
jōš — še
jōtovānje — mehčanje
jūčē(r) — včeraj
junāčina, m. r. — velik junak
jūriti, jūrīm — hiteti, dreveti
jūtrōs — danes zjutraj, davi

K

kābao, -bla — kabel, vedro, škaf
kād (kādā) — kdaj, kadar, ko
kad gōd — kadarkoli
kākav, -kva, -kvo — kakšen,
 kakršen
kāko mu drāgo — bodisi kakor-
 koli
kākotati, -čēm — kokodakati
kāludēr, -a — menih
kāludērski — meniški
kāmoli — kaj šele
kānāp, kanāpa — vrvice
kancelārija — pisarna
kāno = kão
kāo (kāo što) — kakor, kot, ko
kāp, -i — kaplja

kàpija, -ē — hišna vrata
kàpūt, *kapūta* — suknjič
kāšika — žlica
kāšto — včasih
kātkada — včasih
kāzalište — gledališče
kāzati, *kāžēm* — reči; *kāžēm* — rečem, pravim
kazivati, *kāzujēm* — praviti, pri-povedovati, govoriti; *kazati*
kēsa — mošnja
kīdati, -ām — trgati
kīša — dež; *kīšica* — dežek
kličica — kličica, poganjek
klikati, *klikčēm* — vriskati
klizāč, *klizāča* — drsalec
klizalište — drsališče
klizaljka — drsalka
klizati, -ām se — drsati se
klònuo, -la, -lo — onemogel
knjīga — knjiga; pismo
kō — kdo, kdor
kōbac, -pca — skobec
kod, predl. s gen. — pri
kōgod — kdo, nekdo
ko gōd — kdorkoli
kojekākav, -kva, -kvo — kakr-šenkoli, vsakvrsten
kōla, *kōlā*, sr. r. množ. — voz
kōlėvka — zibelka
koliko gōd — kolikorkoli
kōlovoda — kolovodja, vojarin (ki vodi kolo)
kōljīvo — kuhana pšenica
komārac, -rca — komar
kōmšija, m. r. — sosed
kopřcati, -ām se — cepetati, brcati
kōra — skorja; lub
kōriti, -īm — karati, grajati
kōrnjača — želva
kórov, -a — plevel
kōs — poševen
kōsa, ž. r. jedn. — lasje
kōšulja — srajca
kotūrača — kolo (bicikel)
kōzara — kozja klavnica
krāj, *krāja* — rob, konec

krajičak, -čka — krajec, konček
kratkosilazni ākcen(a)t — kratki padajoči naglas; *kratkouzla-zni a.* — kratki rastoči naglas
krénuti, *krênēm* — premakniti; odriniti; *k. se* — napotiti se;
k. ōčima — pogledati
kréštānje — vreščanje
krétati, *krēcēm* — gibati, pre-mikati
krēvet, -a — postelja
krīška — kos, krhelj
křnj, *křnja*, -e — okrnjen, okru-šen
krōv, *krōva* — streha
kroz, predl. s ak. — skoz(i)
křsnō ime = *slāva* — praznik
 hišnega patrona
křst, *křsta* — kopica
křš, *křša* — skala
křšan, -šna, -šno — skalnat
krūna — krošnja
krūpan, -pna, -pno — debel, močan
krūtėljast — debelkast, čokat
křv, *křvi* — kri; *křvca* — kri
kūcati, -ām — trkati
kūčāni, m. r. množ. — domačini
kūčėrak, -rka — hišica, kolibica
kūči — domov
kūčni — hišni
kūd (*kūdā*) — kam(or); kod(er);
 k. gōd — kamorkoli; *nēmām*
 k. kāmō — ne morem drugače
kūditi, -īm — grajati
kūka — kljuka
kūkac, -kca — žuželka
kūkatī, -ām — tožiti, javkati
kukūruz, -a — koruza
kūla — stolp, grad
kūm, -a — boter, priča
kūmiti, *kūmīm kōga* — prositi koga za botra, pričo
kūpiti, -īm (se) — zbirati (se)
kūpus, -a — zelje
kūrjak, -a — volk
kūšati, -ām — poskušati, izkušati
kūtija — škatla

L

lācati, -ām se — lotevati se, oprijemati se
 lāda — ladja
 lāgan, -a, -o — lahek; počasen
 lāk — lahek
 lāsta — lastovica
 lātiti, -īm se — lotiti se
 lāv, -a — lev
 lāzac, lāšca — lažnivec
 lēbdeti, -īm — plavati, viseti v zraku
 lēčnik, -a — zdravnik
 lēda, lēdā, sr. r. množ. — hrbet
 lēk, lēka — zdravilo
 lēkār, lēkāra — zdravnik
 lēnivac, lēnīvca — lenuh
 lēnština — lenuh
 lēnj = lēn
 lēti — poleti
 lētnjī — poletni
 lētōs — to poletje
 līce — obraz; oseba
 līčnī — osebni
 limen — pločevinast
 limān, -a — limona
 litica — strma skala
 lōš — slab, nesrečen; lōšē sam srēčē — sreča mi ni naklonjena
 lōza — trta
 lōzica — trtica
 lōžiti, -īm — kuriti
 lūd, lūda, -o — neumen
 lūg, -a — log
 lukāvstvo — zvitost, pretkanost
 lūkov — česnov, čebulov
 lūpati, lūpām — udarjati, biti, razbijati, ropotati
 lūpeškī — tatinski
 lūpiti, -īm — lopniti

Lj

ljūdskī — človeški
 ljūt, ljūta, -o — hud
 ljūtiti, ljūtīm se — jeziti se

M

māč, māča — meč
 māgarac, māgārca — osel
 magarēči — oslovski
 mājstor, -a — mojster
 majstōrija — prevara, zvijača
 mākar — čeprav
 mākaze, mākāzā, ž. r. množ. — škarje
 māknuti (māci), māknēm — ganniti se
 ma kōjt — katerikoli
 māl, māla — premoženje
 mālen, malēna, -o — majhen
 māliša — malček
 mālko — malo
 mānastīr, -a — samostan
 manāstīrskī — samostanski
 manjkāvati, mājnkāvām — cepati
 mārāma — robec, ruta
 mārīti, mārīm — marati, brigati se
 mārva — živina
 māslina — oljka
 māšiti, -īm se cēga — prijeti, pograbiti kaj
 mātōr — star
 mēda — meja, živa meja
 mēdedina = mēdvedina — medvedja koža
 medu, predl. s ak. i instr. — med
 mēgdān (mējdan), megdāna — bojišče; dvoboj
 mēk; mēkan, -a, -o — mehak
 mēnjati, mēnjām — pregibati; sklanjati, spregati
 mēsto — prostor, kraj
 mētnuti, mētnēm — postaviti
 milōta — milina
 mirišljiv — dehteč
 mīstrija — zidarska žlica
 mjēšina = mēšina — meh
 mlāda (gen. množ. mlādī) — nevesta
 mladōženja, m. r. — ženin
 Mlēcīć, -a — Benečan
 mljēskati, mljēštēm — mlaskati

mnogòbrojan, mnogòbròjna, -o
 — (mnogo)številen
 móba — prostovoljno poljsko
 delo
 mòcionica — snop lanu (kakor
 se postavi v močilo)
 mòliti, mòlīm — prositi
 móma — dekleta
 mòmak, -mka — mladenič, fant
 mòmcē, -eta — fantič
 mòmcīc, -a — fantič
 mòriti, -īm (se) — utrujati (se)
 mrāk, -a — tema
 mrāv, -a — mravlja
 mrāvinjāk, -a — mravljišče
 mřk — črn, temen
 mřs, -a — mesnata jed
 mřsak, -ska — nepostni dan
 mřštiti, -īm se — mrščiti se
 mřziti, -īm — sovražiti; mřzī me
 — zoprno mi je
 múkao, -kla, -klo — zamolkel
 múnja — blisk
 mùsti, mùzēm — molsti
 muštērija, m. r. — kupec, odje-
 malec

N

nabrájānje — naštevanje
 načīniti, načīnīm — napraviti;
 n. se kāludēr — spremeniti se
 v meniha
 náci, nādēm — najti
 nádati, nādām se — nadejati se
 nādница — dnina
 nadžīveti, -īm — preživeti
 nadžnjēvati, nādžnjēvām se —
 tekrovati, kosati se pri žetju
 nahòditi, nahòdīm se — počutiti
 se
 nājāmnīk, -a — najet hlapec, na-
 jemnik
 nājposlē — naposled
 nājprē — najprej
 nājvoleti, -īm — najbolj ljubiti;
 nājvolīm ūmrēti — najraje bi
 umrl
 nājzād — končno

nākītiti, -īm (se) — okrasiti (se),
 n. se vīna — napiti, nalesti se
 vina
 nākōvanj, -vnja — nakovalo
 nālazīti, -īm — nahajati; n. se
 — biti
 nālik nā što — podoben čemu
 namāci, nāmāknēm (aor. namā-
 koh, namāce) — natakiniti,
 potisniti
 nāmeriti, -īm — naleteti, srečati
 nāmeštāj, -a — pohištvo, oprava
 nāmisliti, -īm — skleniti
 nāna — mati
 naorūžati, -ām — oborožiti
 nāpokōn — končno, naposled
 nāpolje — ven; nāpolju — zunaj
 nāporedo — vzporedno, drug
 poleg drugega
 nāročito — posebno, zlasti
 nāskoro — kmalu
 nāslēde — nasledstvo
 naslušīvati, naslušīkujēm —
 prisluškovati
 Nasrādīn-hōdža — Pavliha
 nāstavak, nāstavka — obrazilo
 nāstaviti, -īm — nadaljevati
 nāstojanje — prizadevanje, trud
 nāstojati, -īm o čēmu — skrbeti
 za kaj, truditi se za kaj
 nāstōjnīk, -a — predstojnik
 našārati, našārām — načrčkati,
 okrasiti
 nāški — po naše
 nátruo, -la, -lo — nagnit, gnit
 nāuditi, -īm — škodo napraviti
 nāumiti, -īm — nameniti, skleniti
 navāliti, navālīm — navaliti,
 napasti
 nāvračati, -ām — napeljevati,
 zapeljevati
 navřšiti, navřšīm — izpolniti,
 dopolniti
 nē bi li — da bi
 nēciīj — nekoga, nekega človeka
 nečōvēstvo — nečlovečnost,
 brezsrčnost
 nēdelja — nedelja, teden

nědostížan, -žna, -žno — nedo-
segljiv
něgda = někada — nekdej
něgde — nekje
neiskāzān, -a, -o — neizrečen
nějāk — šibek
něk(a) — naj
někad(a) — nekoč, nekdej, vča-
sih
někakav, -kva, -kvo — ne-
kak(šen)
něko — nekdo
němilicē — neusmiljeno
němōj, němōjte — nikar, nikarte
něobičan, -čna, -čno — nenava-
den
něodrēden — nedoločen
něpostojān, -a, -o — nestalen,
giblživ
něprijatelj, -a — sovražnik
něprijateljškī — sovražni
něprōmašan, -šna, -šno — ne-
zgřešljiv
něpun — pičel
něrād, -a — brezdelje
něstajati, -em — izginjati,
zmanjkovati
něstati, něstanēm — izginiti,
zmanjkati
něsvršen — nedovršen
něšto, něčega — nekaj
nětrenimicē — ne da bi trenil
něvolja — nadloga, stiska, ne-
sreća
něvōljan, -ljna, -ljno — v stiski,
nesrečen
nězgodan, -dna, -dno — neprije-
ten, neprimeren
něznalica, m. r. — nevednež
nězvān, -a, -o — nepovabljen
nīcati, -čem — poganjati
nīčiji — nikogar
nīgde — nikjer
nīkad(a) — nikoli
nīkakav, -kva, -kvo — nikak(šen)
nīkako — nikakor
nīko, nīkoga — nikdo, nihče
nīmalo — prav nič, niti najmanj

nīšta, nīčega — nič
niz, predl. s ak. — navzdol po
nizati, nīžēm se — vrstiti se
niže, predl. s gen. — pod
nō = něgo; nō — toda, ampak
nōčas — nocoj
nōču — ponoči
nōvac, nōvca — denar
novčānica — denarnica
nōžice, ž. r. množ. — škarje
nūžda — potreba, sila
nūždan, -žna, -žno — potreben

Nj

njēzin = njēn
njīhati, njīšēm — nihati, zibati
njūška — gobec, smrček

O

o, predl. s ak. i lok. — o, ob, na
obāliti, obālīm — prevrniti
obārati, obārām — podirati
obēcati, -am — obljubiti
obgōniti, obgonīm — gnati
(okrog)
običan, -čna, -čno — navaden
običi, -knēm se — navaditi se
obojak, obōjka — onuča
obōriti, oborīm — prevrniti
obráditi, obrādīm — obdelati
obradovati, -ujēm (se) — razve-
seliti (se)
obradivati, obrādujēm — obde-
lovati
obraz, -a — lice
obrazac, -sca — obrazec, zgled
obréditi, obrēdīm se vīnom —
po vrsti piti vino
obrijeti, -em — obriti
obuča — obuvalo
obučār, -a — čevljar
obúci, obúčēm — obleči
obūmrēti, obumrēm — zamreti,
otrpniti
očēšljati, očēšljām — počesati
očev — očetov

òdāndē (òdānle) — od tam, od
 tod, od ondod
 òdatlē — od tod
 òdāvno — zdavnaj
 òdāzvati, -zovēm se — odzvati se,
 oglasiti se
 odbacivati, odbācujēm — odpa-
 hovati
 òdbiti, òdbijēm kōga — zavrnuti
 koga
 òdēliti, òdēlīm — oddeliti, ločiti
 òdēlo — obleka
 òdēm = òtūdēm
 òdenuti, -ēm — obleči
 odgōnētka — rešitev uganke
 odgovārati, odgōvārām se — iz-
 govarjati se, opravičevati se
 odgovōriti, odgōvorīm se — iz-
 govoriti se, opravičiti se
 òdjedārēd — na mah; tēk òdje-
 dārēd — kar na mah
 òdjekivati, òdjekujēm — odme-
 vati
 òdlazak, -ska — odhod
 odlūčiti, odlūčīm — skleniti
 òdmāh — takoj
 odmāhnuti, òdmāhnēm — za-
 mahniti
 òdmicati, òdmičēm — odmikati
 se, prehitevati
 òdneklē — od nekod
 òdnekudā — od nekod
 òdnosnī — oziralni
 òdondā — od tedaj
 òdrēditi, òdrēdīm — določiti
 òdrešit — odločen, jasen, od-
 krit
 òdričan, -čna, -čno — nikalen
 òdūzimānje — odštevanje
 òdvājati, òdvājām — ločiti
 òdvišē — preveč
 òdvōjiti, òdvōjīm se — ločiti se
 òdvūci, -čēm — odnesti
 ògrev, -a — kurjava
 òka — mera (1280 g)
 òkāniti, òkānīm se čēga — odreči
 se čemu, opustiti kaj
 òkladā — stava

òkladiti, -īm se ū što — staviti
 kaj
 oko, predl. s gen. — okoli, okrog
 òkrénuti, òkrēnēm — obrniti
 òkrēt, -a — obrat
 òkretati, -čēm — obračati
 òkretnōst, -osti — urnost, roč-
 nost, spretnost
 òkrpiti, -īm — zakrpati
 òlovo — svinec
 òmedak, -čka — grmiček
 òmiletī, -īm — priljubiti se, pri-
 kupiti se
 òmot, -a (kōverat, -rta) — ovoj
 òmršāj, -a — kos mesa, mesnata
 jed; prenehanje posta
 ònāj, ònā, ònō — oni
 ònākav, -kva, -kvo; ònākī —
 takšen
 ònākō — tako(le)
 òndā — tedaj
 ònde — tam
 ònižak, -ska, -sko — precej nizek
 ònōlik — tolik
 òpāliti, òpalīm — ustreliti
 òpānci, òpanakā, m. r. množ. —
 opanke
 òpāsan, -sna, -sno — nevaren
 òpčenit — splošen
 òpēkotina — opeklina
 òpēt — zopet
 òpljačkati, -ām — opleniti
 òpomēnuti, òpōmēnēm — opom-
 niti
 òpravljati, -ām — popravljati
 oprōstīti, òprostīm se — poslo-
 viti se
 optōčiti, òptočīm — obrobiti
 opūstīti, òпустīm — spustiti
 òriti, -īm se — razlegati se
 òrāde — orodje
 òsečānje — čutenje, čustvo
 òsečati, -ām — čutiti
 òsetiti, -īm — občutiti
 òsim, predl. s gen. — razen
 òsobina — lastnost
 òstātak, -tka — ostanek
 òstavīti, -īm — pustiti, zapustiti

òstrvo — otok
osúđiti, òsúđim — obsoditi
osvànuti, òsvanēm — vstati, na-
 počiti
òštetiti, -im — (p)oškodovati
òtac, òca — oče
òtad — od takrat
òtadžbina — očetnjava, domo-
 vina
otégnuti, òtègnēm — raztegniti,
 zategniti
òtēti, òtmēm — odvzeti, ugrabiti,
 izvojevati
otrániti, òthrānim — odgojiti
otíci, òtídēm — oditi, iti
otimāč, otimāca — ropar
òtklē — od kod
òtmičār, -a — ugrabitelj
òtsad — odslej
òtsečan, -čna, -čno — odločen
òtskòčiti, òtskočim kòmu — pre-
 magati koga v skakanju
òtskòra — pred kratkim
òtsvùdā — od povsod
òtvarati, òtvārām — odpirati
òtvòriti, òtvorīm — odpreti;
òtvoren — odprt, odkrit
òvāj, òvā, òvō — ta, tale
ovākav, -kva, -kvo — takšen
ovākō — tako, takole
òvāmo — sem(kaj)
òvde — tu(kaj)
ovòlik — tolik
ovùdā — tod
òzdō — zdolaj
òzgō — zgoraj
òzim, -i — ozimina
oznòjiti, òznojīm se — spotiti se

P

pàbīrcīti, -im — paberkovati
pádež, -a — sklon
pàkao, -kla — pekel
pākōst — zloba
pākostan, -sna, -sno — zloben,
 hudoben
pāmīti, -im — pomniti

párče, pàrceta — košček
pàsti, pásēm — pasti se
pàšnjāk, pašnjāka — pašnik
pātnīk, -a — trpin
pāučina — pajčevina
pāūk, -a — pajek
pāūkov — pajkov
pázār, pazāra — semenj
pečēnica — božična pečenka
pēhār, pehára — čaša, kupica
pēkār, -a — pek
pērivōj, -a — vrt, park
pēsница — pest
pēšicē — peš
pétao, -tla — petelin
pētēljka — pecelj, recelj
pétni — petni; *iz pétnih žila* —
 na vse kriplje
petvèkōvni — petstoletni
pēvāč, pevāca — pevec
pēvanje — petje
píce — pitje
pījūkati, pijučēm — čivkati
pīle, -eta — pišče
pīsāljkā — svinčnik
pīsnuti, -nēm — črhni
pīštati, -im — sikati
pīštōlj, pištōlja — pištola
pitalica — (šaljivo) vprašanje
pītānje — vprašanje
plāč, -a — jok
plāmen, -a, -o — plamteč,
 ognjen
plānuti, plānēm živīm žārom —
 vzplamteti, vzkipeti v živem
 žaru
plāta — plača
plavētan, plavētna, -o — modri-
 kast
plōd, plōda — plod, sad
plōdan, -dna, -dno — rodoviten
plūtati, -ām — plavati
plūto — plutovina
pljāsak, -ska — ploha, naliv
po, predl. s ak. i lok. — po, za
pōbeda — zmaga
pobéditi, pōbēdīm — zmagati,
 premagati

pobedicati, pobèdujem — zmago-
 vati
 pobudàliti, -im — znoreti
 počétak, -tka — začetek
 počinuti, -nēm — odpočiti se
 počinjati, -ēm — začenjati
 pócì, pòdēm — pojeti, odpraviti
 se; p. za kòga — omožiti se
 s kom
 podèrati, pòderēm — raztrgati
 pòdignuti (pòdići), pòdignēm —
 dvigniti, zgraditi
 pòdne — poldne
 podnòsiti, pòdnosīm — prena-
 šati, trpeti
 pòdužē — precej dolgo
 podvikivati, podvikujēm — vri-
 skati, ukati
 podvorénje — poklonitev
 pògodba — pogoj
 pògodbent — pogojni
 pògòditi, pògodīm — zadeti
 pògrešan, -šna, -šno — napačen
 pòguren — skrivljen, upognjen
 pòhod, -a — odhod
 pòhòditi, pòhodīm — obiskati
 poigrávati, poigrávām — poska-
 kovati, plesati
 pòjās, -a — pas
 pòjutárje — drugi dan slave
 pokazivati, pokazujēm — kazati,
 razkazovati
 pòkaznī — kazalni
 pòkisnuti, -nēm — zmočiti se
 pòkliznuti, -nēm — spodrsniti
 pòklopac, -pca — pokrov
 pokraj, predl. s gen. — poleg,
 pri, ob
 pokrīvka — pokrivalo, odeja
 pokròjiti, pòkrojīm — prikrojiti
 pòkucati, -ām — potrkati
 pòlako — počasi, potihoma
 pòlaziti, -im — odhajati
 pòlažajník, -a — prvi obiskova-
 lec o božiču
 polúdeti, -im — znoreti
 pomágati, pòmažēm kòga — po-
 magati komu

pòmičan, -čna, -čno — premičen,
 gibljiv
 pomírìti, pòmīrīm se — spraviti
 se
 pòmočnī — pomožni
 pomr̀siti, pòmrsīm — zmršiti,
 razkuštrati
 pòmužāj, -a — enkratna molža
 pònājvišē — večinoma
 pònekad — včasih
 pònekipāt — včasih
 ponēstati, -stanē — zmanjkati
 pònēti, ponēsēm — ponesti; obro-
 diti; p. se — spoprijeti se
 pònosit — ponosen
 ponòsiti, pònositīm se od kòga —
 prevzeten biti do koga, zani-
 čevati koga
 pònuditi, -im kòga — ponuditi
 komu
 pòpanuti, -nēm — popasti; znòj
 ih pòpanuo — pot jih je obil
 popucívati, popùcujēm — po-
 kati
 pòraniti, -im — zgodaj vstati,
 zgodaj odpraviti se
 pored, predl. s gen. — poleg, ob,
 pri
 pòredba — primerjanje; p. pri-
 dēvā — stopnjevanje pridev-
 nikov
 pòrez, -a — davek
 pòrfira — bager, bagrenica (škr-
 latni plašč)
 posávetovati, -ujēm kòga — (na-)
 svetovati komu
 pòslē, predl. s gen. — po
 poslòvāč, poslovāča — delavec
 pòslovica — pregovor
 posmátrati, pòsmātrām — opazo-
 vati
 posrámiti, pòsrāmīm — osra-
 motiti
 pòstarati, -ām se — pobrigati se
 postidēti, -im — osramotiti
 pòsvaditi, -im se — spreti se
 pòsve — povsem
 pòsvuda — povsod

pôšto — potem ko; *pôšto je?* — po čem je? koliko stane?
potápšati, -*ēm* — potrepljati
potégnuti, *pôtěgnēm* (aor. *poté-
 goh*, *potěže* . . .) — potegniti
póterati, -*ām* — pognati, pregnati,
 odgnati
potkrátiti, *pòtkrátīm* — skrajšati
potpomágati, *potpòmážēm kòga*
 — pomagati komu, podpirati
 koga
pòtpun — popoln
potrážiti, *pòtrážīm* — poiskati
potrčati, -*īm* — poleteti, steči
potsmévati, *pòtsměvām se kòmu*
 — zasmehovati koga
pòtvrđno — trdilno
pòuka — nauk
pòuzđan — zanesljiv, zaupen
pouzđavati, *použďávām se u kò-
 ga* — zanašati se na koga,
 zaupati komu
povikati, *pòvičēm* — zavpiti
povrátiti, *pòvrătīm se* — povrniti
 se
pozívati, *pòživām* — vabiti
pòznati, -*ām* — spoznati
poznávati, *pòznājēm* — poznati
pòžnjeti, *pòžanjēm* — požeti
požútiti, *pòžūtīm* — porumeniti
prátílac, -*ioca* — spremljevalec
prátiti, -*īm* — spremljati
prāv — raven
prāvda — pravica
prāvedan, -*dna*, -*dno* — pravičen
prāvedník, -*a* — pravičnik
prāviti, -*īm* — delati, tvoriti
prāvo — prav; *p. ti rěci* — da
 ti po pravici povem
pre, *predl. s gen.* — pred
prē, *pril.* — prej
prěci, *prěđēm* — preiti, iti
 (preko)
prédak, *prétka* — prednik
predánje — izročilo
prěgača — predpasnik
prěgaziti, -*īm* — pohoditi, povo-
 ziti

prěgršt, -*i* — prgišče
prekáditi, *prěkādīm* — pokaditi
 (s kadilom)
prěkíd, -*a* — prestanek
prekòriti, *prěkorīm* — pograjati
prekriliti, *prěkrilīm* — pokriti
prekrštiti, *prěkrštīm* — pre-
 križati
prélazan, -*zna*, -*zno* — prehoden
prélaziti, -*īm* — prehajati
prema, *predl. s lok.* — proti; po
prěmda — čeprav
prěpanuti, -*nēm* — prestrašiti
preplànuti, *prěplanēm* — ožgati,
 ogoreti
prěstajati, -*ēm* — nehavati
prěstati, -*stanēm* — prenehati
pretvárati, *prětvārām* — pretvar-
 jati, spreminjati
prěvariti, -*īm se* — zmotiti se
prhnuti, *prhnēm* — vzfrlotati,
 vzleteti
príča — pripovedka
prícati, *príčām* — pripovedovati
príčekati, -*ām* — počakati
príčinjati, *príčijnām se* — dozde-
 vati se
príci, *prídēm* — pristopiti
prídev, -*a* — pridevnik
prídošlica, *m. r.* — prišlec
prigrniti, *prigrnēm* — ogrniti
prikrajak, -*krājka* — kraj, rob;
iz prikrajka — od strani
prikúčiti, *prikáčīm se* — pribli-
 žati se
priličan, -*čna*, -*čno* — precejšen
prilično — precej
prilog, -*a* — prispevek; prislov
prímati, *prímām* — (s)prejemati,
 dobivati
prímiti, *prímīm* — sprejeti,
 dobiti
pripovédati, *pripòvědām* —
 pripovedovati
priprémiti, *priprēmīm* — pripra-
 viti
prístòjnòst, -*osti* — spodobnost
prísvojan, -*jna*, -*jno* — svojilen

prìviči, -viknēm se — privaditi se
privúci, -čēm — privleči
prìžēci, -žēžēm — prižgati
prkositi, -īm — kljubovati
prljati, prljām — mazati
pròbijati, pròbijām — prebijati;
 pronicati
próci, pròdēm — iti (mimo, na-
 prej); *miniti; zlō p.* — slabo
 se odrezati; *p. se čēga* — pu-
 stiti kaj, izogniti se čemu
pròdrēti, pròdrēm — predreti,
 raztrgati
prodúžiti, pròdūžīm — podaljša-
 ti, nadaljevati
prohódati, pròhōdām — shoditi
prohújati, -īm — zdreveti (mimo),
 zvihrati (mimo),
proizvod, -a — zmnožek
pròlaz, -a — prehod
pròlečni — pomladni
pròmena — sprememba, pregi-
 banje, sklanjatev
promēnljiv — pregiben
pròmetnuti, -nēm (se) — izpre-
 meniti (se)
promúknuti (promúci), pròmūk-
nēm — ohripeti
pronálamak, -ska — iznajdba
pròsilac, pròsioca — snubač
pròsjak, -a — berač
pròst — navaden, preprost
pròstírka — pogrinjalo, preproga
prošápúti, prošápučēm — pošepa-
 petati
pròšlōst, -osti — preteklost
protézati, pròtēžēm se — stego-
 vati se
pròtīv, predl. s gen. — proti
pròučiti, pròučīm knjigu (= pí-
sma) — prečitati pismo
provēsti, provēdēm — prebiti,
 preživeti
prózor, -a — okno
pròzvati, prozòvēm — imenovati
přsnuti, -nēm — razleteti se
prúce — protje
prúžiti, -īm — ponuditi, podati

prvašnji — prvotni, prvi
púcati, -ām — streljati
púdār, pudára — vinogradski
 čuvaj
púknuti, -nēm — počiti
púst, pústa, -o — pust, zapuščen
pútem — po poti
pátník, -a — popotnik
púzati, -žēm — lesti, plezati
púz, -a — polž

R

rād, -a — delo
rádiša, m. r. — delaven človek
ráditi, rádīm — delati
rádník, -a — delavec
rádnja — delo, dejanje; delavnica
rádovati, -ujēm se čemu — vese-
 liti se česa
rákija — žganje
rāskalāšan, -šna, -šno — razuzdan,
 malopriden
rasplínuti, rāsplīnēm se — na-
 brekniti; razmočiti se
rāstati, rāstanēm se — ločiti se
rāstaviti, -īm — ločiti
rāt, -a — vojna
rātār, -a — poljedelec
rāvan, -vna, -vno — enak
razāpinjati, -ēm — razpenjati
rāzgledati, -ām — ogledati (si)
razgovárati, razgòvārām se —
 pogovarjati se; *r. kòga* — za-
 bavati koga
razgrānat — členoviti
razigrati, rāzigrām se — razgi-
 bati se
razlívati, rāzlīvām — izlívati,
 prelívati
rāž, rāži — rž
řdav, -a, -o — hudoben, slab
rēč, -i — beseda
rēcca — besedica
rečēnica — stavek
rečēnični — stavčni
rēčnik — slovar
rēd, -a — vrsta

rédak, -tka — vrstica
rédār, redára — reditelj, stražnik
rédara — gospodinja (žena v za-
 drugi, ki je na vrsti, da
 opravlja hišne posle)
rédni brôj — vrstilni števniki
rêdom — po vrsti
rêdovan, -vna, -vno — reden
rêduša = rêdara
rîd, rîda, -e — rjavordeč
rôba — blago
rôd, rôda — rod, spol
rôditelji, rôditelja, m. r. množ.
 — starši
rôđak, -a — sorodnik
rôdenā māti — rodna mati
rôdenī brāt — rodni (pravi) brat
rûčak, -čka — kosilo
rûcati, rûčām — kositi
rûgati, rûgām se — rogati se
rumênika vîno — rdeče vino
rûpa — luknja, jama
rûtav, -a, -o — kosmat
rváč, rváča — borec, rokoborec
řzati, řžem — rezgetati

S

sabirānje — seštevanje
sábor, -a — zbor, shod
sacûvati, sacûvām — obvarovati
sād (sàda) — sedaj
sàdašnjī — sedanji
sāgnuti, sāgnēm — pripogniti,
 upogniti
sagrāditi, sàgrādīm — zgraditi,
 sezidati
sāhat = sāt
sākriti, sākrijēm — skriti
sākupiti, -īm — zbrati
sāmurovina — sobolja koža, so-
 boljevina
sānduče, -eta — skrinjica
saopšténje — sporočilo
sāp, sāpa — ročaj, držaj
sāsvīm — popolnoma
sāšiti, sāšijēm — sešiti
sāt, -a — ura

sāv, svā, svē — ves
sāvest, -i — vest
sāvetovati, -ujēm — svetovati
savlādati, sàvlādām — premagati
sāznati, -ām — izvedeti
sēcati, -ām se — spominjati se
sēd, sēda, -o — siv
sēdnuti, -nēm — sestiti
sēja — sestra
sēlo — vas
sēljak, seljāka — kmet
sētiti, -īm se — spomniti se
sēvnuti, sēvnēm — zablistati se
shvātiti, -īm — zgrabiti; razu-
 meti
sići, sîdēm — zlesti, stopiti (dol)
sigūran, -rna, -rno — varen; si-
 gurno — gotovo
sîlaziti, -īm — iti (navzdol)
sîpati, -ām — vlivati
sîrôce, -eta — sirota
sîtan, -tna, -tno — droben
sĵahati, -šēm — razjahati
sĵājan, -jna, -jno — sijajen, le-
 sketajoč se
sĵāti, sĵām (sĵājēm) se — leske-
 tati se, svetiti se
skērlet, -a — škrlat
skîdati, skîdām — snemati
skînuti, -nēm (aor. skîdoh) —
 sneti
sklôniti, sklônīm se — skriti se
skopčāvati, skòpčāvām — spe-
 njati
skòro — kmalu
skôrûp, -a — smetana
skrātiti, skrātīm — skrajšati
skûp, skûpa, -o — drag
skûpiti, -īm — zbrati
slāb — šibek
slāgati, slāžēm se — skladati se
slāti, sālĵēm — pošiljati
slāvāj, slavúja — slavec
slôbodan, -dna, -dno — svobo-
 den; srčen
slôg, slôga — zlog
Slôvĕn, Slovĕna — Slovan
slôvenskĭ — slovanski

slōvo — črka
slōženā rečēnica — zloženi stav-
 vek
slōžiti, slōžīm — zložiti, sestaviti;
 zediniti
slūtiti, slūtīm — slutiti, s slutnjo
 priklicati
slūžiti, slūžīm se čime — po-
 služevati se česa, uporabljati
 kaj
smēstiti, -īm — postaviti, name-
 stiti
smēškati, -ām se — smehljati se
smēti, smēm (aor. smēdoh) —
 smeti, upati si
smōk, smōka — mlečni izdelek
 (maslo, sir)
snāga — moč
snāžan, -žna, -žno — močan
snevesēliti, snevēselīm se —
 užalostiti se
spās, -a — rešitev
spāsti, -ēm — rešiti
spāsti, spādnēm — pasti
spāziti, -īm — zapaziti
spečāliti, spēčālīm — s trudom
 pridobiti
spomēnuti, spòmēnēm — omeniti
spòmīnjati, -ēm — omenjati
spōr — počasen
spotāknuti, spōtaknēm — pod-
 takniti
sprāva — priprava, orodje
sprēmati, sprēmām — pri-
 pravljati
sprēmīti, sprēmīm — pripraviti
sprēzati, sprēžēm — spregati
sřdačan, -čna, -čno — prisrčen
sřdāšce — srcece
sřdžba — jeza
srednjovēkōvni — srednjeveški
sřēsti, sřēt(n)ēm — srečati
sřēzati, -žēm — urezati
stādo — čreda
stāja — hlev
stājati, stōjīm — stati; nastati,
 začeti se
stāklo — steklo

stān, -a — stanovanje, planšar-
 nica
stānica — postaja
stārati, -ām se — skrbeti, tru-
 diti se
stāsati, -ām — prispeti
stāti, stānēm — obstati; posta-
 viti se, stopiti; začeti
stēci, -čēm — pridobiti
stēpēn, stēpena — stopnja
stērati, -ām — zgnati, pognati
stīči (stīgnuti), stīgnēm — do-
 seči, prispeti, dohiteti
stīdeti, -īm se — sramovati se
stīžati, -žēm — dohajati
stjērati = stērati
stō, stōla — miza
stōga — zaradi tega, zategadelj
stōka — živina
stōlār, stolāra — mizar
strādati, strādām — trpeti
strāžnji — zadnji
strēla — puščica
strēpiti, -īm od čēga — trepetati
 pred čim
stropōštati, -ām se — zgruditi se
střšiti, -īm — štrleti
střug, -a — stružec, stružnica
stūp, stūpa — steber, drog
stūpiti, stūpīm — stopiti
stvārati, stvārām — ustvarjati
stvōrēnje — stvaritev
stvōriti, stvōrīm — ustvariti, na-
 rediti
sūd, sūda — sodišče
sūdac, sūca — sodnik
sūdija, m. r. — sodnik
sūmnja — dvom
sūmnjalica — dvomljivec
sūmnjati, sūmnjām (ū što) —
 dvomiti (o čem)
sūmōran, -rna, -rno — mračen,
 žalosten
suncāni — sončni
sūnder, -a — goba
sūpārnik, -a — nasprotnik, tek-
 mec
sūprotnōst, -osti — nasprotje

sūr, sūra, -o — siv; rjavkast
sūsresti, sūsretnēm — srečati
sūtradān — drugi dan, drugega dne
sūtrašnji — jutrišnji
suvārak, -rka — suhica, suha vejica
sūvremenik, -a — sodobnik
sūza — solza
svācijī — vsakogar, čigar si bodi
svāda — prepir
svādati, -ām se — prepirati se
svāgda — vselej, vedno
svākad — vselej, vedno
svākakav, -kva, -kvo — vsakršen
svākt — vsak
svāko — vsakdo
svākojāk — raznoter, različen
svālitī, svāltīm — prevrniti
svāšta, svāčega — marsikaj
svēcār, svečāra — godovnik
 (tisti, ki praznuje „*kṛsnō īme*“)
svēdodžba — spričevalo
svēmočan, -čna, -čno — vsemo-gočen
svēštenik, -a — duhovnik
svētac, svēca — svetnik
svētiteljskī — svetniški
svētkovati, -ujēm — praznovati
svētlo — luč, svetloba
svēzica — veznik
svidati, svidām se — ugajati
svīrac, -rca — godec, dudar
svīralica — piščalka
svīrdao, -dla — sveder
svršāvati, svršāvām — končevati
svršen — dovršen
svršetak, -tka — konec; končnica
svršiti, svršīm — končati
svršivati, svršujēm — končevati
svūci, -cēm — sleči
svūdā — povsod

Š

šāka — pest
šāptati, šāpcēm — šepetati
šāra — dolga puška, okrašena z rezbarijami

šāren, šārēna, -o — pisan
ščēkati, -ām = *sāčekati, -ām* — pričakati
ščēpati, -ām — zgrabiti, prijeti;
š. se — spoprijeti se
šēčer, -a — sladkor
šēgrt, -a — vajenec
šešīr, šešīra — klobuk
šeširdžija, m. r. — klobučar
šetati, šētām — sprehajati se
šētnja — sprehod
šēva — škripanec
štā (štō) — kaj, kar
štāka — bergla
štāmpati, -ām — tiskati
štāp, štāpa — palica
štēdnjāk, -a — štedilnik
štītiti, štītīm — ščititi, braniti
štō — kaj, kar; ker, ki, da; *štō*
vīše . . . tō vēcma — čim
 bolj . . . tem bolj
štōgod — kaj, nekaj; *što gōd* — karkoli
šūbara — kučma
šūma — gozd

T

tā — pa; saj
tāčka — točka, pika
tādā — tedaj
tāj, tā, tō — ta
tājac, -jca — molk
tākav, -kva, -kvo; tākt — takšen
tākōde(r) — tudi
tāmjan, -a — kadilo
tānan, -a, -o — tanek
tāne, -eta — svinčenka, krogla
tānjīr, tanjīra — krožnik
tāšta — tašča
tāvan, -vna, -vno — teman
te — in, ter
tēci, -cēm — pridobivati
tēk — šele; *tēk što* — komaj
tērati, -ām — gnati
testēra — žaga
tēšiti, -īm — tolažiti, miriti
tētkā — teta
tēžak, težāka — poljedelec

tíkva — buča
tilt — kratki; *zà t. čas* — takoj,
 v hipu
típa — cunja, krpa
tkànica — tkan pas, prepasač
tlē, tlā — tlo
tòbdžija, m. r. — topničar
tòčak, -čka — kolo
tòpuzina — velik kij
tóranj, -rnja — stolp, zvonik
tòzluci, -lūkā, m. r. množ. — do-
 kolenice
trág, -a — sled
trážiti, trážim — iskati, zahtevati
trčati, -im — teči
trēbati, -ām — potrebovati; *trē-*
bā — potreben, -bna, -bno je
trēpavica — trepalnica
trēšnja — češnja
trgnuti, -nēm (aor. tǝgoh, tǝže)
 — potegniti; *t. se izà sna* —
 nenadoma se prebuditi
trōm — počasen, okoren
trōšak, -ška — strošek, izdatek
tǝpeza — miza
trúba — trobenta
túci, -čēm — tolči, tepsti
túđ, túda, -e — tuj
túđin, -a — tujec
tumārati, -ām — tavati
tūriti, -im — poriniti, postaviti
túžan, -žna, -žno — žalosten
túžiti, túžim se — pritoževati se
tvǝd, tvǝda, -o — trd
tvǝdava — trdnjava

U

u, predl. s gen. — pri
úbav, -a, -o — lep, ljubek
učiniti, učinim — storiti, nare-
 diti
učiti, -im kòga čemu — učiti
 koga kaj
úci, údēm — vstopiti
údariti, -im — udariti; mahniti jo;
u. na kòga — napasti koga;
údarī kīša — začne deževati

udáviti, údāvim — zadavim, uto-
 piti
udéliti, údēlim — dati miloščino,
 obdariti
údiļj — vedno
údoljica — vdrtna, vdolbina
údríti, -im = *údariti*
udvòjiti, údvojim — podvojiti
úgalj, úglja — oglje; *kāmenī u.*
 — premog
úgao, úgla — ogel
úgarak, úgārka — ogorek
úhvatiti, -im — ujeti, uloviti; *u.*
se — (spo)prijeti se
úja — oddih, počitek
újed, -a — ugriz
újedānpāt — hipoma, na mah,
 hkrati
újutru — zjutraj
úklanjati, -ām se — izogibati se
úkraj, predl. s gen. — poleg
úkućanin, -a — domačin
úlaziti, -im — vstopati
umánjiti, umānjim — zmanjšati
umétati, úmečēm — vtikati, vri-
 vati, vlagati
úmeti, umēm — umeti, znati
úmetnuti, -ēm — vriniti
úmlje — pamet, razum
umor, -a — utrujenost
úmōran, -rna, -rno — truden
umòriti, umorim se — utruditi se
uníci, únīdēm — vstopiti
unuće, -eta — vnuček
unútra — notri, noter
úoci, predl. s gen. — (dan) pred
úpanuti, -ēm (= úpasti, úpad-
nēm) — pasti (v), udreti se
úpēti, úpnēm se — napeti se;
 potruditi se
úplakati, -čēm se — zajokati
upòrediti, -im — primeriti
úpravljati, -ām címe — voditi,
 ravnati kaj
úprāvo — vprav, naravnost, kar
upǝrljati, úpǝrljam — zamazati
upùstiti, úпустim — izpustiti
úraniti, -im — zgodaj vstati

urazumljivati, urazumljujem —
pameti učiti; poučevati
ušklik, -a — vzklik, medmet
ušlov, -a — pogoj
ušpravan, -vna, -vno — pokon-
čen, raven
ušpuzati, -žem se — splezati
ustavci, ustavakā — tretji dan
slave
utančavati, utančavām — tanjšati,
bistriti
utešiti, -im — utolažiti
utočište — zatočišče, zavetišče
uvěk — vedno
uveriti, -im — prepričati
uvijati, uvijam se — zvijati se,
zvirati se
uvīs — kvišku
uvréditi, uvrédim — razžaliti
uz, predl. s ak. — navzgor po,
ob
uzájmiti, uzájmit — posoditi
úzbrati, -berēm — odtrgati
uzbúditi, uzbúdīm — razburiti
uzdrhtati, uzdršćem — zadrhteti
úzěti, ūzmēm — vzeti
úzglāvlje — zglavje
úzica — vrvica
úzimati, -ām — jemati
úzjahati, -šēm — zajahati
úzlaziti, -im — dvigati se
uzlěteti, -im — vzleteti
uzmòci, ūzmognēm (uzmògu) —
zmoči, zmorem
úže, -eta — vrv
užěci, užěžēm — prižgati

V

vàlā! — gotovo! bogme!
vāljan, valjana, -o — priden,
spodoben
vāljeti, -ām — veljati; vālja —
potrebno je
vālja — menda, bržkone
vápno — apno
vároš, -i — mesto
Vaskršenje — velika noč

vàskrsnuti, -ēm — zbuditi k živ-
ljenju
vātra — ogenj
vāzda — vedno
vāzdān — ves dan
vāzdāh, -a — zrak
vēčē, vēčera, m. i sr. r.; vēčēr, vē-
čerī, ž. r. — večer
vēčeras — danes zvečer
vēč (vēče) — že, marveč
vēcma — več, bolj
veličina — velikost
vėlji = vėlīk
vēnčati, -ām — poročiti
vēoma — zelo
vēran, -rna, -rno — zvest
vēra pa nēvera — človek dvom-
ljive zvestobe; nezvestnež
vēšt — spreten, vešč
vēština — spretnost
vēžba (vēžbānje) — vaja
vīd, -a — oblika
vīdelo — luč
vījati, vījām — poditi
vīka — vpitje
vīkati, vīčēm — vpiti, klicati
vīnuti, vīnēm se — zavihetati se,
zagnati se
vīšak, -ška — prebitek
više, predl. s gen. — nad
višē, pril. — več
višėsložan, -žna, -žno — večzložen
vītlati, -ām — poditi, goniti
vlādalac, -aoca — vladar
vlādati, vlādām se — vesti se
vlās, -a — las
vlastēlin, -a — graščak, pleme-
nitaš
vōče, sr. r. jedn. — sadje
vōčka — sadno drevo
vōčnjak, -a — sadni vrt, sadov-
njak
vodēnica — mlin (na vodo)
vodēničār, -a — mlinar
vodēnični — mlinski
vōda — vodja
vōjnik, vojnika — vojak
vōjno, -a, m. r. — mož, soprog

vòleti, vòlīm — ljubiti, rad (raj-
ši) imeti
vòštan, -a, -o — voščen
vôz, -a — voz, vlak
vôzovoda — vlakovodja
vragòlan, vragolána — naviha-
nec, premetenec
vrátiti, vrâtīm (se) — vrniti (se)
vřcati, -ām — brizgati, vreti
vřci, vřšēm — mlatiti (žito)
vrébati, vrēbām — prežati
vrédan, -dna, -dno — vreden,
dragocen; zmožen, priden
vrédati, vrēdām — žaliti, škodo
delati
vrělo, sr. r. — vrelec, izvirek
vrěme, vrěmena — čas
vrísnuti, vrísněm — zavriskati
vřlo — zelo
vůci, -cēm — vleči
vůna — volna

Z

zabòraviti, -īm — pozabiti
zàbrinūt — v skrbeh
zàcvřcati, -īm — zaškripati
záci, zádēm — zaiti, obiti, iti
(okrog)
zadátak, -tka — naloga
zadèsiti, zadesīm — zadeti, do-
leteti
zadòcniti, zàdocnīm — zamuditi,
zakasniti
zadugo — dolgo
zàdužbina — pobožna ustanova
zagònětka — uganka
zàgrada — ograja; oklepaj
zàgrajati, -ēm — zavpiti
zàgrliti, -īm — objeti
zàigrati, zàigrām — zaplesati;
sřce zàigrā — srce zapolje
zàista — zares
zàjednica — skupnost
zàjedničkī — skupen
zàjedno — skupaj
zàkasati, -ām se — zagnati se
zàkròčiti, zàkročīm — stopiti

zàkucati, -ām — potrkati
zàlazak, -ska — zahod
zàlogāj — založek, grižljaj
zálud — zastonj
zāmenica — zaimek
zamětati, zāmečēm — začenjati
zamòliti, zāmòlīm — zaprositi
zànāt, zanáta — rokodelstvo, obrt
zanātlija m. r. — rokodelec,
obrtnik
zanimānje — poklic
zāo, zlá, zlō — zloben, hudoben
zāpadati, -ām — toniti
zapáliti, zāpālīm — prižgati
zāpāmtiti, -īm — zapomniti si
zāpeta — vejica
zāpěti, zāpnēm — napeti; napeti
vse sile; prizadeti si
zapítati, zāpītām — vprašati
*zapòdesti (zapòdenuti), zāpòde-
nēm se* — nastati, dvigniti se
zapútiti, zāpūtīm — napotiti se
zār — ali, mar
zaráditi, zārādīm — zaslužiti
zárez, -a — vejica
zareživati, zarězujēm — zarezo-
vati, vrezovati
zāseban, -bna, -bno — poseben
zāstarām se — zaskrbi me
zāstati, zāstanēm — obstati
zāštítiti, zāštítīm — zavarovati,
obvarovati
zāšto — zakaj
zatěci, zatěcēm — najti, zasačiti
zātīm — potem, nato
zatrážiti, zātrážīm — zahtevati
zātřebā mi — postane mi potre-
ben, -bna, -bno
zātrka — zalet
zāturiti, -īm — vreči (nazaj); na-
ložiti, zadeti
zātvarati, zātvarām — zapirati
zauzěti, zāuzmēm — (za)vzeti
zāveriti, -īm se — zaobljubiti se
zāvičāj, -a — domovina, rojstni
kraj
zavòleti, zāvolīm — vzljubiti
završétak, -tka — končnica

zazviždati, -īm — zapiskati
zbīr = *zbrōj*, *zbrōja* — vsota
zбірнā īmenīca — skupno ime
zđēla — skleda
zēba — ščinkavec
zēc, -a — zajec
zēlēn, -i — zelenje, zelenjava
zēlēnko, -a — serec (konj)
zēmlja — zemlja, dežela
zēmljotrēs, -a — potres
zgōdan, -dna, -dno — primeren,
 prikladen
zgrāda — stavba
zīmi — pozimi
zlōstavljanje — grdo ravnanje,
 trpinčenje
zmija — kača
znāti, *znām* — znati; poznati
zōb, *zōbi* — oves
zōriti, -īm — zoriti se, svitati se
zōvnuti, *zōvnēm* — poklicati
zrāka — žarek
zrikavac, *zrikāvca* — kobilica
zūb, -a — zob
zvānica — povabljenec
zvāti, *zōvēm* — klicati
zvižga — žvižganje
zviždati, -īm — žvižgati

zviždūk, -a — žvižg
zvūčan, -čna, -čno — zvenec
zvūčnōst, -ostī — zven
zvūk, -a — zvok

Ž

žāgor, -a — hrup, nemir
žālba — pritožba
žāliti, -īm — žalovati
žār, -a — žar, žerjavica
ždrēbe, *ždrēbeta* — žrebe
žēci, *žēžēm* — žgati, pripekati
žēdan, -dna, -dno — žejen
žēd, -i — žeja
žēstok — hud, ognjevit, silen;
 imeniten
žētelac, -eoca — ženjec
žētva — žetev
život, *živōta* — življenje
živōtinja — žival
žīžak, -ška — oljenica, leščerba
žnjēm = *žānjēm*
žūci, *žūci* — žolč
žūriti, *žūrīm* (*kōga*) — naganjati;
 ž. se — hiteti
žūt, *žūta*, -o — žolt, rumen

SADRŽAJ

I. VEŽBE	Strana
1. A. Пред посао (Милорад П. Шапчанин) — B. Andeo i đavo (Milan Đ. Milićević) Azbuка	3
2. Домаћи лек (Дивковић, Читанка I) Zvučni i bezv. sugl. — Jednačenje suglasnika	4
3. Писмо Ispadanje sugl. t i d	6
4. Lav i medved (Ljubomir P. Nenadović) Infinitiv — Present	7
5. Паук и пуж (Назор-Босанац, Читанка I) Glagoli biti, hteti, moći	10
6. Pravila pristojnosti (Divković, Čitanka I) Imperativ	12
7. Врана и рак (Дивковић, Читанка I) Glag. prilog sadašnji i prošli	13
8. Пословице Glag. pridev trpač	15
9. Sveti Sava i majka (Narodna) Glag. pridev prošli — Perfekt	16
10. Задружни имутак (Чајковац, Читанка III) Futur i egzaktni futur	17
11. Stanko postaje hajduk (Janko Veselinović) Aorist	20
12. У топлој соби Imperfekt	23
13. Чудне дечје жеље (Народна) Potencijal	25
14. A. Čizmarski šegrt (Jovan Jovanović Zmaj) — B. Zanimanja Imenice m. r.	26
15. Karadorde (Milan Đ. Milićević) Duga i kratka množ. — Pridevi m. r.	30
16. Додоле (Вук Ст. Караџић) Imenice ž. r. na -a — Pridevi ž. r.	33
17. Матерња реч (Људевит Буличевић) Imenice ž. r. na suglasnik	35
18. A. Konj u ratu (Divković, Čitanka I) — B. Jastrebi i kukavica (Pavlović, Čitanka II) Imenice sr. r. — Pridevi sr. r.	38

19. Магарац и слон (Јован Јовановић Змај)	41
Imenice oko i uho	
20. Путовање железницом	42
Imenice kolo, drvo, veće, čovek, dan	
21. Kraljević Marko (Po Tih. Ostojiću)	44
Predlozi — Instrumental s predlogom i bez njega	
22. А. Дезојка и риба (Народна) — Б. Загнетке	47
Poredba prideva	
23. А. Robinsonov kalendar (Daniel Defoe) — В. Чудна три lovea (Nazor-Bosanaц, Čitanka II)	50
Osnovni brojevi — Dvoјina — Redni brojevi	
24. Свету се не може угодити (Народна)	54
Broјne imenice	
25. Materine suze (Narodna)	56
Prisvojne zamenice — Lične zamenice	
26. Kurјak i konј (Po Dos. Obradoviću)	58
Enklitike	
27. Свети Сава и два супарника (Народна)	60
Pokazne zamenice	
28. Čavka i ptice (Po Dos. Obradoviću)	61
Upitne i odnosne zamenice	
29. Продрти су ми опанци (По нар. приповеци)	63
Neodredene zamenice	
II. TUMAČENJA	65
III. PREGLED GRAMATIKE	77
IV. DODATAK — ŠTIVA	
1. *Веселе младости (Петар Прерадовић)	108
2. Конј и бик (Po Dositeју Obradoviću)	109
3. Јелен и виноград (Po Dositeју Obradoviću)	109
4. *Tuđe perје (Ljubomir P. Nenadović)	109
5. Курјак и пас (Милан Вукасовић)	110
6. Kornјаča i zee (J. Jurković)	110
7. *Берба у Фрушкој Гори (Бранко Радичевић)	110
8. *Čvorak (Jovan Jovanović Zmaj)	111
9. Јесен у селу (Јанко М. Веселиновић)	112
10. Grad (Vladimir Nazor)	112
11. *Маркова снага (Народна песма)	113
12. *Марков соко (Народна песма)	114
13. *Marko Kraljević i Ljutica Bogdan (Narodna pesma)	115
14. *Марко Краљевић и бег Костадин (Народна песма)	118

	Strana
15. Božična radost (Janko M. Veselinović)	120
16. *Zima (Jovan Jovanović Zmaj)	122
17. *Božični dani (Narodna pesma)	123
18. Крсно име (Бук Ст. Караџић)	123
19. *Rastko (Vojislav Pić)	124
20. Свети Сава и браћа која се деле (Народна приповетка)	125
21. О народном језику (Јосип Јурај Штросмајер)	126
22. Бискуп Јосип Јурај Штросмајер	126
23. *Oтаџбино majko mila (Tugomir Alaupović)	127
24. *Bože pravde (Jovan Đorđević)	127
25. *Лијена наша домовина (Антун Михановић)	128
26. Ćirilsko pismo (Po Ševiću, Gramatika)	128
27. Народне пословице	128
28. Ко мање іште, више ми се даје (Narodna pripovetka)	129
29. Жетва (Јанко Јурковић)	131
30. *Tri ptičice (Narodna pesma)	132
31. Моба (Бук Ст. Караџић)	132
32. *Zečeva ženidba (Narodna pesma)	133
33. Херо осуђен на смрт (Народна приповетка)	134
34. Nasradin-hodža i njegova krava (Narodna pripovetka)	134
35. *Имам кућу (Народна песма)	135
36. Koza, kupus i vuk (Narodna zagonetka)	135
37. *Загонетка (Јован Јовановић Змај)	135
38. Народне питалице	136
39. *Narodne zagonetke	136
40. Народне загонетке и питалице	136
V. REČNIK	137

Opombe

1. Glede akcentuacije prim. opombo na koncu Vadnice I.
2. Pod poglavjem „Tumačenja“ so razložene samo take besede, ki jih v Vadnici I pod istim poglavjem še ni bilo. „Rečnik“ pa obsega besedni zaklad vse knjige.
3. To je druga, pregledana izdaja z novo gramatično terminologijo.